

Universiteit Antwerpen
Master in de wijsbegeerte
(master)

10 juli 2007

Accreditatie bestaande opleiding

Accreditatierapport en -besluit

Inhoud

1	Samenvattende conclusie	3
2	Besluit van de NVAO	5
3	Inleiding en verantwoording werkwijze	6
3.1	Inleiding	6
3.2	Evaluatieorgaan en samenstelling visitatiecommissie	6
3.3	Werkwijze evaluatieorgaan en visitatiecommissie	6
3.4	Totstandkoming domeinspecifiek referentiekader	7
3.5	Overwegingen NVAO omtrent werkwijze evaluatieorgaan en visitatiecommissie	8
4	Beschrijving van de opleiding	11
5	Beoordeling per onderwerp en facet (op basis van visitatierapport)	12
5.1	Doelstellingen opleiding	12
5.2	Programma	14
5.3	Inzet personeel	16
5.4	Voorzieningen	17
5.5	Interne kwaliteitszorg	18
5.6	Resultaten	19
6	Overzicht oordelen visitatiecommissie	20
7	Aanvullende beoordeling	21
7.1	Doelstellingen opleiding	22
7.2	Programma	23
7.3	Inzet personeel	24
7.4	Voorzieningen	25
8	Overzicht oordelen aanvullende beoordeling	27
9	Overzicht oordelen van de NVAO	28
10	Opmerkingen en bezwaren van instelling	29
	Bijlage 1 – Samenstelling visitatiecommissie	30
	Bijlage 2 – Proces verbaal eerste hoorzitting 11-07-2006	31
	Bijlage 3 – Proces verbaal tweede hoorzitting 8-11-2006	49

1 Samenvattende conclusie

Bij brief van 15 juni 2006 heeft de Universiteit Antwerpen bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) een aanvraag tot accreditatie ingediend voor de Master in de wijsbegeerte (master), steunend op een visitatierapport uitgevoerd door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR).

Wat betreft de procedurele eisen heeft de NVAO hierbij vastgesteld:

- dat de visitatiecommissie het door het evaluatieorgaan vastgestelde visitatieprotocol heeft gevolgd, de aanwezigheid van een student in de commissie uitgezonderd;
- dat het door de visitatiecommissie gehanteerde referentiekader de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader bestaande opleidingen van het Accreditatieorgaan omvat, inclusief een domeinspecifieke vertaling;
- dat de visitatiecommissie de in het accreditatiekader beschreven beslisregels adequaat heeft toegepast;
- dat de gevolgde procedure niet geheel in overeenstemming is met het toetsingskader voor de werkwijze van de VLIR en VLHORA als evaluatieorgaan. Op het ogenblik van de start van de visitatie gold het protocol evenwel nog niet. Het visitatierapport geeft evenwel voldoende aan dat de beoordelingscriteria uit het accreditatiekader effectief werden gevolgd.

De NVAO heeft wegens het ontbreken van een student in de commissie een eerste hoorzittingsprocedure ingesteld. Tijdens deze procedure heeft de voorzitter van de visitatiecommissie aan de NVAO een nota bezorgd waarin aanvullende elementen werden aangeleverd. Naar het oordeel van de daartoe ingestelde hoorzittingscommissie is aangetoond dat de betrokkenheid van de studenten bij de visitatie op een andere wijze structureel en terdege werd gegarandeerd.

De NVAO heeft op basis van dit advies besloten tot het vervolgen van de accreditatieprocedure, zonder bijkomende visitatiehandelingen, maar wél met inachtnaam van de door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen.

Voorts is tijdens de zorgvuldigheidstoets een aantal tekortkomingen vastgesteld dat verband houdt met het visitatierapport. Daartoe is een tweede hoorzittingsprocedure ingesteld waarbij (vertegenwoordigers van) de visitatiecommissie, de instelling en het evaluatieorgaan mondeling zijn gehoord. De vastgestelde gebreken hebben betrekking op het gebrek aan een onderscheid tussen de bachelor- en masteropleiding in het rapport, en een onvoldoende overtuigende argumentatie door de visitatiecommissie over de onderwerpen (en enkele onderliggende facetten): 'Doelstellingen', 'Programma', 'Inzet personeel' en 'Voorzieningen'.

Deze onzorgvuldigheden werden aan de hand van aanvullende schriftelijke nota's en door middel van een mondelinge hoorzitting door een door de NVAO vastgestelde hoorzittingscommissie besproken met de visitatiecommissie en de instelling.

De door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen hebben slechts gedeeltelijk geleid tot een remediëring van de vastgestelde onzorgvuldigheden. De hoorzittingscommissie constateerde dat er een aantal vitale onduidelijkheden bleven bestaan om in redelijkheid te besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen met betrekking tot de opleiding Master in de Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. De hoorzittingscommissie adviseerde de NVAO om conform de decretale bepalingen een nieuwe dan wel aanvullende beoordeling op te leggen.

Op basis van de uitkomsten van de gevolgde hoorzittingsprocedure en het advies van de hoorzittingscommissie heeft het bestuur van de NVAO op 11 december 2006 besloten tot het vervolgen van de accreditatieprocedure na de uitvoering van een aanvullende visitatie van de opleiding Master in de Wijsbegeerte van de UA. De aanvullende externe beoordeling betreft de onderwerpen resp. facetten: 'Doelstellingen'; 'Programma' (facetten Relatie doelstellingen – inhoud programma; Eisen academische gerichtheid, Samenhang en Masterproef); 'Inzet personeel' (facet Kwaliteit personeel) en 'Voorzieningen' (facet Materiële voorzieningen). De aanvullende visitatie is door dezelfde visitatiecommissie (uitgezonderd één panellid) uitgevoerd en het bezoek van de visitatiecommissie aan de instelling vond plaats op 14 en 15 maart 2007. De VLIR is als evaluatieorgaan opgetreden. De aanvullende beoordeling is uitgevoerd overeenkomstig de criteria van het VLIR protocol – conform het Accreditatiekader – voor de door de NVAO aangewezen onderwerpen c.q. facetten. De aanvullende visitatie werd in april 2007 afgerond.

Wat de inhoudelijke eisen betreft heeft de NVAO vervolgens vastgesteld:

- dat het kwaliteitsoordeel van de visitatiecommissie mede gebaseerd is op een vergelijking met verwante andere opleidingen en met internationaal gehanteerde normen voor opleidingen in het desbetreffende domein;
- dat het door de visitatiecommissie vastgestelde rapport van het evaluatieorgaan, aangevuld met de aangeleverde bijkomende gegevens en verklaringen in het kader van de tweede hoorzittingsprocedure en de conclusies van de aanvullende beoordeling voldoende evidentie bevat dat de opleiding aan de criteria uit het beoordelingskader (hoofdstuk 2) voldoet, zodat voldoende generieke kwaliteitswaarborgen voorhanden zijn. Het rapport behandelt de zes in dit beoordelingskader genoemde onderwerpen, waarbij per onderwerp aan alle facetten aandacht wordt besteed. Voor ieder facet wordt een oordeel op de vierpunt schaal gegeven, op basis waarvan per onderwerp een oordeel wordt gegeven. De oordelen in het rapport, samen met de oordelen in de aanvullende beoordeling, worden goed onderbouwd met feiten en analyses. Het rapport wordt afgerond met een samenvattend oordeel over de opleiding;
- dat het rapport tevens inzicht verschaft in de kwaliteit van de visitatiecommissie (het panel van deskundigen) dat de opleiding heeft gevisiteerd. Daarbij wordt informatie gegeven over de omvang en samenstelling van de visitatiecommissie naar ingebrachte kennis en ervaring, de onafhankelijkheid, de deskundigheid en gezaghebbendheid van de leden.

2 Besluit van de NVAO

betreffende de accreditatie van de Master in de wijsbegeerte (master) van de Universiteit Antwerpen.

De NVAO,
Na beraadslaging,
Besluit:

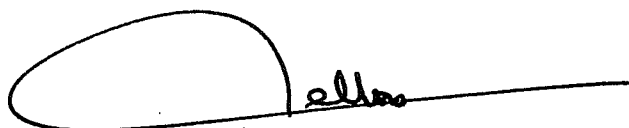
Met toepassing van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, wordt het accreditatierapport en –besluit met positief eindoordeel voor de opleiding Master in de wijsbegeerte (master) van de Universiteit Antwerpen goedgekeurd en wordt de opleiding geaccrediteerd. Het betreft een opleiding zonder afstudeerrichtingen. De opleiding wordt georganiseerd te Antwerpen.

De in het eerste lid bedoelde accreditatie geldt vanaf de aanvang van het academiejaar 2007-2008 tot en met het einde van het academiejaar 2014-2015.

Den Haag, 10 juli 2007

Voor de NVAO,

Leendert J. Klaassen
Bestuurder NVAO

i.o. G. Aelteman
(bestuurder)

3 Inleiding en verantwoording werkwijze

3.1 Inleiding

Bij brief van 15 juni 2006 heeft de Universiteit Antwerpen bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (hierna NVAO) een aanvraag tot accreditatie ingediend voor een Master in de wijsbegeerte (master). De NVAO heeft deze aanvraag ontvangen op 23 juni 2006.

Ter ondersteuning van deze aanvraag heeft Universiteit Antwerpen een rapport bijgevoegd vanwege een evaluatieorgaan: VLIR.

De NVAO heeft deze aanvraag beoordeeld aan de hand van het Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs Vlaanderen (14 februari 2005), conform de Handleiding accreditatie Vlaamse Gemeenschap (22 februari 2005) en het Reglement tot bepaling van bestuursbeginselen die van toepassing zijn bij de besluitvorming inzake accreditatie en Toets Nieuwe Opleiding ten aanzien van hogeronderwijsopleidingen in de Vlaamse Gemeenschap (14 februari 2005)

Voorts heeft de NVAO bij haar besluitvorming betrokken de aanvullende informatie die is aangeleverd in het kader van een hoorzittingsprocedure, georganiseerd door de NVAO op 8 november 2006, waarbij de vastgestelde tekortkomingen in het visitatierapport naar aanleiding van de zorgvuldigheidstoets slechts ten dele zijn opgeheven en vervolgens besloten werd tot een aanvullende beoordeling.

NVAO heeft bij haar uiteindelijke besluitvorming de resultaten van de aanvullende beoordeling door de visitatiecommissie mee betrokken.

3.2 Evaluatieorgaan en samenstelling visitatiecommissie

Evaluatieorgaan: VLIR

Visitatiecommissie:

- Voorzitter: Prof. dr. H. Achterhuis, hoogleraar Universiteit Twente (1)
- Leden:
 - Prof. dr. I. Douven, hoogleraar Erasmus Universiteit Rotterdam;
 - Prof. dr. S. Griffioen, emeritus hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam;
 - Prof. dr. R. Soetaert, hoogleraar Universiteit Gent;
 - Prof. dr. W. van Reijen, emeritus hoogleraar Universiteit Utrecht.
- Secretaris: Mevr. L. Derycke, stafmedewerker verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van de VLIR, trad op als secretaris van de commissie. Haar taak werd vanaf 15 januari 2005 overgenomen door mevr. M. Bronders, coördinator van de Cel Kwaliteitszorg van de VLIR.

(1) *prof. dr. I. Douven heeft niet deelgenomen aan de commissie ingesteld ten behoeve van de aanvullende visitatie*

3.3 Werkwijze evaluatieorgaan en visitatiecommissie

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd een uitgebreid zelfevaluatie rapport op te stellen. Naast feitelijke beschrijvingen per onderwerp en per facet van het accreditatiekader werd aan de opleidingen ook gevraagd hun toekomst-

perspectieven kenbaar te maken en een kritische sterkte-zwakke analyse op te nemen. Daarnaast is een aantal verplichte bijlagen opgenomen, o.a. een beschrijving van het programma, cursusbeschrijvingen, examenvragen, studenten- en personeelstabellen. De commissie ontving de zelfevaluatie rapporten en kreeg de gelegenheid deze documenten zorgvuldig te bestuderen.

De commissieleden werden daarnaast verzocht een tweetal eindverhandelingen te selecteren uit een recente lijst en grondig te lezen.

De visitatiecommissie hield haar installatievergadering op 9 september 2004. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op het locatiebezoek. Verder heeft de commissie op deze vergadering haar referentiekader geformuleerd, het programma van het locatiebezoek opgesteld en een eerste bespreking van de zelfevaluatie rapporten gehouden.

Het locatiebezoek vond plaats op 13, 14 en 15 december 2004. Aan de opleiding was gevraagd om een veelheid aan documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens het bezoek werd voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven deze documenten grondig te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd zijn: het leermateriaal (cursussen, handboeken, syllabi), verslagen van de belangrijke beleidsvormende of beleidsopvolgende organen (faculteitsraad, opleidingscommissies, departementsraden, ...), documenten die betrekking hebben op de interne kwaliteitszorg (enquêteformulieren, niet-persoonsgebonden evaluatie van het onderwijs, ...), documenten aangaande de procedures van curriculumherzieningen, c.q. de omvorming naar de bamastructuur, voorbeelden van informatieverstrekking aan abiturienten, etc. Bovendien werden nog enkele tientallen eindverhandelingen bijkomend ter inzage gelegd.

Het bezoekschema voorzag – naast gesprekken met het bestuur van de faculteit, de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de assistenten, de docenten en de facultaire en opleidingsgebonden beleidsmedewerkers – in een bezoek aan de faciliteit (inclusief bibliotheek, practicalokalen, computerfaciliteiten), een gesprek met de afgestudeerden van de opleiding en een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in een visitatierapport vastgelegd. De faculteit werd in de gelegenheid gesteld om op de concepten van het rapport te reageren. De commissie heeft de reacties van de faculteit in de mate dat zij zich hierin kon vinden in het rapport verwerkt.

De aanvullende visitatie is uitgevoerd conform de eisen gesteld door de NVAO.

3.4 Totstandkoming domeinspecifiek referentiekader

Bij de beoordeling van de opleiding is de visitatiecommissie uitgegaan van een eigen referentiekader. Hierin formuleerde de visitatiecommissie de perspectieven op de minimumkwaliteitseisen waaraan de opleiding moet voldoen. Bij het opstellen van dit referentiekader heeft de commissie zich gebaseerd op het referentiekader dat in 1996 werd gehanteerd bij de visitatie van de Vlaamse opleidingen Wijsbegeerte alsook op het referentiekader van de visitatiecommissie Wijsbegeerte die in 2003 de Nederlandse opleidingen heeft gevisiteerd.

Bij de beoordeling van de opleidingen heeft de visitatiecommissie tevens rekening gehouden met de doelstellingen en eindtermen die de opleiding zelf heeft geformuleerd. De visitatiecommissie verantwoordt dit als volgt: "Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde discipline over de universiteiten heen veronderstelt

immers dat wordt nagegaan of elke faculteit erin slaagt de eigen doelstellingen te realiseren."

In tegenstelling tot de eerste visitatieronde wordt dit referentiekader vooraf aan de opleiding voorgelegd en werd er tijdens het bezoek van de visitatiecommissie een moment ingelast waarop over het referentiekader van de commissie kon gediscussieerd worden.

3.5 Overwegingen NVAO omtrent werkwijze evaluatieorgaan en visitatiecommissie

De NVAO heeft vastgesteld:

- dat de commissie die de opleiding heeft beoordeeld bestond uit vijf leden. Op basis van de in het rapport beschreven informatie, waaronder CV's, heeft de NVAO vastgesteld dat onderwijsdeskundigheid en deskundigheid in de didactiek, de vakdeskundigheid binnen de discipline en het afnemend veld en relevante deskundigheid op het gebied van internationale ontwikkelingen van de discipline aanwezig waren. De deskundigheid binnen de commissie omvatte voldoende de gehele breedte van de opleiding;
- dat de commissie die de opleiding heeft beoordeeld geen student als lid had;
- dat er een samenvattend oordeel met betrekking tot de gehele opleiding ontbrak.

Eerste hoorzittingsprocedure

De NVAO heeft wegens het ontbreken van een student en het ontbreken van een samenvattend oordeel met betrekking tot de gehele opleiding een hoorzittingsprocedure in de zin van artikel 59bis van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen ingesteld. Tijdens deze procedure heeft de voorzitter van de visitatiecommissie aan de NVAO een nota bezorgd waarin aanvullende elementen werden aangeleverd.

- Het ging, ten eerste, meer bepaald om elementen met betrekking tot de betrokkenheid van de studenten tijdens het bezoek van de visitatiecommissie aan de respectieve opleidingen, de samenstelling van de studentengroepen, het verloop van de gesprekken met de studenten en de breedte van de bevraging/beoordeling tijdens deze gesprekken en het gevolg dat werd gegeven aan de opmerkingen van de studenten en de invloed van deze bedenkingen op de beoordeling van de visitatiecommissie. Naar het oordeel van de daartoe ingestelde hoorzittingscommissie is op deze manier aangetoond dat de betrokkenheid van de studenten bij de visitatie op andere wijze structureel en terdege werd gegarandeerd.
- Het ging, ten tweede, om een samenvattend oordeel met betrekking tot de gehele opleiding.

De hoorzittingscommissie heeft op 11 juli 2006 haar advies aan de NVAO overgemaakt. Het dagelijks bestuur van de NVAO heeft kennis genomen van het advies van de hoorzittingscommissie in het kader van de visitatie Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen en heeft besloten tot het vervolgen van de accreditatieprocedure, zonder bijkomende visitatiehandelingen, maar wél met in acht name van de door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen.

De NVAO treedt dit oordeel bij en volgt de redeneringen uit het proces verbaal van de hoorzittingsprocedure, toegevoegd in bijlage 2.

Tweede hoorzittingsprocedure

Tijdens de zorgvuldigheidstoets is gebleken dat het visitatierapport een aantal tekortkomingen bevat. De vastgestelde gebreken hebben betrekking op het gebrek aan een onderscheid tussen de bachelor- en masteropleiding in het rapport, en een onvoldoende

overtuigende argumentatie door de visitatiecommissie over de onderwerpen (en enkele onderliggende facetten) Doelstellingen, Programma, Inzet personeel en Voorzieningen. De NVAO zag zich, naar aanleiding van de vastgestelde gebreken, genoodzaakt tot de organisatie van een tweede hoorzittingsprocedure in de zin van artikel 59bis van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen. De hoorzittingscommissie heeft op 20 november 2006 haar advies aan de NVAO overgemaakt. De door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen hebben slechts gedeeltelijk geleid tot een remediëring van de vastgestelde onzorgvuldigheden. De hoorzittingscommissie constateerde dat er een aantal vitale onduidelijkheden bleven bestaan om in redelijkheid te besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen met betrekking tot de opleiding Master in de Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. De hoorzittingscommissie adviseerde de NVAO om conform de decretale bepalingen een nieuwe dan wel aanvullende beoordeling op te leggen.

Het dagelijks bestuur van de NVAO heeft kennis genomen van het advies van de tweede hoorzittingscommissie in het kader van de visitatie Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. De NVAO treedt dit oordeel bij en volgt de redeneringen uit het proces verbaal van de tweede hoorzittingsprocedure, toegevoegd in bijlage 3. Op basis van het advies van de tweede hoorzittingscommissie heeft de NVAO een aanvullende visitatie opgelegd.

Verdere protocollaire vereisten

De visitatie heeft niet plaatsgevonden op basis van en overeenkomstig het visitatieprotocol, zoals voorgelegd bij erkenning of toetsing. Hierbij moet er op worden gewezen dat het visitatieprotocol dateert van februari 2005. De visitatiecommissie Wijsbegeerte visiteerde in de periode oktober – december 2004. Eén en ander impliceert dat de regelingen van het protocol op dat ogenblik niet golden.

Het rapport geeft voldoende aan dat het accreditiekader effectief werd gevolgd. In het rapport verklaart de commissie dat het zelfevaluatierapport (ZER) van de opleiding op veel plaatsen bijzonder vaag en algemeen is. Als mogelijke verklaring hiervoor wordt de dubbele overgangssituatie, waarin de Antwerpse wijsbegeerteopleidingen zich bevonden, genoemd. De gevoerde gesprekken zijn evenwel een goede aanvulling geweest bij het ZER zodat uiteindelijk voldoende basis werd geboden voor de visitatie.

Het evaluatieorgaan heeft naar het oordeel van de NVAO overtuigend gegarandeerd dat de commissie adequaat heeft gewerkt. De commissie heeft de beschikking gekregen over het eerdere visitatierapport en heeft op een grondige manier getoetst of de wijze waarop de opleiding met eerdere aanbevelingen en adviezen is omgegaan voldoende is. De commissie heeft in het visitatierapport regelmatig verwezen naar het eerdere visitatierapport.

De visitatie heeft plaatsgevonden op basis van en overeenkomstig een domeinspecifiek referentiekader dat voldoet aan de eisen gesteld in de erkenningsregeling/toetsingsregeling en het NVAO kader. Er is daarbij, zoals hierboven aangetoond, aangesloten bij:

- eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en de beroepspraktijk aan een opleiding in het domein worden gesteld;
- kaders gehanteerd in eerdere visitaties; en
- het referentiekader aangereikt door de opleiding.

De NVAO heeft verder vastgesteld dat:

- de werkwijze van de commissie bij de beoordeling van de Master in de wijsbegeerte (master) van de Universiteit Antwerpen zorgvuldig en gedegen is geweest. De gevolgde werkwijze en procedure alsmede geraadpleegde informatiebronnen zijn helder en nauwkeurig geformuleerd en vermeld;
- de commissie haar oordeel heeft opgesteld en onderbouwd overeenkomstig het visitatieprotocol en de daarbij behorende beslisregels heeft gevolgd. Op het niveau van de facetten zijn de analyses van de commissie duidelijk en consistent. Niet alle daaruit voortvloeiende conclusies waren voor de NVAO helder.
Op het niveau van de onderwerpen zijn de facetten naar het oordeel van NVAO niet altijd op juiste en zorgvuldige wijze afgewogen en neergelegd in heldere conclusies;
- de commissie op een zorgvuldige wijze een domeinspecifiek referentiekader heeft vastgesteld;
- het kwaliteitsoordeel bij de toetsing - voor zover relevant - mede gebaseerd is op een vergelijking met verwante andere opleidingen en internationaal geaccepteerde criteria voor opleidingen in het desbetreffende domein;
- de commissie in haar advies een aantal kritische kanttekeningen heeft opgenomen. De NVAO onderschrijft deze en brengt deze onder de aandacht van de opleiding;
- de commissie in het kader van het verbeterperspectief een hele reeks aanbevelingen in het visitatierapport formuleert.

De NVAO is in het licht van het vorenstaande tot de slotsom gekomen dat de beoordeling van de voorliggende opleiding niet zorgvuldig en gedegen tot stand is gekomen, en dat het eindoordeel van de commissie onvoldoende basis bood voor een accreditatiebeslissing.

Wat de aanvullende beoordeling betreft heeft NVAO vastgesteld dat de oordelen voor de betrokken facetten en onderwerpen eenduidig geformuleerd zijn en dat de afwegingen op een zorgvuldige wijze zijn neergelegd in heldere conclusies.

De visitatieoordelen aangevuld met de oordelen op grond van de aanvullende visitatie bieden voldoende basis voor een accreditatiebeslissing.

4 Beschrijving van de opleiding

- naam instelling: Universiteit Antwerpen
- aard instelling: ambtshalve geregistreerde instelling
- vestiging(en): Antwerpen
- graad en kwalificatie: Master in de wijsbegeerte
- niveau en oriëntatie: master
- de studieomvang: 60 studiepunten (ECTS)
- de afstudeerrichtingen: geen
- de onderwijstaal: Nederlands
- het studiegebied(en): wijsbegeerte en moraalwetenschappen
- de titel: -
- aard van de aanvraag: accreditatie

5 Beoordeling per onderwerp en facet (op basis van visitatierapport)

De NVAO baseert haar besluitvorming op de volgende elementen:

- het accreditatierapport omvat een beoordeling per onderwerp en per facet¹;
- de NVAO hanteert bij de beoordeling van de onderwerpen de scores 'voldoende' en 'onvoldoende'²;
- een accreditatiebesluit is positief indien alle samenvattende oordelen over de onderwerpen voldoende zijn. Het eindoordeel spreekt zich niet uit over gradaties in kwaliteit. Dit gebeurt door de visitatiecommissie die in haar rapport een score geeft per facet;
- de NVAO kan per facet volstaan met een verwijzing naar de bevindingen en de overwegingen van het bijhorende visitatierapport, m.a.w. ze kunnen door de NVAO worden overgenomen. Per facet wordt aangegeven of de NVAO de bevindingen en overwegingen van de visitatiecommissie bijtreedt. Indien dat niet het geval is draagt de NVAO een eigenstandige motivering aan³.

5.1 Doelstellingen opleiding

Facet 1.1. Niveau en oriëntatie opleiding

De NVAO sluit zich niet aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking dit facet in het visitatierapport. De meerdere kritische kanttekeningen van de visitatiecommissie, die hebben geleid tot een 'globaal genomen voldoende', hebben bij NVAO gerede twijfels over het oordeel van de commissie doen ontstaan. De NVAO kan op basis van de bevindingen en overwegingen in het visitatierapport niet beoordelen of de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

De geconstateerde onduidelijkheden werden niet geremedieerd door de uitkomsten van de tweede hoorzitting. De NVAO volgt hierbij het advies van de door haar ingestelde hoorzittingscommissie.

Facet 1.2. Domeinspecifieke eisen

De NVAO sluit zich niet aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking dit facet in het visitatierapport. De meerdere kritische kanttekeningen van de visitatiecommissie over dit facet hebben bij NVAO gerede twijfels over het 'voldoende' oordeel van de commissie doen ontstaan. De NVAO kan op basis van de bevindingen en overwegingen in het visitatierapport niet beoordelen of de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

¹ Art.7 en 8 van het reglement ' tot bepaling van de bestuursbeginselen die van toepassing zijn bij de besluitvorming inzake accreditatie en toets nieuwe opleiding ten aanzien van opleidingen in de Vlaamse gemeenschap', hierna 'reglement Bestuursbeginselen'

² Accreditatiekader en art. 58&1, eerste lid van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

³ Art.12 van het reglement Bestuursbeginselen

De geconstateerde onduidelijkheden werden niet geremedieerd door de uitkomsten van de tweede hoorzitting. De NVAO volgt hierbij het advies van de door haar ingestelde hoorzittingscommissie.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over het onderwerp 'doelstellingen'

In het visitatierapport spreekt de commissie een positief oordeel uit over het onderwerp 'Doelstellingen'. De visitatiecommissie beoordeelt de doelstellingen alsook het niveau en de oriëntatie van de masteropleiding als voldoende. De doelstellingen zijn aantoonbaar van academisch niveau. De aandacht voor recente ontwikkelingen binnen het wetenschapdomein van de wijsbegeerte is evenwel te beperkt, zeker voor opleidingen die zich willen profileren vanuit een cultuurfilosofisch perspectief. De ambitie om binnen Vlaanderen een unieke positie in te nemen vanuit een dergelijke invalshoek is met de huidige inhoud en structurele invulling bijzonder ambitieus en moeilijk realiseerbaar zoals blijkt uit het feit dat de cultuurfilosofie als hoofdperspectief niet steeds wordt gerealiseerd in de opleiding. Binnen de opleiding is ook geen samenhangend en gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel. In de doelstellingen ontbreekt verder voldoende aandacht voor beroepsgerichte vaardigheden en competenties en voor de internationale context. De domeinspecifieke aspecten sluiten voldoende aan bij de eisen die worden gesteld door het vakgebied en de internationale wetenschapsbeoefening. Ook hier is evenwel meer afstemming vereist op het recente debat in de filosofie en op de praktische problematiek.

Aanvullend heeft de commissie in het kader van de tweede hoorzittingsprocedure verduidelijkt dat de opleiding zich - mede door het opstartende licentiaatprogramma - in een fase van heroriëntatie bevond en dat discussies over het opleidingsprofiel nog niet waren afgerond. Ook de bijzondere omstandigheid van een fusie van de universitaire instellingen in Antwerpen maakte een duidelijk beeld niet goed mogelijk. De commissie bevestigt evenwel dat zij voldoende vertrouwen heeft in de opleiding en heeft derhalve het oordeel voldoende uitgesproken.

De NVAO onderschrijft de geformuleerde kritiek van de commissie met name met betrekking tot het ontbreken van een samenhangend en gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel.

De NVAO sluit zich evenwel niet aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Doelstellingen', zoals vermeld in het visitatierapport.

Besluit van de NVAO

De NVAO kan op basis van het visitatierapport en de resultaten van de hoorzitting het oordeel 'voldoende' voor het onderwerp 'Doelstellingen' van de visitatiecommissie niet onderschrijven.

5.2 Programma

Facet 2.1. Eisen professionele / academische gerichtheid

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet niet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.2. Relatie tussen doelstelling en programma

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet niet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.3. Samenhang programma

De NVAO sluit zich niet aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport. De meerdere kritische kanttekeningen van de visitatiecommissie over dit facet hebben bij NVAO gereede twijfels over het 'voldoende' oordeel van de commissie doen ontstaan. Deze onduidelijkheden werden niet geremedieerd door de uitkomsten van de tweede hoorzitting. De NVAO volgt hierbij het advies van de door haar ingestelde hoorzittingscommissie.

Facet 2.4. Studielast

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.5. Toelatingsvoorwaarden

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.6. Studieomvang

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.7 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.8 Beoordeling en toetsing

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.9. Masterproef

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over het onderwerp 'programma'

In het visitatierapport spreekt de commissie een positief oordeel uit over het onderwerp 'Programma'. De commissie beoordeelt de basiskwaliteit van het masterprogramma als voldoende. Hoewel er in het programma voldoende aandacht is voor de ontwikkeling van kennis, vaardigheden en competenties zijn de algemene doelstellingen niettemin onvoldoende geconcretiseerd. Dit hangt samen met de ambitieuze doelstellingen die de opleiding nastreeft, het gebrek aan een samenhangend en gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel en de specifieke overgangssituatie waarin de opleiding zich bevindt. Het onderwijs zou meer moeten aansluiten bij de recente ontwikkelingen in het vakgebied en hedendaagse filosofie en actuele filosofische probleemstellingen moeten meer aan bod komen. Gezien de kwaliteit van de bestaande programma's, de potentialiteit van de staf en de aandacht die binnen de opleiding reeds wordt gegeven aan bovenstaande problematiek, is de commissie er evenwel van overtuigd dat de afstemming tussen de algemene doelstellingen en de inhoud van de programma's én de academische gerichtheid van de opleiding zeker zal verbeteren. Het programma dat goed studeerbaar is en binnen de daarvoor voorziene tijd kan worden afgerond, is inhoudelijk voldoende coherent, al dient hier op bepaalde punten aan gewerkt te worden. De afstemming tussen de vormgeving en de inhoud van het onderwijs is voldoende, maar nieuwe en meer interactieve werkvormen zouden ingang moeten vinden. Verder worden de studenten getoetst aan de hand van toetsvormen die voldoende aansluiten bij de doelstellingen van de opleidingen en de opleidingsonderdelen en waarmee wordt gepeild naar (reproductie van) kennis en inzicht. Positief zijn ook de inspanningen die worden geleverd om flexibele leerwegen te voorzien en om een avondprogramma aan te bieden.

Aanvullend heeft de commissie in het kader van de tweede hoorzittingsprocedure verduidelijkt wat haar kritiek behelsde met betrekking tot de verticale opbouw en de horizontale coherentie van het programma en een nadere uitleg gegeven over de studeerbaarheid van het programma. Haar uiteindelijke positieve oordeel – na weging van de betrokken facetten – over het onderwerp Programma is vooral gebaseerd op het potentieel van de opleiding – mede gebaseerd op de bestaande opleidingen – en het gewekte vertrouwen.

De NVAO kan zich er niet in vinden dat de visitatiecommissie – alles afwegend – tot een positief oordeel is gekomen over het onderwerp Programma, gezien de (zwaarwegende) negatieve facetoordelen 2.1 (academische gerichtheid) en 2.2 (relatie doelstellingen – inhoud) en de naar het oordeel van NVAO onvoldoende motivering voor het facet 2.3 (samenhang programma).

De NVAO sluit zich niet aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp: programma

Besluit van de NVAO

De NVAO kan op basis van het visitatierapport en de resultaten van de hoorzitting het oordeel 'voldoende' voor het onderwerp 'Programma' van de visitatiecommissie niet onderschrijven.

5.3 Inzet personeel

Facet 3.1. Eisen professionele/academische gerichtheid

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 3.2. Kwaliteit personeel

De NVAO sluit zich niet aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO kan op basis van deze bevindingen en overwegingen in het visitatierapport niet beoordelen of de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

De geconstateerde onduidelijkheden werden niet geremedieerd door de uitkomsten van de tweede hoorzitting. De NVAO volgt hierbij het advies van de door haar ingestelde hoorzittingscommissie.

Facet 3.3. Kwantiteit personeel

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over het onderwerp 'inzet personeel'

De commissie is van oordeel dat de expertise van het personeel voldoende aansluit bij het niveau en de oriëntatie van de opleidingen. De kwaliteit van het personeel is voldoende. De vakinhoudelijke deskundigheid van de staf is voldoende, maar niet steeds optimaal omdat meerdere leden van het zelfstandig academisch personeel (ZAP) les geven over domeinen waarin ze geen specifieke onderzoekservaring hebben opgebouwd. Programma's voor onderwijsprofessionalisering bestaan, maar hebben een zeer vrijblijvend karakter en er bestaan twijfels over de kwaliteit en de inhoud. De onderwijsbelasting van de staf is zwaar, mede als gevolg van de bijzondere hoeveelheid toeleverend onderwijs en het avondprogramma. De onderzoeksdiskundigheid van het personeel is voldoende, maar de zware onderwijsbelasting dreigt ten koste te gaan van het onderzoek. De waaier aan onderzoeksspecialisaties is relatief beperkt. Voor de ontwikkeling van een volwaardige bachelor-masteropleiding moet de onderzoeksexpertise verder worden uitgebouwd. Op het vlak van internationalisering worden stappen gezet om internationale netwerken op te zetten, die verder zouden moeten worden uitgebouwd. Verder werden ook stappen ondernomen om de contacten met het beroepenveld te versterken. Het personeelsbestand is voldoende uitgebreid voor de inrichting van de opleiding. Een verdere uitbreiding van de staf is evenwel noodzakelijk om de zware onderwijsbelasting te ondervangen en de onderzoeksexpertise verder uit te bouwen. Een uitbreiding van de ondersteunende staf is eveneens nodig.

De NVAO sluit zich niet aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Inzet personeel'

Ook met inachtneming van de uitkomsten van de hoorzitting is de NVAO van mening dat het facet *Kwaliteit personeel* van de masteropleiding aanvullende externe beoordeling behoeft.

Besluit van de NVAO

De NVAO kan op basis van het visitatierapport en de resultaten van de hoorzitting het oordeel 'voldoende' voor het onderwerp 'Inzet personeel' van de visitatiecommissie niet onderschrijven.

5.4 Voorzieningen

Facet 4.1. Materiële voorzieningen

De NVAO sluit zich niet aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport. De NVAO kan op basis van de bevindingen en overwegingen in het visitatierapport niet beoordelen of de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit. De geconstateerde onduidelijkheden werden niet geremedieerd door de uitkomsten van de tweede hoorzitting. De NVAO volgt hierbij het advies van de door haar ingestelde hoorzittingscommissie.

Facet 4.2. Studiebegeleiding

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport. De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over het onderwerp 'voorzieningen'

De commissie beoordeelt de voorzieningen als toereikend om het programma te verzorgen. De materiële voorzieningen zijn goed. De opleiding is bijzonder mooi gehuisvest, kan beschikken over een voldoende uitgebreid aantal onderwijsruimten dat opvallend goed en comfortabel is ingericht en is aangepast aan de vereisten voor het inrichten van actueel academisch onderwijs waarbij de nodige multimediale leerhulpmiddelen steeds ter beschikking kunnen worden gesteld. De ICT-voorzieningen voor de studenten zijn goed: er is een goed uitgeruste computerzaal die gemakkelijk bereikbaar is en die ruim toegankelijk is. De computervoorzieningen voor de staf zijn evenwel minimaal en in veel gevallen bijzonder verouderd.

De bibliotheekinfrastructuur is onvoldoende en moet hoogstnoodzakelijk verder verbeterd worden. Het boeken- en tijdschriftenbestand is voldoende voor het inrichten van een kandidatuuropleiding, maar ontoereikend voor het inrichten van een licentieopleiding en de uitbouw van een masterprogramma.

De bestaande bibliotheekcollectie is ook niet aangepast aan de vereisten die met de uitbouw van het wetenschappelijk onderzoek binnen het Departement samenhangen. Er worden wel reeds inspanningen geleverd om deze te verbeteren.

De studievoorzieningen en -adviesing zijn adequaat en goed georganiseerd.

De studiebegeleiding binnen de opleiding zou evenwel, zeker voor het eerste opleidingsjaar, meer gestructureerd moeten worden.

De NVAO vraagt in het bijzonder de aandacht van de instelling voor de noodzakelijke investeringen in de bibliotheekinfrastructuur en de ICT-voorzieningen voor de staf.

De NVAO sluit niet zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Voorzieningen'.

Besluit van de NVAO

De NVAO kan op basis van het visitatierapport en de resultaten van de hoorzitting het oordeel 'voldoende' voor het onderwerp 'Voorzieningen' van de visitatiecommissie niet onderschrijven.

5.5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1. Evaluatie resultaten

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 5.2. Maatregelen tot verbetering

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van facet dit in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 5.3. Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over het onderwerp 'interne kwaliteitszorg'

De commissie beoordeelt de interne kwaliteitszorg als voldoende. Binnen de universiteit wordt een evaluatie- en kwaliteitszorgsysteem uitgewerkt dat veelbelovend is en garant zal staan voor een effectieve en efficiënte kwaliteitsbewaking en -verbetering. Binnen de opleiding worden verder reeds goede initiatieven uitgewerkt en genomen om zwakke plekken aan te pakken.

Het zelfevaluatie-rapport is op vele plaatsen bijzonder algemeen en vaag. Het bevat opmerkelijk veel onduidelijkheden en lacunes. De gesprekken zijn voor de commissie dan ook een bijzonder goede aanvulling geweest.

De betrokkenheid van de verschillende geledingen die een rol (kunnen) spelen in het onderwijs is voldoende. Wel zouden strategieën moeten worden uitgewerkt om de studenten aan te zetten actiever en op een formelere wijze deel te nemen aan het onderwijsbeleid.

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Interne kwaliteitszorg'.

Besluit van de NVAO

De NVAO beoordeelt het onderwerp 'Interne kwaliteitszorg' als **voldoende**.

5.6 Resultaten

Facet 6.1. Gerealiseerd niveau

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 6.2. Onderwijsrendement

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel over het onderwerp 'resultaten'

Het gerealiseerd niveau is voldoende: de kwaliteit van de kandidaat-afgestudeerden is voldoende en de slaagcijfers van de afgestudeerden die naar de licentiaatsopleidingen van die door andere universiteiten worden aangeboden zijn doorgestroomd, geven de kwaliteit van de kandidatuursopleiding aan. De internationale studentuitwisseling is uitermate beperkt, wat uiteraard in hoge mate samenhangt met het feit dat de uitbouw van een tweedecycloopleiding nog maar recent is doorgevoerd. Ook aan de tewerkstellingssectoren en -modaliteiten van de afgestudeerden zou structureel aandacht moeten worden besteed. De slaagcijfers en het rendement van de opleidingen zijn goed.

De NVAO sluit zich aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Resultaten'.

Besluit van de NVAO

De NVAO beoordeelt het onderwerp 'Resultaten' als **voldoende**.

6 Overzicht oordelen visitatiecommissie

De onderstaande tabel geeft per onderwerp en per facet het oordeel van de visitatiecommissie uit hoofdstuk 4 weer.

ONDERWERP	OORDEEL	FACET	OORDEEL
1 Doelstellingen	Voldoende	1.1 Niveau en oriëntatie	Voldoende
		1.2 Domeinspecifiek referentiekader	Voldoende
2 Programma	Voldoende	2.1 Eisen gerichtheid	Onvoldoende
		2.2 Relatie doelstellingen - programma	Onvoldoende
		2.3 Samenhang programma	Voldoende
		2.4 Studielast	Goed
		2.5 Toelatingsvoorwaarden	Voldoende
		2.6 Studieomvang	OK
		2.7 Afstemming vormgeving - inhoud	Voldoende
		2.8 Beoordeling en toetsing	Voldoende
		2.9 Masterproef	Voldoende
3 Inzet personeel	Voldoende	3.1 Eisen gerichtheid	Voldoende
		3.2 Kwantiteit	Voldoende
		3.3 Kwaliteit	Voldoende
4 Voorzieningen	Voldoende	4.1 Materiële voorzieningen	Goed
		4.2 Studiebegeleiding	Goed
5 Interne kwaliteitszorg	Voldoende	5.1 Evaluatie resultaten	Voldoende
		5.2 Maatregelen tot verbetering	Voldoende
		5.3 Betrokkenheid	Voldoende
6 Resultaten	Voldoende	6.1 Gerealiseerd niveau	Voldoende
		6.2 Onderwijsrendement	Goed

Eindoordeel van de visitatiecommissie: positief

7 Aanvullende beoordeling

Tijdens de inhoudelijke zorgvuldigheidstoets werd, zoals beschreven in het voorgaande hoofdstuk, een aantal tekortkomingen vastgesteld dat verband houdt met het visitatierapport. Daartoe is een tweede hoorzittingsprocedure ingesteld waarbij (vertegenwoordigers van) de visitatiecommissie, de instelling en het evaluatieorgaan mondeling zijn gehoord. De vastgestelde gebreken hebben betrekking op het (gebrek aan) onderscheid tussen de bachelor- en masteropleiding in het rapport, en een onvoldoende overtuigende argumentatie door de visitatiecommissie over de onderwerpen (en enkele onderliggende facetten): 'Doelstellingen', 'Programma', 'Inzet personeel' en 'Voorzieningen'. Deze onzorgvuldigheden werden aan de hand van aanvullende schriftelijke nota's en door middel van een mondelinge hoorzitting door een door NVAO vastgestelde hoorzittingscommissie besproken met de visitatiecommissie en de instelling (zie bijlage 4). De door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen hebben slechts gedeeltelijk geleid tot een remediëring van de vastgestelde onzorgvuldigheden. De hoorzittingscommissie constateerde dat er een aantal vitale onduidelijkheden bleef bestaan om in redelijkheid te besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen met betrekking tot de opleiding Master in de Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. De hoorzittingscommissie adviseerde de NVAO om conform de decretale bepalingen een nieuwe dan wel aanvullende beoordeling op te leggen.

Op basis van de uitkomsten van de gevolgde hoorzittingsprocedure en het advies van de hoorzittingscommissie heeft het bestuur van de NVAO op 11 december 2006 daarom besloten tot het vervolgen van de accreditatieprocedure en een aanvullende visitatie van de opleiding Master in de Wijsbegeerte van de UA te laten uitvoeren. De aanvullende externe beoordeling betrof de onderwerpen resp. facetten: 'Doelstellingen'; 'Programma' (facetten Relatie doelstellingen – inhoud programma; Eisen academische gerichtheid, Samenhang en Masterproef); 'Inzet personeel' (facet Kwaliteit personeel) en 'Voorzieningen' (facet Materiële voorzieningen).

De aanvullende visitatie werd door dezelfde visitatiecommissie (uitgezonderd één panellid) te worden uitgevoerd. De VLIR wordt aangezocht als evaluatieorgaan. De beoordeling greep plaats overeenkomstig de criteria van het VLIR protocol – conform het Accreditatiekader – voor de door de NVAO aangewezen onderwerpen c.q. facetten. De inhoudelijke toetsingsaspecten van het visitatieprotocol bleven derhalve van kracht. De aanvullende visitatie werd voor 1 mei 2007 afgerond.

7.1 Doelstellingen opleiding

Facet 1.1. Niveau en oriëntatie opleiding

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking dit facet in het aanvullend rapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 1.2. Domeinspecifieke eisen

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvattend oordeel, weging van de facetten en motivering van het samenvattend oordeel

In het aanvullend rapport spreekt de commissie een positief oordeel uit over het onderwerp 'Doelstellingen'. De visitatiecommissie beoordeelt de doelstellingen van de opleidingen alsook het niveau en de oriëntatie van de masteropleiding als voldoende. De commissie stelt vast dat de profilering van de opleiding opnieuw werd bediscussieerd en dat als resultaat daarvan werd afgestapt van het centraal stellen van het specifiek cultuurfilosofisch concept dat de opleiding in 2004 vooropstelde. Geopteerd werd voor het aanbieden van een brede op de (inmiddels herziene) bacheloropleiding geënte masteropleiding met verschillende mogelijkheden. De visitatiecommissie kan zich vinden in de ingeslagen weg en het gekozen profiel. Wel meent ze dat het profiel nog verder versterkt kan worden en de ambities in sommige gevallen hoger zouden kunnen worden gesteld.

In de opleidingsdoelstellingen is duidelijk en uitdrukkelijk aandacht voor het bijbrengen van kennis, inzicht en vaardigheden en voor het ontwikkelen van competenties. Tevens wordt voldoende aandacht besteed aan de ontwikkeling van algemene en wetenschappelijke competenties en aan het beheersen van wetenschappelijk-disciplinaire kennis.

Verder meent de commissie dat, hoewel daar reeds aan is gewerkt sinds 2004, in de formulering nog meer aandacht kan worden besteed aan de beroepspraktijk, het ontwikkelen van specifiek beroepsgerichte vaardigheden en competenties, en de verdere internationalisering van de geformuleerde doelstellingen.

De bij de visitatie in 2004 door de visitatiecommissie geuite kritische kanttekeningen in verband met het niet steeds realiseren van de cultuurfilosofie als hoofdperspectief komen te vervallen, gezien de opleiding van deze specifieke profilering is afgestapt.

De NVAO sluit zich op basis van de bevindingen in het visitatierapport en de aanvullende beoordeling aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Doelstellingen'.

Besluit van de NVAO

De NVAO beoordeelt het onderwerp 'Doelstellingen' als **voldoende**.

7.2 Programma

De aanvullende beoordeling betreft enkel de facetten 2.1; 2.2; 2.3 en 2.9.

Facet 2.1. Eisen professionele / academische gerichtheid

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.2. Relatie tussen doelstelling en programma

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.3. Samenhang programma

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Facet 2.9. Masterproef

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvatting van de facetoordelen

De commissie stelt vast dat de opleiding het accent op het cultuurfilosofisch profiel verlaten heeft en er voor opteert om een brede masteropleiding met verschillende mogelijkheden aan te bieden. De commissie stelt vast dat het programma ook in die zin is hertekend. Daarbij is zorg besteed aan het systematisch uitwerken van de nagestreefde doelen in het programma en de afzonderlijke opleidingsonderdelen. De commissie stelt vast dat een gemeenschappelijk profiel voor de masteropleiding is uitgewerkt. De verticale coherentie en sequentiële opbouw die is uitgewerkt, zorgt voor een formele samenhang van het programma. Ook de horizontale coherentie is verbeterd.

De visitatiecommissie is verder van oordeel dat de inhoud van het programma de studenten de mogelijkheid biedt om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken. Binnen de onderscheiden modules en opleidingsonderdelen worden specifieke competenties nagestreefd met behulp van aangepaste onderwijs-, leer- en evaluatievormen.

De commissie stelt tevens vast dat ook de aandacht in het programma voor de actuele filosofie in het opleidingsprogramma is verhoogd ten aanzien van de visitatie in 2004. Wel meent de commissie dat de studenten binnen het veelzijdig programma met meer aanmoediging, meer zouden kunnen bereiken dan momenteel het geval is. Dit uit zich in het niveau van de eindverhandeling dat met hogere ambities en meer begeleiding zou kunnen worden opgetrokken.

De commissie stelt vast dat gewerkt is aan de onderzoeksgerelateerdheid van het programma en dat er voldoende aandacht is voor de ontwikkeling van een onderzoeksattitude en vaardigheden. Hierdoor wordt het in 2004 door de visitatiecommissie gesignaleerde knelpunt dat de studenten het gevoel hebben relatief onvoorbereid aan de eindverhandeling te moeten beginnen opgevangen. Ten slotte heeft de commissie ook vastgesteld, onder meer op basis van de beschrijvingen van de vakinhouden en de

gesprekken met studenten, dat de nodige inspanningen worden geleverd om een aansluiting met de beroepspraktijk tot stand te brengen.

De visitatiecommissie stelt vast dat de eindverhandelingen van wisselende kwaliteit - gaande van zeer degelijk tot nauwelijks aanvaardbaar - zijn. De commissie meent dat bij de laagste positieve scores die zijn toegekend door de opleiding wat te veel met de hand over het hart is gestreken in het voordeel van de student. In deze gevallen stemt de beoordeling volgens de commissie niet overeen met de (te lage) kwaliteit van de werken. De commissie raadt aan om ook bij de laagste scores een minimum aan kwaliteit te bewaken. Ook wat de eindtermen van de masterproef betreft mogen de ambities hoger zijn. De commissie suggereert tevens een inperking van de brede waaier aan onderwerpen voor de masterproef zodat de begeleiding optimaal kan zijn. De begeleiding is wel al beter gestructureerd ten aanzien van de visitatie in 2004 en de commissie stelde vast dat er over wordt gewaakt dat de eindverhandelingen zich situeren binnen het expertisedomein van de promotor. De studenten met wie de commissie sprak zijn trouwens tevreden over de begeleiding die zij kregen/krijgen bij de werkzaamheden aan hun eindverhandeling.

De opleiding maakt, gezien de vroegere licentieopleiding Wijsbegeerte aan de UA pas is opgestart in 2003-2004, nog een leerproces door. De commissie stelde vast dat de opleidingsverantwoordelijken reeds de nodige lessen hebben getrokken, zich duidelijk bewust zijn van de aangehaalde knelpunten en deze al aan het aanpakken zijn. Een aantal van de vastgestelde problemen zal ook opgevangen worden door de elementen die werden ingebouwd in het bachelorprogramma. Uit een aantal meer recente eindverhandelingen die de commissie heeft ingekeken, komt alvast naar voor dat het niveau en de beoordeling ervan reeds is verbeterd. De visitatiecommissie heeft er alle vertrouwen in dat deze positieve ontwikkeling wordt voortgezet.

De NVAO sluit zich op basis van de bevindingen in het visitatierapport en de aanvullende beoordeling aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de scores op de verschillende facetten en derhalve op de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Programma'.

Besluit van de NVAO

De NVAO beoordeelt het onderwerp Programma als **voldoende**.

7.3 Inzet personeel

De aanvullende beoordeling betreft enkel het facetten 3.2.

Facet 3.2. Kwaliteit personeel

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het visitatierapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvatting van het facetoordeel:

De visitatiecommissie stelt vast dat, in tegenstelling tot de visitatie in 2004, op structureel niveau binnen de opleiding aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van het onderwijs en de onderwijsprofessionalisering, via het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO).

De relatieve ontevredenheid over de kwaliteit van de trainingen en bijscholingscursussen

die in 2004 binnen de opleiding bestond, is nu verdwenen. Het bestaande aanbod is meer afgestemd op de noden en behoeften van de faculteiten zelf.

Verder is sinds 2004 ook aan de deskundigheid van de staf op het vlak van onderwijsvernieuwing, het ontwikkelen van vaardighedenonderwijs en de introductie van ICT-toepassingen in het onderwijs gewerkt. Verder is bij het uittekenen van het masterprogramma bijzondere aandacht besteed aan de onderwijs- en werkvormen en de afstemming daarvan op de doelstellingen.

Via de aanwerving van 6 nieuwe ZAP-leden werden de onderzoeksspecialismen uitgebreid. Ook de internationale onderwijs- en onderzoekscontacten zijn verder uitgebreid. Momenteel bestaan meerdere netwerken met Nederlandse universiteiten, en bestaan er overeenkomsten in het kader van docentenuitwisseling met universiteiten in de UK, VS en Zuid-Afrika. De inzet en het enthousiasme van het AP stond in 2004 al buiten kijf. Ook de studenten waarmee de commissie tijdens de aanvullende visitatie sprak, waren zeer lovend over de docenten die hen "liefde voor de filosofie bijbrengen". Ook de commissie wil nogmaals haar waardering uitspreken over de inzet van de staf. Wel wil de commissie nog kwijt dat het opvallend is dat de staf een hoge onderwijsbelasting heeft, maar door het beleid wordt afgerekend op onderzoeksprestaties.

De NVAO sluit zich op basis van de bevindingen in het visitatierapport en de aanvullende beoordeling aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de scores op de verschillende facetten en derhalve op de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Inzet personeel'

Besluit van de NVAO

De NVAO beoordeelt het onderwerp 'Inzet personeel' als **voldoende**.

7.4 Voorzieningen

Facet 4.1. Materieële voorzieningen

De NVAO sluit zich aan bij de bevindingen en de overwegingen van de visitatiecommissie zoals aangegeven bij de bespreking van dit facet in het aanvullend rapport.

De NVAO oordeelt dat de opleiding voor dit facet voldoet aan de benodigde basiskwaliteit.

Samenvatting van het facetoordeel:

De bibliotheekinfrastructuur waarover het Departement Wijsbegeerte kan beschikken, is volgens de visitatiecommissie sinds de vorige visitatie in 2004 spectaculair verbeterd. Het departement beschikt over een nieuwe bibliotheek. Het acquisitiebudget van het Departement Wijsbegeerte is fors opgetrokken en er is, vanuit een beleidsmatige visie, een inhaaloperatie ingezet die voor een aanzienlijke uitbreiding van het (papieren en elektronisch) boeken- en tijdschriftenbestand heeft gezorgd. De bibliotheekcollectie is daarmee toereikend voor het inrichten van de licentie/masteropleiding en aangepast aan de behoeften van de aanwezige onderzoekscentra binnen het Departement Wijsbegeerte.

De NVAO sluit zich op basis van de bevindingen in het visitatierapport en de aanvullende beoordeling aan bij de motivering van de visitatiecommissie voor de scores op de verschillende facetten en derhalve op de score 'voldoende' voor het onderwerp 'Voorzieningen'

Besluit van de NVAO

De NVAO beoordeelt het onderwerp 'Voorzieningen' als **voldoende**.

8 Overzicht oordelen aanvullende beoordeling

De onderstaande tabel geeft per onderwerp en per facet het oordeel van de visitatiecommissie uit de aanvullende beoordeling weer.

ONDERWERP	OORDEEL	FACET	OORDEEL
1 Doelstellingen	Voldoende	1.1 Niveau en oriëntatie	Voldoende
		1.2 Domeinspecifiek referentiekader	Voldoende
2 Programma	Voldoende	2.1 Eisen gerichtheid	Voldoende
		2.2 Relatie doelstellingen - programma	Voldoende
		2.3 Samenhang programma	Voldoende
		2.9 Masterproef	Voldoende
3 Inzet personeel	Voldoende	3.3 Kwaliteit	Goed
4 Voorzieningen	Voldoende	4.1 Materiële voorzieningen	Goed

9 Overzicht oordelen van de NVAO

De onderstaande tabel geeft per onderwerp het oordeel (onvoldoende of voldoende) van de NVAO weer, op basis van de uitkomsten van het visitatierapport, de twee hoorzittingen en de aanvullende externe beoordeling.

ONDERWERP	OORDEEL
1 Doelstellingen	Voldoende
2 Programma	Voldoende
3 Inzet personeel	Voldoende
4 Voorzieningen	Voldoende
5 Interne kwaliteitszorg	Voldoende
6 Resultaten	Voldoende

(Onvoldoende: voldoet niet aan de benodigde basiskwaliteit; Voldoende: voldoet aan de benodigde basiskwaliteit)

Eindoordeel van de NVAO: positief

10 Opmerkingen en bezwaren van instelling

Conform de bepalingen vermeld in de handleiding accreditatie kan een instelling opmerkingen en bezwaren formuleren op het ontwerp van accreditatierapport.

Het instellingsbestuur heeft geen opmerkingen of bezwaren geformuleerd op het ontwerp van accreditatierapport.

Bijlage 1 – Samenstelling visitatiecommissie

De samenstelling van de visitatiecommissie is boven weergegeven in rubriek 3.2.
Het visitatierapport bevat de gedetailleerde c.v.'s van de commissieleden.

Bijlage 2 – Proces verbaal eerste hoorzitting 11-07-2006

PROCES-VERBAAL

BETREFT : Hoorzittingsprocedure in de zin van artikel 59bis van het decreet van 4 april 2003 *betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen* met betrekking tot de externe beoordeling (Visitatierapport) *De onderwijsvisitatie Wijsbegeerte* (juni 2005) – Universiteit Antwerpen

I. Regelgevend kader

1. Artikel 59bis van het decreet van 4 april 2003 *betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen* (verder : Structuurdecreet) luidt als volgt :

"Art. 59bis. Indien het Accreditatieorgaan oordeelt dat de in artikel 57bis, §2 bedoelde gepubliceerde externe beoordeling onvoldoende zorgvuldig is uitgevoerd of geformuleerd om in redelijkheid te kunnen besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen, wordt volgende procedure doorlopen :

- 1° *de nodige leden van de betrokken visitatiecommissie worden door het Accreditatieorgaan gehoord. Van dit horen wordt een proces-verbaal gemaakt, dat wordt toegevoegd aan het accreditatiedossier ;*
- 2° *indien het proces-verbaal samen met de gepubliceerde externe beoordeling geen voldoende elementen bevat om in redelijkheid te besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen, wordt het betrokken instellingsbestuur daarvan in kennis gesteld. Het Accreditatieorgaan geeft daarbij uitdrukkelijk aan :*
 - a) *door welke gebreken de externe beoordeling is aangetast ;*
 - b) *binnen welke termijn een nieuwe, dan wel aanvullende externe beoordeling moet worden afgeleverd."*

2. Teneinde de hoorzittingsprocedure, als bedoeld in bovengeciteerd decreetsartikel, in goede orde te laten verlopen, hanteert de NVAO een door haar vastgestelde leidraad.

II. Voorwerp van en aanleiding tot de hoorzitting

3. In het kader van een aantal door de NVAO ontvankelijk verklaarde accreditatieaanvragen – uitgaande van verschillende universiteiten – inzake de opleidingen tot Bachelor in de Wijsbegeerte en Master in de Wijsbegeerte stelde de NVAO tijdens de door haar uitgevoerde zorgvuldigheidstoets een tekortkoming vast die verband houdt met de Onderwijsvisitatie Wijsbegeerte.

De vastgestelde problemen kunnen als volgt worden samengevat :

⇒ Het ontbreken van een samenvattend oordeel per opleiding

De vijf opleidingen worden in het visitatierapport als volgt beoordeeld:

"De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de Nederlandstalige en Engelstalige bachelor- en masteropleidingen wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de opleidingen."

Er is in feite geen samenvattend oordeel over de vijf individuele opleidingen. Een samenvattend oordeel over een individuele opleiding zou een duidelijk overzicht van de afwegingen zijn die hebben geleid tot het eindoordeel.

⇒ De afwezigheid van een student in de visitatiecommissie

De visitatiecommissie is niet samengesteld conform de richtlijnen van het Structuurdecreet. Artikel 93, §2, van het Structuurdecreet stelt dat *"van de visitatiecommissies [...] ten minste één student [moet] deel uit[maken] die ingeschreven is in één van de te beoordelen opleidingen of in een gelijkaardige opleiding op het moment van de samenstelling van de commissie"*. Uit de memorie van toelichting bij voormeld artikel en uit het overmachtsbeginsel kan worden afgeleid dat een visitatiecommissie kan functioneren zonder student, indien op gemotiveerde wijze wordt aangetoond dat geen bereidwillige student kon worden gevonden. Een gelijkaardige bepaling staat te lezen in het VLIR-/VLHORA-protocol.

Nu heeft de NVAO moeten vaststellen dat enerzijds niet is voldaan aan het decretale voorschrift inzake de opname van een student in de visitatiecommissie en dat anderzijds in het Visitatierapport Wijsbegeerte geen verantwoording is opgenomen in verband met de afwezigheid van een student in de commissie.

4. Gelet op deze vastgestelde tekortkoming is de NVAO overgegaan tot de toepassing van artikel 59bis van het Structuurdecreet, dat voorziet in de organisatie van een hoorzittingsprocedure, waarbij de (nodige leden van) de visitatiecommissie door de NVAO in de gelegenheid worden gesteld om te worden gehoord.

III. Samenstelling hoorzittingscommissie

5. Overeenkomstig de onder randnummer 2 bedoelde leidraad, is de commissie, die de hoorzitting in voorliggend dossier waarneemt, samengesteld als volgt :

- ⇒ de heer Leendert Klaassen – lid dagelijks bestuur NVAO en portefeuillehouder en tevens voorzitter van de hoorzittingscommissie ;
- ⇒ de heer Guy Aelterman – lid dagelijks bestuur NVAO ;
- ⇒ de heer Francis Charlier – juridisch consulent ;
- ⇒ de heer Niek Pronk – behandelende beleidsmedewerker ;
- ⇒ mevrouw Monique van den Bos - secretaris van de hoorzittingscommissie.

IV. Overzicht van de procedureverrichtingen

6. De onder randnummer 3 geformuleerde tekortkomingen inzake het Visitatierapport Wijsbegeerte, werden vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van de NVAO op 22 mei 2006.

7. Bij brief dd. 8 juni 2006 wordt de voorzitter van de visitatiecommissie geïnformeerd over het vastgestelde probleem. De voorzitter wordt in de gelegenheid gesteld om aanvullende informatie aan te leveren, hetgeen door de NVAO wordt beschouwd als een schriftelijk horen. Tevens is de mogelijkheid geboden om ook mondeling te worden gehoord.

De hoorzittingscommissie heeft geen andere partijen opgeroepen om schriftelijk – en desgevallend mondeling – te worden gehoord.

8. Op 23 juni 2006 bezorgt de voorzitter van de visitatiecommissie aan de NVAO een nota, waarin omtrent de vastgestelde onzorgvuldigheid een aantal aanvullende elementen worden aangeleverd.

De voorzitter van de visitatiecommissie laat tevens weten geen gebruik te willen maken van de mogelijkheid om mondeling te worden gehoord door de NVAO.

9. Op 11 juli 2006 worden de aanvullende elementen besproken door de hoorzittingscommissie. Van deze bespreking is bijgevoegd verslag opgesteld.

V. Conclusie van de hoorzittingscommissie

10. Op grond van de bevindingen, zoals opgenomen in het in bijlage toegevoegde verslag van de schriftelijke hoorzitting, adviseert de hoorzittingscommissie het vervolgen van de accreditatieprocedure, zonder bijkomende visitatiehandelingen, maar wél met inachtnahme van de door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen.

Den Haag, 11 juli 2006.

De voorzitter,

Leendert Klaassen

De secretaris,

Monique van den Bos

VI. Bijlage

VERSLAG

HOORZITTINGSCOMMISSIE

11 juli 2006

BETREFT : Hoorzittingsprocedure m.b.t. de Onderwijsvisitatie Wijsbegeerte.

1. Aard van de hoorzitting

De hoorzittingsprocedure heeft louter betrekking op het schriftelijk horen van de visitatiecommissie Wijsbegeerte. Uitdrukkelijk is afstand gedaan van het recht om tevens mondeling te worden gehoord.

In het kader van de schriftelijke hoorzitting leverde de visitatiecommissie Wijsbegeerte het volgende document aan :

"Aanvullende nota vanwege de visitatiecommissie Wijsbegeerte in het kader van de zorgvuldigheidstoets – verzoek NVAO tot aanvulling inzake accreditatieaanvragen Bachelor in de wijsbegeerte, (academische bachelor), Master in de wijsbegeerte (master), Bachelor of Philosophy (bachelor), Master of Philosophy (master), Master of Philosophy (MPhil) (master na master) d.d. 23 juni 2006".

Het document is als bijlage toegevoegd aan voorliggend verslag.

2. Bespreking van de vastgestelde onzorgvuldigheid

Het ontbreken van een samenvattend oordeel per opleiding

Vastgestelde tekortkoming

De vijf opleidingen worden in het visitatierapport als volgt beoordeeld:

"De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de Nederlandstalige en Engelstalige bachelor- en masteropleidingen wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de opleidingen."

Er is in feite geen samenvattend oordeel over de vijf individuele opleidingen. Een samenvattend oordeel over een individuele opleiding zou een duidelijk overzicht van de afwegingen zijn die hebben geleid tot het eindoordeel.

Nieuw aangevoerde elementen

In de aanvullende nota van de visitatiecommissie Wijsbegeerte wordt op degelijke wijze ingegaan op bovenvermelde tekortkoming. Er wordt een samenvattend oordeel uitgesproken, dat luidt als volgt:

Bachelor in de wijsbegeerte

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Vrije Universiteit Brussel voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

Master in de wijsbegeerte

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Vrije Universiteit Brussel voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

Bachelor of Philosophy

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de Engelstalige bacheloropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor of Philosophy.

Master of Philosophy

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de Engelstalige masteropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master of Philosophy.

Master of Philosophy (MPhil) (master na master)

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de master na masteropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master of Philosophy (MPhil).

Afwezigheid van een student in de visitatiecommissie

Vastgestelde tekortkoming

De visitatiecommissie is niet samengesteld conform de richtlijnen van het Structuurdecreet. Artikel 93, §2, van het Structuurdecreet stelt dat "van de visitatiecommissies [...] ten minste één student [moet] deel uit[maken] die ingeschreven is in één van de te beoordelen opleidingen of in een gelijkaardige opleiding op het moment van de samenstelling van de commissie". Uit de memorie van toelichting bij voormeld artikel en uit het overmachtsbeginsel (zie verder onder ***Juridische overwegingen***) kan worden afgeleid dat een visitatiecommissie kan functioneren zonder student, indien op gemotiveerde wijze wordt aangetoond dat geen bereidwillige student kon worden gevonden. Een gelijkaardige bepaling staat te lezen in het VLIR-/VLHORA-protocol.

Nu heeft de NVAO moeten vaststellen dat enerzijds niet is voldaan aan het decretale voorschrift inzake de opname van een student in de visitatiecommissie en dat anderzijds in het Visitatierapport Wijsbegeerte geen verantwoording is opgenomen in verband met de afwezigheid van een student in de commissie.

Juridische overwegingen : In welke mate kan het ontbreken van een student in de visitatiecommissie geremedieerd worden lopende de behandeling van een accreditatieaanvraag ?

⇒ Regeling in het Structuurdecreet

Artikel 93, §2, van het Structuurdecreet bepaalt, zonder dat in enige afwijkingsregeling wordt voorzien, het volgende :

"Van de visitatiecommissies maakt ten minste één student deel uit die ingeschreven is in één van de te beoordelen opleidingen of in een gelijkaardige opleiding op het moment van de samenstelling van de commissie".

De memorie van toelichting bij het Structuurdecreet schrijft evenwel :

"Indien de VLIR of de VLHORA geen student vinden die bereid is zitting te nemen in een visitatiecommissie, kan de visitatie wel functioneren en haar taak uitvoeren" (VI. Parl., Parl. St., 2002-2003, 1571/1, 73).

Een eenvoudig beroep op de memorie van toelichting op zich, volstaat vanuit juridisch oogpunt niet om het absoluut karakter van de decretale regeling te temperen.

De rechtsleer stelt immers, op grond van een analyse van een overvloedige rechtspraak :

"Kan het volgende worden gesteld over de tekst van de wet :

- *dat hij onduidelijk of niet zinvol is én met het oog op het nagaan van het doel ervan*
- *dat hij andersluidende bepalingen bevat dan de gewone betekenis ervan*
- *dat hij op verschillende wijzen kan worden uitgelegd*
- *dat er een verschil is tussen de Franse en de Nederlandse tekst dan en slechts dan kunnen de voorbereidende werkzaamheden worden geraadpleegd."* (D. MAREEN, "Het wetsbegrip voor de Raad van State", in L.J. WINTGENS (ed.), Het wetsbegrip, Brugge, Die Keure, 2003, 196).

Een duidelijke decretale tekst heeft met andere woorden steeds voorrang op de overwegingen opgenomen in de memorie van toelichting. Men kan in dit geval moeilijk voorhouden dat de tekst van het Structuurdecreet wazig of obscuur is geformuleerd.

Rechtspraak en rechtsleer aanvaarden in beginsel ook niet dat een duidelijke decretale tekst genuanceerd of aangevuld wordt op grond van een zogeheten "*algemeen rechtsbeginsel*" (bvb. het zorgvuldigheidsbeginsel, het redelijkheidsbeginsel, etc. – R.v.St., nr. 28.895, 24 november 1987). De (in de Belgische rechtsordening over het algemeen genomen niet gecodificeerde) algemene rechtsbeginselen worden in de hiërarchie der

normen immers net onder wetten en decreten geplaatst (R.v.St., nr. 28.574, 13 oktober 1987).

Anders is het wanneer een algemeen rechtsbeginsel *"grondwettelijke waarde"* heeft. Het beginsel dat wetgeving in de mate van het mogelijke grondwetsconform moet worden uitgelegd (Cass., 20 april 1950, Pas. 1950, I, 560-572), heeft immers als gevolg dat een decreettekst samengelezen moet worden met de vereisten gesteld door zo'n beginsel met grondwettelijke waarde.

De *"overmachtsregel"* dat bij ontstentenis van een bereidwillig gevonden student een regelmatige visitatiecommissie kan worden samengesteld, in weerwil van de algemene decreetale regeling, is nu een veruitwendiging van het zgn. *"continuïteitsbeginsel"*, dat inhoudt dat de continue werking van (functionele) openbare diensten (in casu de werking van het accreditatieproces) gegarandeerd moet worden. De rechtspraak heeft dit beginsel inderdaad als algemeen rechtsbeginsel erkend (Cass., 30 september 1993, AC 1993, 778 en R.v.St., nr. 53.813, 19 juni 1995).

Dit algemeen rechtsbeginsel kan volgens een invloedrijke studie op dwingende wijze worden afgeleid uit artikel 108 in fine en 187 van de Belgische Grondwet en is aldus een werkelijk beginsel met constitutionele en algemene draagwijdte (E. VAN HOOYDONCK, "Het artikel 130 van de Grondwet als algemene grondslag van het bestendigheidsbeginsel in het administratief recht", T.B.P. 1992, 75 e.v.).

Aldus kan in geval van aangetoonde overmacht (een gebrek aan bereidwillig gevonden studenten) op gemotiveerde wijze worden onderbouwd dat visitatierapporten in aanmerking worden genomen, niettegenstaande de afwezigheid van een student in het panel.

⇒ Regeling in het protocol van kwaliteitszorg (VLIR/VLHORA)

Het protocol van kwaliteitszorg stelt ten aanzien van het student-lid de volgende eisen :

"- ingeschreven zijn in één van de te visiteren opleidingen of, bij de visitatie van een unieke opleiding, van een gelijkaardige opleiding op het moment dat de procedure voor de samenstelling van de visitatiecommissie aanvangt (d.i. de officiële vraag vanwege de cel kwaliteitszorg van de VLIR en/of de VLHORA aan de opleidingen en de VVS om kandidaten voor de visitatiecommissie voor te dragen). In alle gevallen moet het gaan om een student die een diplomacontract heeft afgesloten met de instelling. Het structuurdecreet bepaalt immers dat de student ingeschreven moet zijn voor een opleiding ;

- op het moment dat de visitatiecommissie wordt geïnstalleerd (installatievergadering) minimaal 60 studiepunten verworven hebben in de opleiding/één van de opleidingen c.q. verwante opleidingen die wordt/worden geïnspecteerd;
- bij voorkeur relevante ervaring hebben met participatieorganen binnen de opleiding/één van de opleidingen c.q. verwante opleidingen die wordt/worden geïnspecteerd, en/of binnen de instelling;
- in staat zijn een deskundig en objectief oordeel over een opleidingsprogramma te geven.

Indien om praktische redenen geen student wordt gevonden die voldoet aan de criteria en bereid is deel te nemen aan de visitatie kan de betreffende visitatiecommissie wel functioneren en haar taak uitvoeren.

In navolging van de reglementaire eisen met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissie neemt het student-lid niet deel aan de visitatie van de eigen opleiding. Voor de visitatie van de eigen opleiding wordt een tweede student-lid ingeschakeld. Van de student-leden wordt verwacht dat ze allemaal deelnemen aan de gemeenschappelijke vergaderingen en activiteiten van de visitatiecommissie en bij voorkeur ook onderling overleg plegen.”.

Er weze beklemtoond dat het protocol van kwaliteitszorg dateert van februari 2005. De visitatiecommissie Wijsbegeerte visiteerde in de periode oktober – december 2004. Eén en ander impliceert dat de regelingen van het protocol op dat ogenblik niet golden. Enkel de decretale verplichting (opname van “een” student) was van tel.

Gelet op bovengenoemde principes, kan dit slechts inhouden dat, indien men zich rechtens op het “overmachtsbeginfel” wil beroepen, aangetoond moet worden dat er zich geen bereidwillige student aandienende. Een motivering die zou inhouden dat geen student kon worden gevonden die voldeed aan de criteria van het protocol van kwaliteitszorg (o.a. 60 studiepunten hebben verworven), is naar de mening van de hoorzittingscommissie ongeldig.

⇒ Juridische mogelijkheden inzake remediëring van het vastgestelde knelpunt

De totstandkoming van de meeste bestuurshandelingen is onderworpen aan de naleving van welbepaalde vormen, zoals het inwinnen van adviezen, de uitdrukkelijke motivering, het geheim van de stemming, het horen van betrokkenen. De naleving van deze vormen moet zowel een goede administratie bevorderen als de belangen van de burgers waarborgen.

Het onderwerpen van bestuurshandelingen aan vormen, verplicht het bestuur om op te treden met kennis van zaken en vereenvoudigt in zekere mate zijn taak. Met dien verstande dat men zich dient te hoeden voor formalisme, wat het nemen van beslissingen vertraagt en de werking van het bestuur verstoort.

Niet alle vormen leiden daarom – bij miskenning – tot de nulliteit van de bestuurshandeling. Immers, niet alle vormen hebben, wat de geldigheid van de bestuurshandeling betreft, dezelfde waarde.

Verwezen moet worden naar artikel 14, §1, van de Belgische Raad van State-wet ; volgens deze bepaling komen alleen de substantiële vormen en de op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen in aanmerking voor de vernietiging van de bestuurshandeling die deze vormen niet in acht heeft genomen.

De op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen zijn de procedure- en vormvoorschriften waaraan in geval van overtreding, door een wettelijke bepaling, uitdrukkelijk de sanctie van nietigheid is verbonden. Artikel 93, §2, van het Structuurdecreet (en de bovenvermelde motiveringsplicht bij gebrek aan een student in de visitatiecommissie) voorziet echter geenszins in dergelijke expliciet sanctieregeling.

De substantiële vormen worden onderscheiden in twee categorieën (A. WIRTGEN, Middelen en het ambtshalve aanvoeren van middelen in het bijzonder, Brugge, Die Keure, 2004, 106-107).

Ten eerste zijn er de vormen die de openbare orde aanbelangen. Aangelegenheden van openbare orde vertonen een groot maatschappelijk belang ; regelingen die de openbare orde aanbelangen behartigen daarom een fundamenteel collectief belang. Het gaat aldus om bvb. de regelingen inzake de samenstelling van beraadslagende lichamen, de formele motiveringsplicht, de eerbied voor het recht van verdediging, etc.

Ten tweede zijn er vormen die aan het bestuur in het belang van de bestuurd en/of een categorie van bestuurd zijn opgelegd, evenals vormen die zowel in het belang van de bestuurd en/of als in het belang van de goede werking van het bestuur zijn voorgeschreven.

Het decretale voorschrift inzake de opname van een student in de visitatiecommissie (en de impliciete motiveringsplicht bij gebreke aan een student) ressorteert nu eerder onder de tweede categorie. Het gaat om een voorschrift dat is opgelegd om een bepaalde betrokkenheid vanuit de studentensector teweeg te brengen (*“een categorie van bestuurd en/of”*), maar ook om het standpunt van de *“onderwijsconsument”* in het

beoordelingsproces te laten doorstromen, wat de waarde van het volledige visitatie- en accreditatieproces ten goede komt.

Nu vastgesteld moet worden dat het Visitatierapport Wijsbegeerte op geen enkele wijze verantwoordt waarom geen student in het panel is opgenomen, moet worden nagegaan of, en in welke mate, een strijdigheid met een substantieel vormvoorschrift kan worden geredimeerd.

Naar het oordeel van de hoorzittingscommissie is een dergelijke remediëring mogelijk indien wordt aangetoond dat de betrokkenheid van de studenten bij de visitatie op enige andere wijze structureel en terdege is gegarandeerd.

Daarbij moet duidelijk zijn aangegeven :

- op welke wijze de gesprekken met de studenten de eindbeoordeling door het panel hebben beïnvloed ;
- of de bevraging van de studenten het volledige veld van de beoordeling besloeg (alle onderwerpen) ;
- welke opmerkingen in algemene zin door de studenten werden geopperd ;
- op welke wijze aan deze opmerkingen gevolg werd gegeven.

Zo er effectief en in voldoende mate met de bemerkingen van de studenten rekening is gehouden, kan één en ander worden aanvaard als afdoende motiveringsgrond ter onderbouwing van de regelmatigheid van de visitatie.

Nieuw aangevoerde elementen

In de aanvullende nota van de visitatiecommissie Wijsbegeerte wordt op degelijke wijze ingegaan op :

- *de betrokkenheid van de studenten tijdens het bezoek van de visitatiecommissie aan de respectieve opleidingen* → uit de bijkomend aangeleverde informatie blijkt dat op verscheidene momenten de studenten de gelegenheid hebben gehad tot een gesprek met de visitatiecommissie ; enerzijds werden gerichte vragen gesteld, anderzijds is een spreekuur georganiseerd, waarbij de studenten vrij opmerkingen of bedenkingen konden aanbrengen ; er is tevens aangegeven dat de gesprekken met de studenten in afwezigheid van de opleidingsverantwoordelijken zijn gevoerd ;
- *de samenstelling van de studentengroepen* → in de aanvullende nota is aangetoond dat de studentendelegaties, waarmee gesprekken zijn aangegaan,

niet eenzijdig waren samengesteld, maar integendeel uit vertegenwoordigers van diverse groepen (kandidaturen/bachelor, licenties, master) bestonden ;

- *het verloop van de gesprekken en de breedte van de bevraging / beoordeling* → uit de aanvullingen vanwege de visitatiecommissie kan worden afgeleid dat bij de gesprekken met de studenten ruime aandacht is besteed aan een bespreking van alle onderwerpen, zij het dat bepaalde facetten uitvoeriger, dan wel minder uitgebreid, zijn besproken, afhankelijk van de studentengroep ; het komt de hoorzittingscommissie inderdaad als evident voor dat bepaalde facetten beter bespreekbaar zijn met studenten uit de licenties/master, gelet op hun reeds opgedane ervaring of gelet op hun grotere betrokkenheid (bvb. facet masterproef), dan met studenten uit de kandidaturen/bachelor ;
- *het gevolg dat werd gegeven aan de opmerkingen van de studenten en de invloed van deze bedenkingen op de beoordeling van de visitatiecommissie* → de aanvullende nota geeft aan dat, voor wat betreft de bedenkingen en opmerkingen, aangereikt door de studenten, steeds is teruggekoppeld naar de opleidingsverantwoordelijken, hetgeen bij hen reflecties uitlokte, die in bepaalde gevallen werden meegenomen bij de eindbeoordeling ; de visitatiecommissie wijst op verschillende passages uit de deelrapporten, opgenomen bij het Visitatierapport Wijsbegeerte, waaruit duidelijk blijkt dat de beoordelingen door de studenten op bepaalde punten van doorslaggevend belang zijn geweest bij de oordeelsvorming door de visitatiecommissie.

3. Advies van de hoorzittingscommissie

Op grond van de door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen, die ertoe leiden dat de vastgestelde onzorgvuldigheid afdoende is geremedieerd, adviseert de hoorzittingscommissie het vervolgen van de accreditatieprocedure, zonder bijkomende visitatiehandelingen, maar wél met inachtnaam van de bedoelde aangeleverde bijkomende elementen.

4. Bijlage

De aanvullende nota van de visitatiecommissie dd. 23 juni 2006.

Bijlage bij Proces verbaal van de Eerste Hoorzittingsprocedure

VERSLAG HOORZITTINGSCOMMISSIE

11 juli 2006

BETREFT : Eerste hoorzittingsprocedure m.b.t. de Onderwijsvisitatie Wijsbegeerte.

Aanvullende nota vanwege de visitatiecommissie Wijsbegeerte in het kader van de zorgvuldigheidstoets – verzoek NVAO tot aanvulling inzake accreditatieaanvragen Bachelor in de wijsbegeerte (academische bachelor), Master in de wijsbegeerte (master), Bachelor of Philosophy (academische bachelor), Master of Philosophy (master), Master of Philosophy (MPhil) (master na master) d.d. 8 juni 2006

Samenvattend oordeel van de visitatiecommissie wijsbegeerte

Bachelor in de wijsbegeerte

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Vrije Universiteit Brussel voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de bacheloropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor in de wijsbegeerte.

Master in de wijsbegeerte

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Vrije Universiteit Brussel voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Gent voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de masteropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master in de wijsbegeerte.

Bachelor of Philosophy

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de Engelstalige bacheloropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Bachelor of Philosophy.

Master of Philosophy

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de Engelstalige masteropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master of Philosophy.

Master of Philosophy (MPhil) (master na master)

De visitatiecommissie is van oordeel dat er binnen de master na masteropleiding wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn en heeft aldus een positief eindoordeel over de Master of Philosophy (MPhil).

Samenstelling visitatiecommissie

Betrokkenheid van de studenten tijdens het bezoek van de visitatiecommissie aan de respectieve opleidingen.

Tijdens elk bezoek is telkens aangevangen met een gesprek met de opleidingsverantwoordelijken, de opstellers van de zelfevaluatie en een student betrokken bij onderwijskundig overleg [opleidingsraad (VUB), opleidingscommissie (UGent), permanente onderwijscommissie (K.U.Leuven), onderwijscommissie (UA)].

Verder heeft de visitatiecommissie tijdens haar bezoek aan elke instelling voor wat betreft de kandidatuur-licentieopleiding (bachelor-master) afzonderlijke gesprekken⁴ gevoerd met:

- studenten uit de opleidingsraad (VUB), opleidingscommissie (UGent), permanente onderwijscommissie (K.U.Leuven), onderwijscommissie (UA)
- studenten kandidaturen/bachelor
- studenten licentie/master

Aan de K.U.Leuven heeft de commissie verder gesprekken gevoerd met⁵:

- studenten Master of Philosophy (MPhil), waaronder ook studenten uit de permanente onderwijscommissie Master of Philosophy

⁴ Voor het Engelstalig kandidatuur-licentieprogramma aan de K.U.Leuven werd een gecombineerd gesprek eerste en tweede cyclus studenten gevoerd.

⁵ Aan de K.U.Leuven voerde de commissie tevens gesprekken met de studenten uit de Master of Applied Ethics. Deze opleiding valt evenwel niet onder het verzoek van de NVAO tot aanvulling.

Verder was er tijdens elk bezoek een spreekuur voorzien, waar aan iedereen binnen de opleidingen, dus ook de studenten, de kans is geboden om, indien door hen gewenst, de commissie individueel of in groep te spreken. Dit spreekuur is vooraf door de opleidingen aangekondigd op brede schaal zodat alle geledingen er van op de hoogte waren. Aan het eind van elk gesprek met de studenten heeft de commissie hen er nog eens expliciet op attent gemaakt dat er een spreekuur was voorzien waarop zij waren uitgenodigd als zij de commissie nog informatie wilden geven.

Samenstelling studentengroepen.

Belangrijk is te vermelden dat vanuit de cel kwaliteitszorg aan de betreffende opleidingen is gevraagd om voor de samenstelling van de studentengroepen volgende elementen in acht te nemen:

- de studentendelegaties worden bij voorkeur samengesteld door de studenten zelf (bv. via studentenvertegenwoordigers).
- de studentengroep moet een zo getrouw mogelijke afspiegeling zijn van de studentenpopulatie.
- een 15-tal studenten per groep (kandidaturen/bachelor, licenties, master).
- in de groep kandidaturen worden best ook een aantal studenten van de eerste licentie opgenomen.
- in de groep licenties worden best ook een aantal pas afgestudeerden opgenomen.

Verloop gesprekken en breedte van bevraging/beoordeling

Tijdens de gesprekken met de studenten heeft de commissie de vragen die zij zelf had geformuleerd op basis van de lectuur van de zelfevaluatie rapporten aan de studenten gesteld. Daarnaast heeft zij de studenten steeds expliciet uitgenodigd om van hun kant bedenkingen en opmerkingen die ze zelf wilden maken aan de commissie mee te delen. De commissie heeft daarbij telkens ook gevraagd aan elke op het gesprek aanwezige student om een sterk en een zwak punt van de opleiding te noemen.

De bevraging van de studenten besloeg steeds het volledige veld van de beoordeling met uiteraard nadruk op het studentenperspectief, waarbij afhankelijk van de groep (niveau bachelor, master of master na master) en de ervaring bepaalde facetten meer of andere aandacht kregen⁶.

- Tijdens het gesprek met de studenten betrokken bij de opleidingsraad (VUB), opleidingscommissie (UGent), permanente onderwijscommissie (K.U.Leuven), onderwijscommissie (UA) werd onder meer gesproken over: hoe de studenten betrokken werden bij de zelfevaluatie, of zij de definitieve versie van het zelfevaluatie rapport hadden gelezen en akkoord gingen met de inhoud ervan, hoe zij zijn aangesteld in de beleidsorganen, hun visie over de werking van de respectieve commissies, hun reële inbreng, of ze zich gehoord voelen bij de andere leden van de respectieve commissies, hun mening over de initiatieven m.b.t. kwaliteitszorg (evaluatiesysteem op cursusniveau; op curriculumniveau)⁷

⁶ De commissie beperkt zich in haar overzicht tot die gesprekken die met de studenten zijn gevoerd in afwezigheid van opleidingsverantwoordelijken. Bij het gesprek met de opleidingsverantwoordelijken, de opstellers van het zelfevaluatie rapport en een student betrokken bij onderwijskundig overleg is het met name niet duidelijk of de aanwezige studentenvertegenwoordigers voldoende vrijuit hebben kunnen praten.

⁷ Voor de Master of Philosophy (MPhil) kwamen deze elementen aan bod tijdens het "gecombineerd" gesprek "studenten Master of Philosophy (MPhil), waaronder ook studenten uit de permanente onderwijscommissie Master of Philosophy".

- Tijdens de gesprekken met de studenten van respectievelijk de bachelor, de master en de master na master kwamen onder meer volgende aspecten aan bod: samenstelling van de gespreksgroep (o.a. verloop, concrete samenstelling, representativiteit), redenen waarom ze studeren aan de betreffende universiteit/opleiding, oordeel over het zelfevaluatie-rapport (o.a. betrokkenheid, eindresultaat, aanvullingen van hun kant) bekendheid van de doelstellingen van de opleiding, oordeel over het programma (o.a. nut en opeenvolging van de opleidingsonderdelen, keuzemogelijkheden, kennis-inzicht- (onderzoeks)vaardigheden, struikelblokken binnen de opleiding, terugkoppeling van onderzoek), onderwijsvormen en -middelen, studeerbaarheid van het programma (o.a. reële/theoretische studietijd, zelfstudie/contacturen, bevraging/ studietijdmeting), examinering (o.a. relatieve moeilijkheidsgraad, representatief voor de stof, kennis-inzicht-vaardigheden, examenvormen, transparantie, organisatie), overgang van secundair onderwijs naar universiteit respectievelijk van eerste naar tweede cyclus, beschikbare infrastructuur (o.a. bibliotheek, computers, lokalen), studievoorziening en begeleiding, personeel (o.a. beschikbaarheid ZAP/AAP, mogelijkheden tot contact, inzet voor onderwijs, bekendheid met hun onderzoek), interne kwaliteitszorg (o.a. betrokkenheid, bevragingen, bekendheid resultaten, idee van opvolging), sterke en zwakke punten van de opleiding.
- Tijdens het gesprek met de student van de master werd daarnaast ook gesproken over de eindverhandeling (a.o. voorlichting, begeleiding, beoordeling, eisen) en internationalisering (o.a. organisatie, studentenmobiliteit, ervaring).

Doordat er in de groep "studenten eerste cyclus" (kandidaturen/bachelor) ook telkens een aantal studenten uit de eerste licentie aanwezig waren tijdens het gesprek en voor de groep "studenten tweede cyclus" (licenties/master) een aantal pas afgestudeerden, heeft de commissie een volledig beeld gekregen van de gehele kandidaatsopleiding respectievelijk licentieopleiding. Het bezoek van de commissie vond immers plaats in het najaar 2004 (periode oktober-december) waardoor de studenten die nog "in" de opleiding zitten, geen volledige informatie kunnen geven. Het opnemen van studenten eerste licentie die de volledige kandidaatsopleiding reeds hebben afgerond respectievelijk pas afgestudeerden die de volledige licentieopleiding reeds hebben afgerond, heeft er voor gezorgd dat dit gemis werd opgevangen.

Verder wijst de commissie er op dat, conform de vereisten, de gesprekken met de studenten zijn gevoerd in afwezigheid van opleidingsverantwoordelijken of andere bij de opleiding/instelling betrokken personen. Ze benadrukt dat de studenten aan alle betrokken instellingen vrij hun mening hebben geuit.

Gevolg aan de opmerkingen van studenten en invloed op de beoordeling van de commissie

De meningen en oordelen van de studenten werden door de visitatiecommissie steeds teruggekoppeld naar de opleidingsverantwoordelijken in de gesprekken met AAP en ZAP, die steeds plaatsvonden na de gesprekken met de respectieve studentengroepen. Ook in het "afsluitend" gesprek met het bestuur, de facultair coördinator en opleidingsverantwoordelijken heeft de commissie, indien ze dit nog noodzakelijk achtte, meningen van de studenten teruggekoppeld.

Tijdens de voorbereiding van de mondelinge rapportering heeft de commissie steeds de opmerkingen van de verschillende geledingen waarmee zij gesprekken voerde (dus ook de studenten) betrokken bij haar evaluatie van de opleidingen. De opmerkingen van de studenten hebben daarbij een significante bijdrage geleverd aan het oordeel van de visitatiecommissie, hetgeen ook blijkt uit verschillende passages uit de deelrapporten die zijn opgenomen in het gepubliceerde visitatierapport.

Prof. dr. H. Achterhuis
Voorzitter visitatiecommissie Wijsbegeerte
(21 juni 2006)

Bijlage 3 – Proces verbaal tweede hoorzitting 8-11-2006

PROCES-VERBAAL

BETREFT : Hoorzittingsprocedure in de zin van artikel 59bis van het decreet van 4 april 2003 *betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen* met betrekking tot het externe beoordeling (visitatierapport) *De onderwijsvisitatie Wijsbegeerte* (juni 2005) – Universiteit Antwerpen (master)

I. Regelgevend kader

1. Artikel 59bis van het decreet van 4 april 2003 *betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen* (verder : Structuurdecreet) luidt als volgt :

"Art. 59bis. Indien het Accreditatieorgaan oordeelt dat de in artikel 57bis, §2 bedoelde gepubliceerde externe beoordeling onvoldoende zorgvuldig is uitgevoerd of geformuleerd om in redelijkheid te kunnen besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen, wordt volgende procedure doorlopen :

- 1° *de nodige leden van de betrokken visitatiecommissie worden door het Accreditatieorgaan gehoord. Van dit horen wordt een proces-verbaal gemaakt, dat wordt toegevoegd aan het accreditatiedossier ;*
- 2° *indien het proces-verbaal samen met de gepubliceerde externe beoordeling geen voldoende elementen bevat om in redelijkheid te besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen, wordt het betrokken instellingsbestuur daarvan in kennis gesteld. Het Accreditatieorgaan geeft daarbij uitdrukkelijk aan :*
 - a) *door welke gebreken de externe beoordeling is aangetast ;*
 - b) *binnen welke termijn een nieuwe, dan wel aanvullende externe beoordeling moet worden afgeleverd."*

2. Teneinde de hoorzittingsprocedure, als bedoeld in bovengeciteerd decreetsartikel, in goede orde te laten verlopen, hanteert de NVAO een door haar vastgestelde leidraad van 5 juni 2006.

II. Voorwerp van en aanleiding tot de hoorzitting

3. In het kader van de accreditatieaanvragen van de Universiteit Antwerpen voor de opleidingen tot Bachelor in de wijsbegeerte en Master in de wijsbegeerte, stelde de NVAO tijdens de door haar uitgevoerde zorgvuldigheidstoets tekortkomingen vast die verband houden met De onderwijsvisitatie wijsbegeerte voor de Universiteit Antwerpen.

De vastgestelde problemen kunnen als volgt worden samengevat :

1) Onvoldoende onderscheid tussen bachelor- en masteropleiding

Er is bij de beoordeling door de commissie geen onderscheid gemaakt tussen de bachelor- en masteropleiding. In de situatie van de Universiteit Antwerpen is dit echter niet wenselijk, gezien de verschillende fase van ontwikkeling/realisatie, waarin beide opleidingen (en hun voorgangers de kandidatuur- en licentiaatsopleiding) zich bevinden. De masteropleiding moet nog van start en kent geen voldragen voorganger. Hier is een separate beoordeling van de masteropleiding en de bacheloropleiding noodzakelijk, zodat een beter inzicht in de oordeelsvorming van de commissie kan worden verkregen.

2) Voor een aantal facetten is de door de Visitatiecommissie gevoerde argumentatie niet duidelijk of dient de oordeelsvorming meer te worden gestoffeerd teneinde voldoende overtuigend te zijn

Op een aantal punten bestaat de indruk als zouden de bevindingen en overwegingen niet in lijn zijn met de conclusies (oordelen) van de Commissie.

1.1. Niveau en oriëntatie

De commissie constateert dat de opleiding een samenhangend en gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel ontbeert en de gekozen profilering (m.n. te realiseren in de masteropleiding) wordt als "bijzonder ambitieus en moeilijk realiseerbaar" gekwalificeerd. Niet duidelijk is hoe deze negatieve elementen worden gecompenseerd door andere karakteristieken van de opleiding om tot het oordeel "voldoende" te kunnen komen.

1.2. Domeinspecifieke eisen

De Commissie stelt te vage en te algemene domeinspecifieke doelstellingen vast. De cultuurfilosofie als hoofdperspectief wordt volgens de Visitatiecommissie niet altijd gerealiseerd. Geldt dit voor de te onderscheiden opleidingen en zo nee voor welke dan

niet? De aansluiting op het recente debat in de filosofie wordt bekritiseerd en alsook de praktijkgerelateerdheid van de opleidingen. Eveneens is hier niet duidelijk hoe deze ernstige punten van kritiek worden gecompenseerd door andere elementen teneinde te komen tot een "voldoende" beoordeling.

2.3. Samenhang programma

De Commissie formuleert een sterke kritiek op de inhoudelijke verticale opbouw van het programma alsook op de horizontale coherentie. Met het beperkt aantal gemeenschappelijke opleidingsonderdelen en de brede keuzemogelijkheden in het programma is de Commissie zelfs bijzonder ongelukkig. Weerom kan de NVAO moeilijk achterhalen hoe deze negatieve elementen worden gecompenseerd door andere karakteristieken van de opleiding om tot het oordeel "voldoende" te kunnen komen.

2.5. Studielast/studietijd

De oordelen van de Commissie zijn hier blijkbaar gebaseerd op indrukken i.p.v. op concrete evaluatieresultaten. Deze duidelijke op basis van plantoetsing gebaseerde beoordeling krijgt de kwalificatie goed. De NVAO twijfelt aan de afdoende gemotiveerdheid van één en ander.

3.1. Kwaliteit personeel

De Commissie constateert dat in structurele zin in het algemeen slechts in beperkte mate aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van het onderwijs en aan de onderwijsprofessionalisering. De kwaliteit van onderwijsstrainingen dient verbeterd te worden en minder vrijblijvend te zijn, zo geeft de Commissie aan. Tevens stelt de Commissie vast dat meerdere docenten lesgeven over domeinen waarin geen specifieke onderzoekservaring is opgedaan. Derhalve is de relatie tussen onderwijsopdracht en onderzoekscompetenties niet altijd transparant. In het kader van het facetoordeel "voldoende" acht de NVAO het moeilijk te achterhalen welke de positieve punten ter zake zijn opdat de aangehaalde negatieve elementen zouden worden gecompenseerd. Één en ander zou in de mate van het mogelijke moeten worden geëxpliciteerd, zeker voor wat betreft de masteropleiding, waar de noodzaak voor uitbreiding van onderzoeksspecialismen evident is door de ambitie tot profilering in de richting van vier cultuurfilosofische oriëntaties ; de NVAO acht hier een verbijzondering van het oordeel van de Commissie nuttig voor enerzijds de bacheloropleiding en anderzijds de masteropleiding.

4.1. Materiële voorziening

De Commissie stelt vast dat het boeken- en tijdschriftenbestand in de vakbibliotheek en de Centrale Bibliotheek ontoereikend is voor het inrichten van de huidige licentiaatsopleiding en de toekomstige masteropleiding.

Computervoorzieningen van onderwijs- en onderzoeksstaf zijn minimaal en veelal bijzonder verouderd. Hier lijkt een separaat oordeel over de bachelor- en masteropleiding noodzakelijk, gelet op deze negatieve elementen die betrekking hebben op de masteropleiding. Het oordeel "goed" vanwege de Commissie leest immers moeilijk samen met de gestelde kritiek.

3) Beoordeling van onderwerp Programma

Bij de beoordeling van het onderwerp Programma scoren de opleidingen op twee belangrijke facetten (2.1. Eisen academische gerichtheid en 2.2. Relatie doelstellingen - inhoud programma) een onvoldoende. De weging van de facetten binnen het onderwerp Programma leidt tot een voldoende oordeel op onderwerpniveau. Dit wordt door de commissie – mede gezien de bemerkingen over de facetten 2.3. en 2.5. (zie hierboven) – niet expliciet inzichtelijk gemaakt. Het is de NVAO niet duidelijk hoe een toepassing van de beslisregels redelijkerwijs tot het oordeel "voldoende" voor het onderwerp Programma heeft kunnen leiden.

4. Gelet op deze vastgestelde tekortkomingen is de NVAO overgegaan tot de toepassing van artikel 59bis van het Structuurdecreet, dat voorziet in de organisatie van een hoorzittingsprocedure, waarbij de (nodige leden van) de visitatiecommissie, de Universiteit Antwerpen en de Vlaamse Interuniversitaire Raad door de NVAO in de gelegenheid worden gesteld om te worden gehoord.

Samenstelling hoorzittingscommissie

5. Overeenkomstig de onder randnummer 2 bedoelde leidraad, is de commissie, die de hoorzitting in voorliggend dossier waarneemt, samengesteld als volgt :
 - de heer Leendert Klaassen – lid dagelijks bestuur NVAO en portefeuillehouder;
 - de heer Karl Dittrich – NVAO-voorzitter en tevens voorzitter van de hoorzittingscommissie;
 - de heer Guy Aelterman – lid dagelijks bestuur NVAO;
 - mevrouw Monique van den Bos - secretaris van de hoorzittingscommissie.

III. Overzicht van de procedureverrichtingen

6. De onder randnummer 3 geformuleerde tekortkomingen inzake het visitatierapport (externe beoordeling) *De onderwijsvisitatie Wijsbegeerte*, werden vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van de NVAO op 26 september 2006 en kenbaar gemaakt aan de visitatiecommissie, de Universiteit Antwerpen en de Vlaamse Interuniversitaire Raad op 28 september 2006, met de uitnodiging om voorafgaand aan de mondelinge hoorzitting schriftelijk te reageren.
7. De visitatiecommissie Wijsbegeerte brengt op 13 oktober 2006 een reactie uit op de voorgestelde problemen.
8. Bij brief dd. 24 oktober 2006 worden de Visitatiecommissie, de Universiteit Antwerpen en de Vlaamse Interuniversitaire Raad uitgenodigd voor een mondeling hoorzitting op 8 november 2006.
9. De Universiteit Antwerpen formuleert zijn schriftelijke reactie ten aanzien van de NVAO bij brief dd. 30 oktober 2006.
10. Op 8 november 2006 vindt de mondelinge hoorzitting plaats. De volgende vertegenwoordigers zijn aanwezig :

Voor de visitatiecommissie

Hans J. Achterhuis (voorzitter)
Sander Griffioen
Willem van Reijen
Marleen Bronders (plv. secretaris)

Voor de Universiteit Antwerpen

Jef Verschueren (decaan, zal tevens de delegatie leiden)
Joke Denekens (vicerector onderwijs)
Luc Braeckmans (voorzitter onderwijscommissie wijsbegeerte)
Johan Taels (ondervoorzitter onderwijscommissiewijsbegeerte)
Peter Reynaert (voorzitter departement wijsbegeerte)
Erik Myin (ondervoorzitter departement wijsbegeerte)
Geert Van Eekert (voormalig voorzitter onderwijscommissie wijsbegeerte)
Alex Vanneste (facultair coördinator kwaliteitszorg onderwijs)
Cis Van Den Bogaert (departementshoofd onderwijs)

Voor de Vlaamse Interuniversitaire Raad

Anne-Marie De Jonghe (directeur VLIR)

Marleen Bronders (coördinator cel kwaliteitszorg)

Van deze hoorzitting is bijgevoegd verslag opgesteld.

IV. Advies van de hoorzittingscommissie ten aanzien van de Master in de wijsbegeerte

Ontbrekend onderscheid in beoordelingen van de bachelor en de master

Bij de visitatie van de bachelor- en masteropleiding Wijsbegeerte is door de visitatiecommissie bij een aantal facetten wel een onderscheid in de beschrijvingen gemaakt tussen de bachelor- en de masteropleiding, maar in de beoordeling van de opleidingen is dat onderscheid in het geheel niet tot uiting gekomen. Gegeven het feit dat de masteropleiding geen voldragen (licentiaats)voorganger kent, heeft de beoordeling van de masteropleiding veel meer het karakter van een plantoetsing dan de beoordeling van de bacheloropleiding. Deze opleiding immers kent de kandidatuuropleidingen als voldragen voorganger en de opleiding werd reeds ten tijde van de visitatie geïmplementeerd.

Bij de momentopname ten tijde van de visitatie van de opleidingen is een aantal facetten (Relatie doelstellingen – inhoud programma en Eisen academische gerichtheid) zowel voor de bachelor als voor de master negatief beoordeeld. Voor beide opleidingen geldt tevens dat er nog een samenhangend en gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel lijkt te ontbreken mede door het ten tijde van de visitatie nog niet uitgekristalliseerde debat binnen de opleidingen over de cultuurfilosofische profilering

De beroepsgerichte vaardigheden en competenties, de afstemming op het recente debat in de filosofie als mede de internationale dimensie van de opleiding verdienen meer aandacht. De ICT voorzieningen voor onderwijs- en onderzoekspersoneel zijn minimaal en veelal verouderd

Voor de master constateerde de visitatiecommissie daarenboven als additionele knelpunten:

- De plannen tot verdere implementatie van het specifiek cultuurfilosofische concept
- De programmering van de masteropleiding (brede keuzemogelijkheden vs gemeenschappelijke stam)
- De masterproef die alleen op basis van plantoetsing kon worden beoordeeld. Er waren nog geen theses voorhanden.
- De onderwerpen van de onderhanden theses die niet steeds aansloten bij de onderzoeksdomeinen van de begeleidende docenten.
- De relatie tussen de onderwijsopdracht van docenten en de onderzoekscompetenties die niet altijd transparant is.
- De onderzoeksexpertise van het academisch personeel, die uitbreiding behoeft
- De onvoldoende bibliotheekvoorzieningen die hoogstnoodzakelijk verbetering behoeven.

Ook met in achtneming van de uitkomsten van de hoorzitting is de hoorzittingscommissie van mening dat het oordeel van de visitatiecommissie over de generieke kwaliteitswaarborgen van een aantal onderwerpen/facetten voor de masteropleiding afzonderlijk dient te worden geëxpliciteerd.

Het cultuurfilosofisch perspectief

(Doelstellingen/Programma)

De hoorzitting heeft niet voldoende opheldering gegeven over de zwaartepunten die de opleiding kende ten tijde van de visitatie.

Eenzijds bevestigt de visitatiecommissie dat de cultuurfilosofische oriëntatie in het programma dominant was tijdens de visitatie althans dat de discussie hierover volop gaande was.

Anderzijds verklaarde de UA-delegatie tijdens de hoorzitting dat het eerder een kwestie van perceptie en presentatie naar buiten was. De cultuurfilosofische oriëntatie is in de opvatting van de UA één van de zwaartepunten in het programma naast de andere zwaartepunten. Cruciaal is de constatering van de visitatiecommissie dat de cultuurfilosofische oriëntatie van de wijsbegeerteopleiding bijzonder ambitieus is, terwijl tevens wordt vastgesteld dat in de verdere inrichting van de opleiding een aantal elementen dat vanuit het cultuurfilosofisch concept centraal moet staan, niet gerealiseerd wordt.

Ook met in achtneming van de uitkomsten van de hoorzitting is de hoorzittingscommissie van mening dat het onderwerp Doelstellingen van de masteropleiding aanvullende externe beoordeling behoeft.

Het Personeel

De visitatiecommissie constateert in haar rapport dat in het algemeen slechts in beperkte mate structureel aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van het onderwijs en aan onderwijsprofessionalisering. De visitatiecommissie stelt onder meer vast dat meerdere docenten lesgeven in domeinen waarin geen specifieke onderzoekservaring is opgedaan, zodat de relatie tussen onderwijsopdracht en onderzoekscompetenties niet altijd transparant is. Tevens dient de kwaliteit van onderwijstrainingen verbeterd te worden en minder vrijblijvend te zijn. Voor specifiek de masteropleiding wijst de visitatiecommissie op de noodzaak tot uitbreiding van onderzoeksspecialismen.

Aanvullend wijst de visitatiecommissie tijdens de hoorzitting nog eens op haar zorg m.b.t. de mismatch van onderwijsopdracht en onderzoeksspecialisme bij sommige docenten van met name de licentiaats/masteropleiding. De onderzoeksgebondenheid van het onderwijs die de visitatiecommissie cruciaal acht, staat hier onder druk. Ook de "conservatieve houding" van een aantal docenten ten aanzien van onderwijsprofessionalisering is opvallend.

Door de UA-delegatie wordt er tijdens de hoorzitting op gewezen dat inmiddels nieuwe aanstellingen voor een aantal docenten met relevante onderzoekservaring zijn gerealiseerd. Ook met in achtneming van de uitkomsten van de hoorzitting is de hoorzittingscommissie echter van mening dat het facet Kwaliteit personeel van de masteropleiding aanvullende externe beoordeling behoeft.

De Voorzieningen

De visitatiecommissie oordeelde in haar rapport dat het boeken- en tijdschriftenbestand in de vakbibliotheek en de Centrale Bibliotheek ontoereikend is voor het inrichten en uitbouwen van de huidige licentiaatsopleiding en de toekomstige masteropleiding.

Tijdens de hoorzitting werd door de visitatiecommissie aangegeven, dat dit mede in relatie stond met het gebrek aan visie op de gewenste richting van onderwijs en onderzoek.

De UA-delegatie heeft toegelicht tijdens de hoorzitting dat inmiddels een beleidsmatige herorientatie heeft plaatsgehad en dat reeds ten tijde van de visitatie er meer budgettaire ruimte was voor nieuwe aanschaffingen die bovendien al besteld waren.

Ook met in achtneming van de uitkomsten van de hoorzitting is de hoorzittingscommissie van mening dat het facet Materiele voorzieningen van de masteropleiding aanvullende externe beoordeling behoeft.

Aanvullend

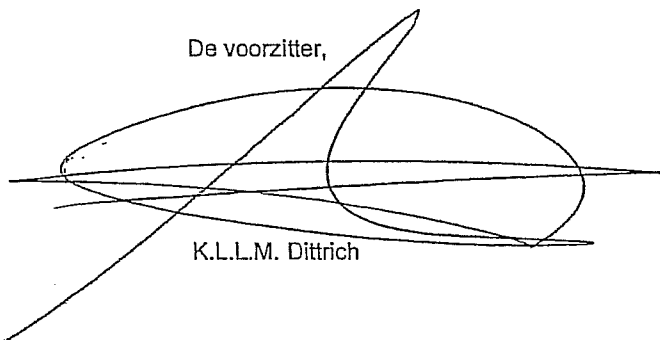
- Ten aanzien van de masteropleiding die in statu nascendi aanwezig was ten tijde van de visitatie, en die derhalve is beoordeeld op basis van plantoetsing, werd – additioneel t.o.v. de bacheloropleiding - een aantal serieuze bedenkingen geformuleerd. De VC heeft tijdens de hoorzitting aangegeven dat haar uiteindelijke positieve oordeel over de generieke kwaliteitswaarborgen van de opleiding voornamelijk gebaseerd is op voldoende vertrouwen dat de noodzakelijke verbeteringen in de opleiding aangebracht kunnen en zullen worden.
- Ten aanzien van de facetten Studielast/studietijd en Materiële voorzieningen (aspect ICT computervoorzieningen van de staf) hebben de aanvullende gegevens en de besprekingen tijdens de hoorzitting geleid tot afdoende beantwoording van de vastgestelde onzorgvuldigheden.

V. Conclusie van de hoorzittingscommissie ten aanzien van de Master in de wijsbegeerte (master)

De door de visitatiecommissie aangeleverde bijkomende elementen hebben slechts gedeeltelijk geleid tot een remediëring van de vastgestelde onzorgvuldigheden. De hoorzittingscommissie constateert dat er een aantal vitale onduidelijkheden blijft bestaan om in redelijkheid te besluiten tot het al dan niet voorhanden zijn van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen met betrekking tot de opleiding Master in de Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. De hoorzittingscommissie adviseert de NVAO om conform de decretale bepalingen een nieuwe dan wel aanvullende beoordeling op te leggen. Deze dient zo mogelijk voor 1 mei 2007 te worden afgerond

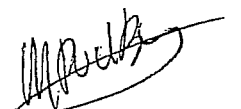
Den Haag, 1 december 2006

De voorzitter,

K.L.L.M. Dittrich

De secretaris,

Monique van den Bos

Bijlage bij proces verbaal van de tweede hoorzittingscommissie

VERSLAG HOORZITTINGSCOMMISSIE

8 november 2006

BETREFT : Tweede hoorzittingsprocedure m.b.t. de onderwijsvisitatie Wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen

1. Aard van de hoorzitting

De hoorzittingsprocedure heeft betrekking op het schriftelijk en mondeling horen van de visitatiecommissie Wijsbegeerte, de Universiteit Antwerpen en de Vlaamse Interuniversitaire Raad in het kader van de door de NVAO vastgestelde onzorgvuldigheden aangaande de Onderwijsvisitatie Wijsbegeerte.

In het kader van de hoorzitting werden de volgende stukken aangeleverd :

Door de visitatiecommissie :

Schriftelijke reactie van de visitatiecommissie Wijsbegeerte naar aanleiding van de vragen en bedenkingen van de NVAO bij het visitatierapport bachelor en master wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen (nota NVAO, kenmerk NVAO/20062381/CT, d.d. 28/09/2006), dd. 13 oktober 2006

Door de Universiteit Antwerpen :

Brief dd. 30 oktober 2006, met als bijlage :

- Opvolgingsdocument visitatierapport 2005, versie juni 2006 ;
- Brief van de heer Jef Verschuere, decaan aan mevrouw A.-M. De Jonghe, algemeen directeur VLIR, dd. 12.04.2005.

De voormelde documenten zijn als bijlage toegevoegd aan voorliggend verslag.

Conform artikel 6, tweede lid, b., van de NVAO-leidraad worden de partijen mondeling gehoord op 8 november 2006, 10.00u. – 12.00u, Universiteit Antwerpen, Campus Middelheim, Middelheimlaan 1, 2020 Antwerpen, lokaal A133, gebouw A.

Deel I van de hoorzitting

Introductie van alle deelnemers/ Inleiding

(samenstelling van de delegaties in de bijlage bij dit verslag)

De heer Karl Dittrich, voorzitter van de hoorzittingscommissie (HC), introduceert de leden van de HC en de NVAO beleidsmedewerkers. De overige delegaties (Visitatiecommissie, UA en VLIR) krijgen vervolgens de gelegenheid zich voor te stellen.

De voorzitter licht het hoe en waarom toe van de hoorzitting en spits dat toe op de verschillen in methodiek tussen het visitatietijdperk en het accreditatietijdperk. In het visitatietijdperk stond vooral de verbeterfunctie centraal en in het huidige stelsel met name de verantwoordingsfunctie. Het is aan de NVAO uitvoering te geven aan die verantwoordingsfunctie door een oordeel te geven over de generieke kwaliteitskenmerken van opleidingen, dit conform het Structuurdecreet. Ongetwijfeld zullen in recente visitaties elementen van beide benaderingen een rol spelen en NVAO is er ook voorstander van dat de verbeterfunctie zoveel mogelijk behouden blijft. De NVAO dient zich echter eigenstandig een oordeel te kunnen vormen over de kwaliteit van opleidingen. Daarom is het zaak de feiten, die de commissie ten tijde van de visitatie aantrof en die dragend zijn voor de motiveringen van het oordeel van de commissie, zo duidelijk mogelijk in beeld te krijgen. De voorzitter gebruikt de metafoor van een foto versus een film. Het gaat om een foto en deze hoorzitting is bedoeld om de afdruk van de foto zo scherp mogelijk te krijgen. Dat zal tijdens deze hoorzitting – die niet bedoeld is als een "debat" onder vakgenoten – dienen te gebeuren.

Vervolgens licht de voorzitter de verdere procedure toe:

Twee weken na de hoorzitting ontvangen alle aanwezige delegaties een conceptverslag.

Aanwezigen worden verzocht om binnen een week te reageren op feitelijkheden waarna binnen de NVAO de besluitvorming zal plaatsvinden. Gestreefd wordt naar afronding van het NVAO-traject op 11 december 2006. Hierna zal een ieder zo spoedig mogelijk verwittigd worden.

Deel II van de hoorzitting met de visitatiecommissie

Gesprek met de visitatiecommissie (in aanwezigheid van Mw. De Jonghe, waamemer namens de VLIR)

De voorzitter van de visitatiecommissie (VC), prof. Achterhuis, geeft in een korte verklaring vooraf aan wat de werkwijze van de commissie was en noemt een aantal kernpunten dat de bevindingen in het visitatierapport in belangrijke mate bepaalde:

De VC zag het als haar opdracht – en niet alleen voor Antwerpen - een aantal verbeter suggesties in kaart te brengen en tegelijkertijd de vereiste scores op onderdelen te geven.

Belangrijke uitgangspunten/gegevenheden voor de VC waren:

1. de kwaliteit van de bestaande kandidatuuropleidingen, de potentialiteit van de staf alsmede de aandacht voor verbeterprocessen.
2. de dubbele overgangssituatie waarin de Antwerpse opleidingen zich ten tijde van de visitatie bevonden. De discussie over de rol van de cultuurfilosofie in het curriculum werd feitelijk afgebroken, althans die wezenlijke discussie was niet afgerond.

3. een aantal van de verbeterprocessen die de VC o.g.v. haar bevindingen aanbeveelt (bijv. de bibliotheekvoorzieningen) waren destijds in feite al begonnen. De commissie stelde vast dat dit niet slechts window dressing was.

Aan de orde komen nu de vraagpunten uit de brief van de NVAO van 28 september 2006

1. Geen of onvoldoende onderscheid bij de beoordeling tussen de bachelor en de masteropleiding

De VC geeft aan dat dit onderscheid tussen bachelor- en masteropleiding wel gemaakt wordt op diverse onderdelen van het rapport zoals de bibliotheekbehoeften en de onderzoekskwalificaties van de staf. Omdat de VC overtuigd was van voldoende aanwezig potentieel voor de masteropleiding is dat onderscheid niet in de beoordelingscores aangebracht. Op een vraag van de HC bevestigt de voorzitter van de VC dat het vertrouwen in de op te zetten masteropleiding de doorslag heeft gegeven in het uiteindelijke positieve oordeel. Er waren bijvoorbeeld – i.t.t. de andere opleidingen in Vlaanderen – geen theses voorhanden die beoordeeld konden worden. Er is op dit punt gekeken naar de beoogde opzet van de masterthesis. Op de vraag van de HC of de oordelen die zijn gegeven, zowel op de bachelor- als de masteropleiding van toepassing zijn, antwoordt de VC dat dit inderdaad het geval is. De VC stelt dat de masteropleiding bij de visitatie feitelijk alleen in statu nascendi aanwezig was. Niettemin heeft de VC getracht zoveel mogelijk over de opleiding te zeggen. Hij heeft er begrip voor als de HC dan zegt dat er te weinig houvast is. De vraag kan gesteld worden hoeveel basis en houvast je nodig hebt om de oordelen te legitimeren in de context van de verantwoordingsfunctie en dat blijft, gegeven de situatie, precair. Hij wijst erop dat het moeilijk blijft om te anticiperen op de toekomstige ontwikkelingen bij de masteropleiding.

Op een vraag van de HC of de omvorming van de bachelor- en masteropleiding bij alle universiteiten tot soortgelijke problemen heeft geleid, geeft de VC aan dat bij de UA, anders dan bij de andere universiteiten, er veel aandacht is in de bachelor voor niet-filosofische vakken. De opleiding heeft het zich bovendien erg moeilijk gemaakt door a.h.w. een nieuw begin te willen maken op een moment van omvorming (bama), van een instellingsfusie en van een op te starten nieuwe master- / licentiaatstudie met een nieuw zwaar accent op het cultuurfilosofische profiel. De situatie bij de andere universiteiten lag duidelijk anders zodat de continuïteit daar meer vanzelfsprekend was.

Op de vraag van de HC of de VC de bemerkingen en kanttekeningen van de opleiding in de brief d.d. 12 april 2005 nog heeft meegenomen in het proces, antwoordt de VC dat haar oordeel slechts gevormd is op basis van de informatie die tot haar gekomen is voor en tijdens de visitatie (de "foto"). De kritiek op de cultuurfilosofische oriëntatie van de opleiding betekent niet een diskwalificatie van de opleiding die naar het oordeel van de VC genoeg in huis heeft voor het bieden van een "brede" filosofieopleiding, waar inmiddels, gezien de ingebrachte documenten, door de UA ook voor is gekozen.

2. Voor een aantal facetten is de door de Visitatiecommissie gevoerde argumentatie niet duidelijk of dient de oordeelsvorming meer te worden gestoffeerd teneinde voldoende overtuigend te zijn

Niveau en oriëntatie / domeinspecifieke eisen

Volgens de VC was de discussie binnen de opleiding rondom het cultuurfilosofisch profiel gedurende de visitatie nog gaande en kwam de visitatie ook op dit punt bijzonder ongelegen.

Een belangrijk punt van kritiek van de VC was de keuze van de opleiding/instelling voor de cultuurfilosofische oriëntatie. De ambities op dit vlak waren veel te hoog gesteld en ook de aansluiting met de praktijk kon niet worden waargemaakt. Hier is uitgebreid over gediscussieerd met de staf c.q. de opleiding. De VC had hier een hard oordeel over maar dat betekende geen generiek oordeel. Het was de bedoeling de discussies over de gekozen oriëntatie van met name de masteropleiding weer open te breken. Dat heeft gewerkt want inmiddels is gekozen voor een veel bredere opleiding mede op grond van de verbeteruggesties van de VC. De voorzitter van de VC realiseert zich wel dat dit laatste buiten de context van de te maken "foto" valt.

De VC merkt op dat de in de reactie van de instelling (de brief van 12 april 2005) de focus op de cultuurfilosofische oriëntatie te zeer wordt afgezwakt. Er waren tijdens de visitatie wel degelijk indringende gesprekken met de opleiding c.q. de staf over deze sterke focus waar de VC ongelukkig mee was omdat de visie op de cultuurfilosofische oriëntatie niet adequaat onderbouwd was.

Samenhang programma

Bij de bacheloropleiding was het vakkenpakket zo breed (m.n. in het eerste jaar) dat bijna een verkokering plaatsvond, omdat een aantal vakken volgtijdelijk gegeven moest worden. Bij de masteropleiding (met alleen een systematisch blok en een historisch blok) deed dat probleem zich niet voor. De kritiek van de VC op de samenhang spitste zich vooral toe op het bachelorprogramma

Later in het gesprek geeft de VC aan dat de vaststelling van voldoende horizontale samenhang in het programma niet zozeer uit het rapport volgt maar voornamelijk is gebaseerd op gesprekken die met de opleiding zijn gevoerd. Daarom is de VC tot het oordeel "voldoende" gekomen.

Studielaast/studietijd

De VC geeft aan dat de studielast voor studenten naar haar mening realistisch is en dat het programma van de opleidingen voldoende studeerbaar is. Het betreft een kleine opleiding met studenten die beschikken over een kritische houding. Ondanks dat er geen cijfers zwart op wit staan meent de visitatiecommissie dat zij bij de beoordeling van de studielast kan varen op de indrukken die zij hieromtrent heeft gekregen en zij heeft niet gearzeld het oordeel 'goed' uit te spreken op dit punt.

Kwaliteit personeel

De VC geeft aan dat zij geconstateerd heeft dat de meningen van stafleden ten aanzien van de onderwijstrainingen/ bijscholingscursussen bepaald niet positief en/of eenduidig waren. Een aantal docenten had een "conservatieve houding" met een sterk geloof in het slechts aanbieden van hoorcolleges. Vastgesteld werd dat de onderwijstrainingen in ieder geval verbeterd dienden te worden; dat de staf zich bepaald niet pro-actief opstelde en naliel op

centraal niveau maatwerk te bepleiten. De kritiek van de VC was bedoeld om de neuzen weer eenzelfde richting op te krijgen.

De HC vraagt nadere toelichting op de kritiek dat meerdere docenten lesgeven op domeinen waarin geen specifieke onderzoekservaring is opgedaan. De VC geeft aan dat dit niet zozeer speelde voor de bacheloropleiding maar wel voor de masteropleiding (c.q. licentiaat). Daar met name is de onderzoekgebondenheid van het onderwijs van groot belang.

De VC stelt dat een groot deel hiervan is geremedieerd na de visitatie; ten tijde van de visitatie was dit problematisch bij sommige van de docenten.

Materiële voorziening

De HC vraagt zich af waarom na de heftige kritiek op dit punt (m.n het onderdeel bibliotheek) van de VC, zij toch tot het oordeel 'goed' is gekomen. Hierop antwoordt de VC dat de ICT voorzieningen (vallend onder materiële voorzieningen) voor de studenten goed zijn, zij het dat de ICT-voorzieningen voor de docenten veel minder zijn.

De bibliotheek was ten tijde van de visitatie op bepaalde terreinen in orde, maar op het vlak van de eigentijdse filosofie volstrekt onder de maat. Hier wreekte zich het gebrek aan visie op de gewenste richting voor onderwijs en onderzoek. De situatie was feitelijk deplorabel en dat gaf men ook toe. Beleidsmatig moet er naar de bibliotheekvoorziening gekeken worden omdat de situatie met incidentele bestellingen niet reparabel is.

De VC moest komen tot een overall oordeel en sluit niet uit dat men de ICT faciliteit te zwaar heeft laten wegen, maar wijst ook op de geconstateerde intenties bij de opleiding en de afhankelijkheid van de beschikbare financiële middelen doe door de UA ter beschikking worden gesteld.

3. Beoordeling van onderwerp Programma

Bij de beoordeling van het onderwerp Programma scoren de opleidingen op twee belangrijke facetten een onvoldoende.

De VC is van mening dat er voldoende potentie binnen de opleiding aanwezig is om deze onvoldoendes in de toekomst recht te trekken, reden waarom op onderwerpniveau voldoende werd toegekend. Op het moment van de hoorzitting zijn volgens de VC inderdaad veranderingen ten goede doorgevoerd.

Onder verwijzing naar het totaaloverzicht op pag. 47 van het visitatierapport vraagt de HC tenslotte een uitspraak van de commissie over de UA opleiding(en) in vergelijkend perspectief met de andere Vlaamse opleidingen. De VC geeft aan dat de Antwerpse opleidingen – ook gezien de potentie – geen echte onvoldoende verdienen maar wel op achterstand staan t.o.v. de andere opleidingen, in aanmerkingnemend de geconstateerde problemen en de ingewikkelde situatie waarin de opleiding zich als gevolg van de fusieoperatie bevond.

Samenvatting

- De voorzitter van de HC stipt kort de besproken punten aan;
- de context en de focus op het cultuurfilosofisch profiel;
- de ambities van de opleiding die te hoog zijn gesteld;
- het vakkenpakket van de bachelor dat breed is (veel niet-filosofische vakken);

- het fundament van de opleiding, dat nu voldoende stevig lijkt; terug naar een brede bachelor (de basisdisciplines) en in overeenstemming met de kwaliteiten van de staf die in huis is;
- de maatregelen die zijn getroffen door de opleiding en die in lijn zijn met de aanbevelingen van het panel.

De VC voegt het volgende punt toe:

- Er was ten tijde van de visitatie sprake van sterke verdeeldheid onder de staf over het profiel van de opleiding met name het cultuurfilosofische zwaartepunt waarvan 3 of 4 docenten sterk voorstander waren. De rest was het daar niet mee eens. Momenteel lijkt het erop dat de consensus binnen de staf is bereikt.

De voorzitter HC zegt toe de opleidingsvertegenwoordigers in het volgende gesprek te vragen op welke wijze men inmiddels consensus over de doelstellingen heeft weten te bereiken.

Deel III van de hoorzitting met de vertegenwoordigers van de UA

Enkele opmerkingen/vragen vooraf van de Universiteit Antwerpen (UA) verwoord door de decaan van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, prof. J. Verschuere.

Hij geeft aan dat de procedure rondom de hoorzitting door de UA als een moeilijke exercitie is ervaren. Zeker gezien het feit dat de vragen over de opleiding (d.d. 28 september 2006) door de NVAO aan de visitatiecommissie zijn gesteld en niet aan de opleiding.

Volgens de UA- delegatie (hierna: UA) zou zij eigenlijk moeten reageren op de antwoorden van de visitatiecommissie n.a.v. de vragen van de NVAO. De UA kent deze antwoorden echter niet.

Daarnaast is volgens de UA de brief van 12 april 2005 van belang. In deze brief, die een reactie behelst op het conceptrapport van de visitatiecommissie (VC), wordt aangegeven dat een aantal negatieve oordelen overtrokken is en nuancering behoeft.

De heer Verschuere vraagt of de UA kan beschikken over de door de VC verstrekte informatie tijdens het vorige gesprek.

De HC geeft een globale toelichting op het verloop van het gesprek met de VC.

Dat is namelijk gevoerd aan de hand van de vraagpunten uit de brief van 28 september 2006 aan de VC. Feitelijk lag de vraag op tafel hoe de VC tot haar oordelen over een aantal facetten en onderwerpen is gekomen in acht nemend de soms zeer kritische opmerkingen en kanttekeningen van de VC, die uiteindelijk tot uitsluitend positieve oordelen hebben geleid.

De HC constateert dat de opleiding in haar reactie van 12 april 2005 de in het visitatierapport beschreven sterk cultuurfilosofische benadering nadrukkelijk relativeert. In het 18 pagina's tellende document "wijsbegeerte 2005" wordt echter duidelijk gemaakt dat in het kader van een verbetertraject een herbezinning plaatsheeft en dat het sterke accent op het cultuurfilosofisch profiel van het programma wordt verlaten. In deze context zou de HC van de UA meer willen horen over het herbezinningstraject en hoe dat proces is verlopen?

Naar de mening van de UA is er sprake van een aantal misverstanden over de status van de cultuurfilosofie binnen de opleiding. De UA heeft de cultuurfilosofie als een accent in de opleiding gezien en niet als een alles dominerend perspectief in de opleiding. Daarnaast is de UA er in het zelfevaluatie rapport (op grond van de VLIR-instructies) van uitgegaan dat het hier een zuivere onderwijsvisitatie betrof en niet een visitatie waarbij ook de onderzoekscomponent een belangrijke rol zou spelen. Indien zij dat had geweten had zij

namelijk veel meer onderzoeksgegevens overlegd en die hadden de negatieve indrukken zeker kunnen voorkomen.

Een nadere toelichting op de aspecten cultuurfilosofie en onderzoekgerichtheid volgt: momenteel heeft de opleiding de *cultuurfilosofie* niet meer centraal gesteld.

De verandering beperkt zich echter vooral tot de wijze waarop de opleiding zich nu presenteert. Om zich te onderscheiden ten opzichte van andere opleidingen heeft de opleiding er indertijd voor gekozen om het cultuurfilosofische element naar voren te schuiven.

De UA brengt naar voren dat er ten aanzien van het *cultuurfilosofisch profiel* een duidelijk verschil in interpretatie bestond tussen de visitatiecommissie en de opleiding. De UA heeft een nieuw accent willen aanbrengen in een bestaande opleiding waarvan alle overige componenten, zoals de component vaardigheden en de historische component, ongewijzigd bleven. De vorige visitatie die een positieve uitkomst had alsook de probleemloze doorstroom van studenten vanuit de oude kandidatuuropleidingen naar de andere opleidingen, wijzen op een kwalitatief goede filosofieopleiding. De UA beoogt een brede filosofische basis te leggen en heeft aan de bestaande componenten een nieuwe (zesde) component willen toevoegen. Er wordt in dit verband verwezen naar het zelfevaluatie-rapport van de opleiding.

De HC vraagt de UA waarom zij het cultuurfilosofisch profiel heeft laten vallen en er een hertekening van het bachelorprofiel heeft plaatsgevonden. De UA geeft aan dat er vooral een verandering in de presentatie heeft plaatsgevonden. Hierbij is het cultuurfilosofische element in de opleiding afgezwakt (niet meer als dominerend gepresenteerd) maar zijn de overige elementen in de opleiding onveranderd gebleven.

De HC brengt naar voren dat in de toegezonden nota van de UA toch een ingrijpend proces van programmatische hervorming staat beschreven. De UA geeft aan dat deze nota eigenlijk bedoeld was voor intern gebruik en dat de nota meegegeven is als extra informatie. Het is niet de bedoeling geweest om de nota hier te presenteren. Er zit veel meer achter dan wat alleen hier op papier staat. De cultuurfilosofische component is niet uit het programma verdwenen maar wordt niet meer als boegbeeld van de opleiding gepresenteerd in functie van profilering. Het is geen fundamentele wijziging van het opleidingsprogramma maar eerder een downsizing van de presentatie naar buiten. De vakken en de vakinhouden zijn niet wezenlijk veranderd. Wel zijn de vakinhouden nu meer gerelateerd aan de onderzoekcentra.

De HC verzoekt om op de kritiek van de visitatiecommissie op de onvoldoende *academische gerichtheid* bij de staf - wat de opleiding in de brief van 12 april 2005 bestrijdt - in te gaan en met name ook op de rol van de onderzoekcentra die nadrukkelijk worden genoemd in de brief van 12 april 2005. De UA antwoordt dat er ten tijde van de visitatie al vier onderzoekcentra bestonden en een werkgroep (inmiddels ook een onderzoeksgroep). Er bestond dus wel degelijk een verbinding tussen het onderwijs en het onderzoek. Elk onderzoekcentrum is betrokken bij bepaalde vakken in de opleiding(en) en levert onderzoeksseminars aan de opleiding. Daarnaast zijn er sinds 1997 zestien onderzoeksprojecten opgestart waarvan er een aantal is afgerond. Ook zijn er nieuwe docenten met onderzoekservaring (o.m. cultuurfilosofie) aangesteld. Tevens is een nieuwe docent in de wetenschapsfilosofie aangetrokken als mede nieuwe docenten voor specifieke vakken zoals muziekfilosofie.

Inmiddels zijn de eerste afgestudeerde licentiaatstudenten in onderzoeksmandaten gestapt. Deze onderzoeksmandaten werden ook buiten het eigen departement en buiten de UA verworven, hetgeen wijst op de extern hooggewaardeerde kwaliteiten van deze recent afgestudeerden. Volgens de UA kan dus met recht gesteld worden dat er studenten met onderzoekscompetenties worden afgeleverd.

De HC informeert naar de voorzieningen m.n. op het vlak van de bibliotheek van de onderzoekcentra. Hoeven staan deze centra van de opleidingen?

De UA brengt naar voren dat de deelbibliotheken worden gevoed vanuit de onderzoeksprojecten en zo wordt vervolgens de universiteitsbibliotheek gevoed. De vakliteratuur ten behoeve van de onderzoekcentra en de projecten is toereikend. Alle werken zijn meteen na ontvangst door personeel en studenten consulteerbaar. Zodra de projecten aflopen gaan de werken van de deelbibliotheken naar de (centrale) bibliotheek Wijsbegeerte.

Het uitbouwen van een abonnementenbestand gebeurt uiteraard wel centraal en daarvoor worden de extra middelen sedert 2003 aangewend.

De UA geeft aan dat voorheen het budget voor de bibliotheek van de opleiding vrij minimaal was (€ 15000). Vanaf 2003, toen duidelijk werd dat de licentiaatopleiding er kwam, is hier verandering ingekomen en is het budget verdriedubbeld en bovendien is op enkele vakgebieden ook een inhaaloperatie ingezet. Hiervoor is men planmatig tewerk gegaan en toen de behoeften in kaart gebracht waren, zijn de bestellingen voor nieuwe aanschaffingen geplaatst. Dit was de situatie toen de visitatiecommissie op bezoek kwam. Een en ander was toen niet - en is nu nog steeds niet - volledig zichtbaar. De inhaaloperatie is nu nog bezig maar inmiddels hoeven de wetenschappers niet meer naar Leuven of Gent te reizen voor literatuuronderzoek.

De HC vraagt of er een beleidsmatige heroriëntatie op bibliotheekgebied heeft plaatsgehad en zo ja hoe dat in zijn werk gaat. Of was het niet nodig? De UA bevestigt dat die heroriëntatie er zeker is en dat er in het departement veel gesprekken hierover hebben plaatsvonden. Het aanschafbeleid, waar een duidelijke politiek achter zit, kent als criteria (1) dat een student op masterniveau een goed wetenschappelijk werkstuk moet kunnen schrijven; er wordt dus breed aangeschaft op filosofisch gebied. (2) dat meer gespecialiseerde aanschaffingen plaatsvinden gerelateerd aan de behoeften van de aanwezige onderzoekcentra. Voor onderzoeksvelden die hier buiten vallen zullen staf en studenten incidenteel extern bibliotheken moeten raadplegen.

Vanuit de UA delegatie wordt naar voren gebracht dat bij de visitatie – gevoed door de zelfevaluatie – de kritische situatie van de bibliotheekvoorziening nogal benadrukt werd in het licht van de methodiek van peer review d.w.z. voornamelijk gefocused op verbeterbeleid. Er werd nadrukkelijk om meer financiële middelen gevraagd om zo via de visitatie meer ruggesteun te krijgen bij de noodzakelijke uitbouw van de bibliotheek, ook gezien de komst van de nieuwe licentiaat-/masteropleiding.

Op een vraag van de HC naar de status van de seminars is het antwoord dat de seminars de volgende zomer verdwijnen en dat dan de bibliotheek van de Humane Wetenschappen wordt gecentraliseerd.

De UA geeft aan dat op het vlak van computeraanschaf voor de staf het beleid van de faculteit is dat verouderde computers die problemen geven onmiddellijk worden vervangen. De budgetten hiervoor zijn er zondermeer.

Er wordt nog kort stilgestaan bij het facet "studielast" Bij de passage over studielast wordt in het visitatierapport de term "indrukken" gebruikt. Deze indrukken hebben betrekking op de indrukken van de studenten. Tevens vermeldt de UA dat in pre-fusiefase, kort voor het schrijven van de zelfevaluatie, wel degelijk metingen en evaluaties m.b.t. de studielast plaatsvonden. Vanaf 2004 is een instellingsbreed systeem ingevoerd voor tijdschrijven. De voorlopige cijfers bevestigen het beeld van die eerdere evaluaties.

De UA wijst tenslotte op de grote inspanningen die de opleiding Wijsbegeerte levert ten voordele van het avondonderwijs. Deze inspanningen komen ten goede aan het ideaal van levenslang leren.

De voorzitter van de HC refereert tenslotte aan het gesprek met de VC. Met de VC zijn de vragen uit het NVAO- schrijven systematisch behandeld en die sluiten goed aan op de punten die de UA destijds naar voren bracht in de brief van 12 april 2005. Via de verslaglegging van deze hoorzitting kan een ieder daarvan kennisnemen.

Procedure: Conceptverslag na 2 weken beschikbaar

Reactie gaarne binnen 1 week

Besluitvorming door NVAO bestuur zo mogelijk op 11 december 2006

De voorzitter van de HC dankt een ieder voor zijn/haar aanwezigheid en bijdrage aan deze hoorzitting.

bijlage

Delegaties hoorzitting Wijsbegeerte 8/11/2006

NVAO hoorzittingscommissie

1. Karl Dittrich (voorzitter NVAO)
2. Guy Aelterman (lid dagelijks bestuur NVAO)
3. Leendert Klaassen (lid dagelijks bestuur NVAO)
4. Francis Charlier (juridisch adviseur NVAO) - verontschuldigd
5. Monique van den Bos (beleidsmedewerker NVAO – secretaris)

deelnemend: Niek Pronk (behandelende beleidsmedewerker)

Visitatiecommissie

1. Hans J. Achterhuis, U Twente (voorzitter)
2. Igor Douven, KU Leuven - verontschuldigd
3. Sander Griffioen, VU Amsterdam
4. Ronald Soetaert, U Gent - verontschuldigd
5. Willem van Reijen, U Utrecht
6. Marleen Bronders, VLIR (plv. secretaris)

Universiteit Antwerpen

1. Jef Verschueren (decaan faculteit Letteren en Wijsbegeerte)
2. Joke Denekens (vicerector onderwijs)
3. Luc Braeckmans (voorzitter onderwijscommissie wijsbegeerte)
4. Johan Taels (ondervoorzitter onderwijscommissie wijsbegeerte)
5. Peter Reynaert (voorzitter departement wijsbegeerte)
6. Erik Myin (ondervoorzitter departement wijsbegeerte)
7. Geert Van Eekert (voormalig voorzitter onderwijscommissie wijsbegeerte)
8. Alex Vanneste (facultair coördinator kwaliteitszorg onderwijs)
9. Cis Van Den Bogaert (departementshoofd onderwijs)

VLIR

1. Anne-Marie De Jonghe (algemeen directeur)
2. Marleen Bronders (coördinator cel kwaliteitszorg)

Bijlagen

- Schriftelijke reactie vanwege de visitatiecommissie Wijsbegeerte, dd.13 oktober 2006.
- Schriftelijke reactie vanwege de Universiteit Antwerpen dd. 30 oktober 2006, met bijlagen :
 - Opvolgingsdocument visitatierapport 2005, versie juni 2006 ;
 - Brief dhr. Jef Verschueren, decaan aan mevrouw A.-M. De Jonghe, algemeen directeur VLIR, dd. 12.04.2006.

Dhr. L.J. Klaassen
Bestuurder
Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie
Postbus 85498
2508 CD Den Haag
Nederland

13 oktober 2006

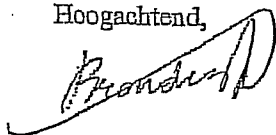
O.ref.: VLIR O 4/28/56 (2) - 894
U.ref.: NVAO/20062381/CT
Contact : Marleen Bronders (+32-(0)2 550 15 84)
E-mail : marleen.bronders@vlir.be

Betreft: Accreditatieaanvragen Bachelor en Master in de Wijsbegeerte van de
Universiteit Antwerpen

Geachte heer Klaassen,

In antwoord op uw schrijven van 28 september j.l. zend ik u als bijlage een schriftelijke
reactie vanwege de visitatiecommissie Wijsbegeerte op de gestelde vragen en bedenkingen
in verband met de opleidingen wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen.

Hoogachtend,

Marleen Bronders (secretaris visitatiecommissie Wijsbegeerte)
Mede namens Prof. dr. H. Achterhuis (voorzitter visitatiecommissie Wijsbegeerte)

Schriftelijke reactie vanwege de visitatiecommissie Wijsbegeerte naar aanleiding van de vragen en bedenkingen vanwege de NVAO bij het visitatierapport bachelor en master wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen (nota NVAO, kenmerk NVAO/20062381/CT, d.d. 28/09/2006)

De ietwat krappe tijd om te reageren op de vragen en bedenkingen vanwege de NVAO (terug samenbrengen van de commissie, opnieuw doornemen van de nodige documenten, ...), en het feit dat de commissie meent dat de geplande hoorzitting meer mogelijkheden biedt om helder en grondig toelichting te geven, hebben er toe geleid dat de visitatiecommissie Wijsbegeerte zich in haar schriftelijke reactie beperkt tot een algemene toelichting bij haar beoordeling van de bachelor en masteropleiding wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. De commissie zal tijdens de hoorzitting graag opheldering geven over de verschillende specifieke vragen en bedenkingen vanwege de NVAO.

De visitatiecommissie Wijsbegeerte is van mening dat de visitatie van de opleidingen wijsbegeerte aan de Universiteit Antwerpen op geen slechter tijdstip had kunnen plaatsvinden: men had nog pas onlangs een aantal opleidingen samengevoegd, het eerste licentiejaar was nog maar net van start gegaan, de master bestond alleen nog maar op papier, men was nog volop bezig met het opbouwen van een volwaardige bibliotheek,....

Het was ook niet zonder meer zo - zoals de NVAO in haar brief lijkt te veronderstellen - dat de commissie de bachelor gemakkelijker kon beoordelen op basis van de bestaande kandidatuur. De cultuurfilosofische oriëntatie waarvoor de Vakgroepsraad bij de verdere uitbouw en omvorming van de opleidingen wijsbegeerte had geopteerd, was immers nieuw en leek vergaande gevolgen voor de programma's te hebben. De visitatiecommissie moest haar oordeel dus wel minstens gedeeltelijk baseren op de toekomstplannen van de opleidingen. Uit die plannen bleek dat de Vakgroep wijsbegeerte op de hoogte was van het bestaan van de meeste van de door de visitatiecommissie gesignaleerde feiten. Tevens had de Vakgroep duidelijke ideeën over hoe deze feilen aangepakt dienden te worden. Natuurlijk was de commissie zich ervan bewust dat toekomstplannen 'doorgaans' goed klinken. In het onderhavige geval klonken ze op sommige punten zelfs 'te' goed (Jees: te ambitieus) in de oren van de commissie. Met in achtname van de eerder aangehaald bijzondere omstandigheden meende de commissie dat zij de opleidingen 'het voordeel van de twijfel' moest gunnen. Een 'onvoldoende' zou, ondanks de kritiekpunten van de visitatiecommissie, geen recht hebben gedaan aan de inspanningen de situatie te verbeteren.

De visitatiecommissie heeft inmiddels kennis kunnen nemen van de inspanningen die zijn gedaan en de acties die zijn ondernomen binnen het Departement wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen sinds de publicatie van het visitatierapport Wijsbegeerte. De maatregelen en verbeteracties sterken de visitatiecommissie in haar mening 'juist' geoordeeld te hebben. De 'voldoende' is duidelijk een stuk aansporing ter verbetering geweest.

Namens de visitatiecommissie Wijsbegeerte

Prof. dr. H. Achterhuis
Voorzitter

Antwerpen, 30 oktober 2006

De heer Leendert J. Klaassen
Bestuurder NVAO
Parkstraat 28
Postbus 85498
NL – 2508 CD Den Haag
Nederland

Betreft: Uitnodiging hoorzitting
Uw kenmerk: NVAO/20062699/SL

Mijnheer de bestuurder,

Op 27 oktober jongstleden vernam de Onderwijscommissie Wijsbegeerte van de UA dat haar ter voorbereiding van de hoorzitting die de NVAO op 8 november 2006 te Antwerpen organiseert, de kans wordt geboden een schriftelijke reactie bij u te deponeren. Deze eventuele reactie wordt ingewacht tegen uiterlijk 31 oktober 2006.

De Onderwijscommissie Wijsbegeerte is de NVAO erkentelijk voor deze mogelijkheid en maakt er dan ook graag gebruik van.

Tegelijk hoopt de Onderwijscommissie Wijsbegeerte dat de bestuurders en de hoorzittingleden van de NVAO zullen begrijpen dat het vermogen tot volwaardig en adequaat reageren aanzienlijk is ingeperkt door twee factoren die de Onderwijscommissie zelf geenszins in de hand heeft.

In de eerste plaats is er het bijzonder korte tijdsbestek. Het visitatie- en accreditatiedossier in zijn volledigheid van een verhelderend schriftelijk commentaar voorzien, is niet realiseerbaar in enkele dagen tijd.

Vervolgens is er de onduidelijkheid inzake het voorwerp van de eventuele reactie. De Onderwijscommissie Wijsbegeerte werd op de hoogte gebracht van de vragen om verduidelijking, door de NVAO aan de Visitatiecommissie gericht. In haar antwoord aan de NVAO stelt de Visitatiecommissie dat zij kennisneemt van de inspanningen die de Onderwijscommissie Wijsbegeerte van de UA nu reeds heeft geleverd. De kennisname sterkt de Visitatiecommissie in haar reeds eerder geformuleerde visie: zij is van oordeel de bachelor- en masteropleiding Wijsbegeerte aan de UA terecht van een 'voldoende' te hebben voorzien. De Onderwijscommissie Wijsbegeerte is uiteraard verheugd over het feit dat de Visitatiecommissie haar gunstig oordeel herneemt en nu nog krachtiger dan voordien uitspreekt. Aangezien evenwel de Visitatiecommissie pas gedurende de hoorzitting zelf op de vragen en bedenkingen van de NVAO zal antwoorden, is het de Onderwijscommissie Wijsbegeerte van de UA ipso facto onmogelijk daarop nu te reageren.

Gelet op deze twee ernstige inperkingen ten aanzien van de mogelijkheden tot volwaardige reactie, is de Onderwijscommissie Wijsbegeerte van de UA, ook na overleg met uw beleidsmedewerker Niek Pronk, van oordeel dat zij momenteel redelijkerwijze slechts over twee hanteerbare middelen tot reactie beschikt: in de eerste plaats kan zij aan de hand van een intern opvolgingsdocument een precies beeld weergeven van de geleverde inspanningen ter verbetering, vervolgens verwijst zij naar een brief die ik op 12 april 2005 naar de VLIR stuurde naar aanleiding van de ontvangst van de eerste conceptversie van het *Visitatierapport Wijsbegeerte*.

De Onderwijscommissie Wijsbegeerte van de UA is ervan overtuigd dat de NVAO bereid is om redenen van billijkheid bij haar onderzoek met deze ongewilde en voor de Onderwijscommissie Wijsbegeerte zelf nadelige inperkingen rekening te houden.

In een eerste bijlage legt de Onderwijscommissie van de UA dan ook een 18 pagina's tellend intern opvolgingsdocument voor. Dit document is de facto een groei- en werkdocument waarvan de redactie en bijhorende implementatie reeds bij het begin van het academiejaar 2005 – 2006 werd aangevat. Uit dit document blijkt hoe de Onderwijscommissie onmiddellijk na kennisname van het positieve eindoordeel vanwege de Visitatiecommissie alle constructieve kritieken, aanbevelingen en suggesties ten volle ernstig nam en van de opvolging daarvan snel, grondig en facetsgewijs werk maakte en maakt.

Het voorleggen van dit interne opvolgingsdocument betekent niet dat de Onderwijscommissie Wijsbegeerte het zonder meer eens was met de strekking van een aantal door de Visitatiecommissie gestelde kritische beschouwingen. In genoemde brief van 12 april 2005 werden de belangrijkste bedenkingen vanwege de Onderwijscommissie Wijsbegeerte opgenomen. In een tweede bijlage legt de Onderwijscommissie ook deze brief voor.

U zal begrijpen, Mijnheer de bestuurder, waarom de Onderwijscommissie Wijsbegeerte er indertijd niet heeft op aangedrongen de inhoud van de brief van 12 april 2005 aan het *Visitatierapport* toe te voegen. De eindbeoordeling van de Visitatiecommissie was (en is) immers gunstig. Veel liever opteerde de Onderwijscommissie Wijsbegeerte ervoor op constructieve, dynamische wijze en toekomstgericht werk te maken van de verbeterpunten.

Tot slot wijst de Onderwijscommissie Wijsbegeerte erop dat de herziening van het bachelorprogramma uiterekend deze dagen wordt afgerond en dat het curriculum van het masterprogramma in nauwe samenhang met dit herziene bachelorprogramma is opgesteld. Precies op grond van het interne opvolgingsdocument kan de NVAO vaststellen dat de Onderwijscommissie Wijsbegeerte de aanbevelingen vanwege de Visitatiecommissie ernstig nam en haar curricula heeft aangepast.

De Onderwijscommissie Wijsbegeerte van de UA dankt de bestuursleden en de hoorzittingleden van de NVAO voor alle welwillende aandacht waarmee zij deze noodzakelijkerwijze beperkte schriftelijke reactie zullen onthalen.

In een derde bijlage stuur ik u de namen van de Antwerpse delegatieleden die op 8 november aanstaande de hoorzitting zullen bijwonen.

Met vriendelijke groeten,

Prof. dr. Jef Verschueren
Decaan Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
UA

Cc: - M. Bronders, VLIR, Brussel.

Bijlagen: - Opvolgingsdocument visitatierapport 2005, versie juni 2006.
 - Brief Jef Verschueren aan mevrouw A.-M. De Jonghe,
 algemeen directeur VLIR, dd. 12.04.2005.
 - Samenstelling delegatie UA op de NVAO-hoorzitting Wijsbegeerte
 op 8 november 2006.

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
Universiteit Antwerpen
Prinsstraat 13
BE – 2000 Antwerpen
België

T.: + 32 3 220 46 10
E-mail: Jef.Verschueren@ua.ac.be

FACULTEIT
OPLEIDING(EN)
DATUM VISITATIERAPPORT

Letteren en Wijsbegeerte
Wijsbegeerte
2005

Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

Score: V

OPMERKING VC: De Antwerpse wijsbegeerteopleidingen willen in het landschap van het academisch filosofieonderwijs in Vlaanderen een unieke positie innemen vanuit de specifiek cultuurfilosofische invalshoek. De visitatiecommissie staat evenwel bijzonder sceptisch tegenover dit streven. Ze is met name van oordeel dat de uitbouw van een specifiek cultuurfilosofisch gerichte wijsbegeerteopleiding met de huidige inhoud en structurele invulling bijzonder ambitieus is en moeilijk realiseerbaar is en zal zijn. Zoals ook verder in het rapport wordt geëxpliciteerd, is de commissie in elk geval van mening dat er in de bestaande opleidingen en in de plannen voor de verdere inrichting van de bachelor- en masteropleiding een aantal elementen die vanuit het specifiek cultuurfilosofisch concept centraal zouden moeten staan, niet gerealiseerd worden in de opleidingen. Het betreft elementen zoals de aandacht voor de hedendaagse filosofie en de actuele filosofische probleemstellingen (p. 166).

AGTIE: Naar aanleiding van bovenstaande opmerking is de onderwijsc commissie bezig met een herziening van de Bacheloropleiding. Dit proces zal in de loop van het academiejaar 2006-2007 getuigd worden, waarmee reeds de opleiding van start zal gaan in het academiejaar 2007-2008. Bij de herziening van het bachelorprogramma heeft de onderwijsc commissie ervoor gekozen zich te richten op de ontwikkeling van een breed basisopleidingprogramma en de specifieke cultuurfilosofische invalshoek te verlaten. Tegelijk wordt in het nieuwe bachelorprogramma meer aandacht besteed aan de hedendaagse filosofie en de actuele filosofische probleemstellingen.

OPMERKING VC: De commissie stelt verder vast dat de algemene opleidingsdoelstellingen opmerkelijk vaag blijven hetgeen een duidelijke profilering van de opleidingen in de weg staat (p. 166).

AGTIE: De huidige hervorming van de Bacheloropleiding Wijsbegeerte wil twee basistoelstellingen dienen, namelijk voorzien in een basistoelstelling en verantwoording van de onderzoeksdeleerheid in de opleiding. De onderwijsc commissie beraadt zich vanuit dit uitgangspunt over de opmerking van de visitatiecommissie.

OPMERKING VC: Hierbij komt de commissie tevens tot de bevinding dat er binnen de aan de wijsbegeerteopleidingen verbonden onderwijsstaf verschillende invullingen worden gegeven en benaderingen worden gehanteerd van het begrip cultuurfilosofie. Deze lijken niet op elkaar te zijn afgestemd in een samenhangend en gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel (p. 166).

ACTIE: Naar aanleiding van de door de Vlaamse commissie vastgestelde onenigheid heeft de onderwijsc commissie het accent op een cultuur filosofisch profiel verlaten. De keuze voor het aanbieden van een brede, onderzoek gebaseerde basisopleiding wijsbegeerte is uitgebreid besproken in de onderwijsc commissie en wordt gedragen door de gehele onderwijsstaf, zodat een samenhangend gemeenschappelijk gedragen opleidingsprofiel kan ingewerkt worden.

OPMERKING VC: De commissie staat kritisch tegenover de voorgenomen profilering want vraagt zich af of onder de cultuur filosofische noemer - hoe breed ook bedoeld - recht kan worden gedaan aan het hele spectrum van de filosofie beoefening, waartoe vakken als logica, taalanalyse en metafysica behoren (p. 166).

ACTIE: De onderwijsc commissie heeft bij de hertekening van het bachelorprogramma voor gekozen een brede basisopleiding aan te bieden, zodat recht gedaan kan worden aan het gehele spectrum van de filosofie beoefening.

OPMERKING VC: Een dergelijke [cultuur filosofische] toespitsing acht de commissie evenwel alleen verdedigbaar voor de latere jaren van de opleiding, waarin voortgebouwd kan worden op een brede, klassieke vooropleiding (p. 166).

ACTIE: Het hertekenen bachelorprogramma dat vanaf 2007-2008 van start gaat zal de student een brede basisopleiding bieden. In het derde bachelorjaar zal de opleiding expliciet onderzoek gebaseerd zijn, waarna de student in de master een aantal vraagstukken uit verschillende filosofische disciplines verder kan uitdiepen in functie van de ontwikkeling van een persoonlijk profiel.

OPMERKING VC: De commissie beveelt tevens aan om in de formulering [van de opleidingsdoelstellingen] meer aandacht te besteden aan de beroepspraktijk en aan het ontwikkelen van specifiek beroepsgerichte vaardigheden en competenties. Momenteel is immers nauwelijks aandacht in de doelstellingen voor relevante beroepssectoren (p. 166).

ACTIE: Voor een opleiding als wijsbegeerte is het bijzonder moeilijk specifieke beroepsvelden voor na te laten gestudeerden aan te duiden. Momenteel beradt de onderwijsc commissie zich nog over deze opmerking van de Vlaamse commissie.

OPMERKING VC: Ten slotte wenst de commissie de opleidingen aan de sporen om de opleidingsdoelstellingen meer in een internationale context te plaatsen en een verdere internationalisering van de geformuleerde doelstellingen te bewerkstelligen (p. 166).

ACTIE: Door de stappen van het accent op een cultuurfilosofisch profiel en in plaats daarvan te willen voorzien in een opleiding die het brede spectrum van de wijsbegeerte omhelst, sluit de onderwijscommissie sterker aan bij de internationale context. De onderwijscommissie beread zich momenteel nog over een concrete uitvoering van de internationale setting van de doelstellingen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Score: V

OPMERKING VC: De commissie beoordeelt de domeinspecifieke eisen van zowel de kandidatuur- en licentieopleidingen als van de bachelor- en masteropleiding als voldoende. Ze is van oordeel dat er bij de beschrijving van de opleidingsdoelstellingen voldoende aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen van domeinspecifieke kennis, inzicht en vaardigheden en aan de eisen die worden gesteld door vakgenoten uit binnen- en buitenland en de internationale wetenschapsbeoefening. Toch blijven volgens de commissie ook de domeinspecifieke doelstellingen te vaag en algemeen. Zoals reeds onder facet 1.1. is aangegeven, blijkt de cultuurfilosofie als hoofdperspectief niet altijd gerealiseerd te worden. Ook een betere afstemming op zowel het recente debat in de filosofie als op de praktische problematiek verdient hier opleeuw aandacht (p. 167).

ACTIE: Door de stappen van het accent op een cultuurfilosofisch profiel en in plaats daarvan te willen voorzien in een opleiding die het brede spectrum van de wijsbegeerte omhelst, kan de opleiding sterker aansluiten bij de recente debatten in de filosofie en bij de praktische problematiek.

Excerpt 2.1 Relatie doelstelling en inhoud

Score: 0

OPMERKING VC: De ambitieuze doelstellingen om zich vanuit een cultuurfilosofisch perspectief als unieke opleidingen in het Vlaamse onderwijslandschap te profileren, kunnen volgens de commissie met de aangeboden onderwijsprogramma's nauwelijks worden gerealiseerd. De opleidingsprogramma's 'hebben naar het oordeel van de commissie geen uitgesproken cultuurfilosofisch karakter. De commissie heeft tijdens haar bezoek ook met een beperkt aantal studenten gesproken. Op basis van deze gesprekken heeft de commissie de indruk dat de studenten weinig enthousiasme blijken te tonen voor een specifieke cultuurfilosofische opleiding. Voor deze studenten was de aandacht voor cultuurfilosofie zeker geen beweegreden om voor de opleiding te kiezen. Zoals reeds aangehaald bestaan er binnen de onderwijsstaf duidelijk verschillende meningen over de manier waarop de cultuurfilosofische invulling van de opleidingen en de opleidingsonderdelen vorm moeten krijgen. De commissie spoort de opleidingen heel uitdrukkelijk aan om de cultuurfilosofische oriëntatie en invulling van de opleidingsonderdelen uit te werken dat als

uitgangspunt kan dienen voor de verdere uitbouw en invulling van de onderwijsprogramma's op niveau van de basisschool. Het is de bedoeling dat de leerkrachten van de basisschool de verdere uitbouw en invulling van de programma's aanpakken. Het is de bedoeling dat de leerkrachten van de basisschool de verdere uitbouw en invulling van de programma's aanpakken.

OPMERKING VC: Vanuit de cultuurfilosofische profilering leggen de opleidingen bij de formulering van hun doelstellingen een bijzondere nadruk op de verbondenheid met de actualiteit. De commissie steijt evenwel vast dat hedendaagse filosofie en actuele filosofische probleemstellingen in belangrijke mate in de opleidingsprogramma's ontbreken. De opleidingen zijn zich wel bewust van deze problematiek en hebben reeds concrete remedievoorstellen uitgewerkt die bij de verdere uitbouw van het bachelorprogramma's en de masterprogramma's geïmplementeerd zullen worden. De commissie moedigt de opleidingen aan om de voorgestelde maatregelen op korte termijn te implementeren en de aandacht voor de actuele filosofie in de opleidingsprogramma's te verhogen (p. 169).

terminj te Implementeren en de aandacht voor de actuele filosofie III de opleiding Sport- & fitnessprogramma gericht op de implementatie van de filosofie

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Score: 0

OPMERKING VC: In de programma's is er aandacht voor kennisontwikkeling, maar de commissie plaatst daarbij wel kritische kanttekeningen bij de verticale opbouw van het bachelorprogramma waardoor de studenten pas laat met bepaalde wijsgerige onderdelen in aanraking komen (zie facet 2.3.) (p. 169).

ACTIE: De inleidende oriënterende basiscursussen die behoren tot de brede basisopleiding wijsbegeerte zullen vanaf het academisch jaar 2007-2008 gegeven worden in Ba1 en Ba2, zodat de studenten in hun eerste twee studiejaar kennis maken met alle aspecten van de basisopleiding wijsbegeerte. Concreet betekent dit dat het curriculum van het eerste en tweede jaar zeker de volgende opleidingsonderdelen moet bevatten: Fundamentele filosofie, Psychologie en Wijsgerige methodologie, Algemene Moraal filosofie, Logica, Metafysica, Sociale en politieke filosofie, Ken- en wetenschapsleer, Taal filosofie.

OPMERKING VC: Verder heeft de commissie vastgesteld dat zich, zeker voor bepaalde opleidingsonderdelen, problemen stellen voor wat betreft de aansluiting bij de recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied. De commissie beveelt de opleidingen aan om zowel bij de structurering van de programma's en de opleidingsonderdelen als bij de voorbereiding van de cursussen hier uitdrukkelijk rekening mee te houden (p. 170).

ACTIE: Door aan te sluiten op een cultuurfilosofisch profiel en in plaats daarvan te willen voorzien in een opleiding die het brede spectrum van de wijsbegeerte omvat, kan de opleiding sterker aansluiten bij de recente debatten in de filosofie.

OPMERKING VC: Daarnaast betreft de commissie ook het gegeven dat meerdere docenten opleidingsonderdelen verzorgen die niet aansluiten bij hun eigen onderzoekscompetenties. Hierdoor komt de onderzoeksgelateerdheid van het onderwijs in de licenties/masteropleiding in het gedrang en ook de terugkoppeling van het eigen onderzoek naar de onderwijsinhouden wordt hierdoor belemmerd (p. 170)

ACTIE: De generale hervorming van het Bachelorprogramma's en opgericht de onderzoeksgelateerdheid van de opleiding te verzekeren.

OPMERKING VC: In aansluiting hierop is de commissie van oordeel dat de aandacht voor het ontwikkelen van een onderzoeksattitude en -vaardigheden verhoogd zou kunnen worden. Hoewel in het bachelorprogramma verschillende opleidingsonderdelen zijn geprogrammeerd, waarin aandacht wordt besteed aan het bijbrengen en ontwikkelen van onderzoeks- en andere vaardigheden, hebben de studenten het gevoel relatief onvoorbereid aan de eindverhandeling te moeten beginnen. De commissie raadt de opleidingen aan om de eindverhandeling en de voorbereiding erop op meer structurele manier in de opleidingsprogramma's te verankeren en de aandacht voor vaardigheden uitdrukkelijker in dat perspectief te plaatsen (p. 170).

ACTIE: In het herkende bacheloro programma worden in het eerste jaar de opleidingsonderdelen Methoden en technieken van filosofisch onderzoek en Inleiding in de leer van Franse, Engelse en Duitse teksten geprogrammeerd, gevolgd door zowel een mondeling als een schriftelijk toetsing in het tweede jaar. Op deze manier worden de studenten goed voorbereid op het bacheloro programma. De beschrijving van de inhoud van de opleiding is te vinden in de Masteropdracht.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Score: V

OPMERKING VC: Toch staat de commissie kritisch tegenover deze inhoudelijk verticale opbouw die tot gevolg heeft dat de studenten pas heel laat in de opleiding met bepaalde onderdelen van de wijsbegeerte in aanraking komen. Daarnaast heeft de commissie de indruk dat ook de horizontale coherentie, d.i. binnen de opleidingsjaren, minimaal blijft en dat er vanuit de opleidingen weinig inspanningen worden geleverd om de inhoud van de afzonderlijke opleidingsonderdelen op elkaar af te stemmen. De commissie meent dan ook dat de inhoudelijke samenhang van de opleidingsprogramma's verder verbeterd moet worden niet het minst door de communicatie tussen de leden van het onderwijzend personeel te verhogen (p. 171).

ACTIE: De opbouw van het bacheloro programma wordt zodanig aangepast, dat de studenten in hun eerste twee studie jaren kennis maken met alle aspecten van de wijsbegeerte. Concreet betekent dit dat het curriculum van het eerste en tweede jaar zekere volgende opleidingsonderdelen moet bevatten: Fundamentele filosofie, Psychologie en wijsgerige antiofologie, Algemene Morale filosofie, Logica en Metafysica, Sociale en politieke filosofie. Ken- en verenschapsleer. Realisatie van de horizontale coherentie te verbeteren, heeft de onderwijscmissie een aantal opleidingsonderdelen samen gevoegd die in hetzelfde vakpakket worden aangeboden. Het programma transparanter wordt.

OPMERKING VC: De commissie staat positief tegenover het aanbieden van een major-minorsysteem in de bacheloroopleiding waardoor de studenten de mogelijkheid wordt geboden om zich op een systematische en coherente manier in een andere wetenschappelijke discipline te verdiepen. De commissie staat echter kritisch tegenover de brede keuzemogelijkheden die de studenten van de reguliere bacheloroopleiding wordt geboden om keuzeoopleidingsonderdelen uit andere opleidingen en faculteiten te kiezen. De commissie vraagt dat het aanbieden van een uitgebreide keuze aan uiteenlopende keuzemogelijkheden aanleiding kan geven tot een soort vrijblijvendheid die een gestructureerde en diepgaandere kennismaking met een ander wetenschapsdomein in de weg staat. De commissie spoort de opleiding dan ook aan om hierop toe te zien en bij de bachelorstudenten een duidelijke structuring in de keuze van hun opleidingsonderdelen af te dwingen (p. 171).

ACTIE: In 2006-2007 gaat de onderwijscmissie als volgt te werk: met andere faculteiten van de Universiteit Antwerpen samenhangende een duidelijk structuur in de minor programma's aan te brengen. Daarnaast is ook de lijst met keuzeoopleidingsonderdelen voor de volgende filosofie opleiding gewijzigd, zodat in het bacheloro programma een duidelijke structuur in het programma kan worden aanbrengen.

OPMERKING VC: Ten slotte staat de commissie bijzonder kritisch tegenover de plannen binnen de masteropleiding om zowel een beperkt aantal gemeenschappelijke opleidingsonderdelen als een brede keuzemogelijkheden (sic) in het opleidingsprogramma te voorzien. De commissie vreest dat de studenten hierdoor elk een eigen, hoogst individueel parcours zullen volgen. Ze betreurt dit en spoort de opleiding aan om de masterplannen opnieuw kritisch te bekijken. Ze raadt de opleiding hierbij aan om een grotere gemeenschappelijke stam te voorzien waardoor een duidelijker gemeenschappelijk profiel voor de masteropleiding kan worden uitgewerkt (p. 172).

Actie: Bij de aanpak van het Masterprogramma heeft de opleiding een grotere functionele gemeenschappelijke stam voorzien, zodanig dat de opleiding een duidelijk gemeenschappelijk profiel gekregen heeft.

Facet 2.4 Studieleomvang

Score: OK

Geen aanbevelingen tot verbetering

Facet 2.5: Studietijd

Score: G

Geen aanbevelingen tot verbetering

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Score: V

OPMERKING VC: De commissie stelt vast dat ook vanuit de opleidingen zelf weinig inspanningen worden geleverd om variatie aan te brengen in de gehanteerde werkvormen. Ondanks de terughoudendheid van de studenten betreft de commissie dit en spoort ze de opleidingen aan om de gebruikte werkvormen meer in vraag stellen en nieuwere, meer interactieve werkvormen te introduceren, zeker in de hogere opleidingsjaren. De commissie is immers van oordeel dat de relatief kleine studentengroepen in dit kader bijzondere mogelijkheden bieden. Bovendien is de commissie van mening dat de traditionele docentgestuurde werkvormen met weinig actieve mogelijkheden bieden. Bovendien is de commissie van mening dat de opleidingsfilosofie waarbij de studenten zoveel mogelijk mondeling geëxamineerd worden met het oog op het creëren van persoonlijk contact en het aanbieden van een discussieforum. Een actieve betrokkenheid van de studenten in het onderwijsproces zou bovendien bij hun vraag naar een verhoogde aandacht voor vaardigheden in onderwijsprogramma's (p. 173).

ACTIE: De opleiding wijsbegeerte werkt in 2006-2007 mee aan een onderwijsvernieuwingproject, waarin een elektronische leeromgeving ontworpen zal worden voor de geïntegreerde competentieontwikkeling bij studenten. Dit project verken en explooreert de mogelijkheden voor de introductie van nieuwe werkvormen. Een aantal docenten uit de Bacheloropleiding wijsbegeerte staat betrokken bij het project. Daarnaast is bij de herziening van het bachelorprogramma voorzien dat alle studenten in het tweede bachelorjaar met een klein team van studenten in een mondeling besprekingsproces zullen meer samen naar de twee delen van de bachelor. Op deze manier wordt in het programma's meer aandacht besteed aan de vaardigheden en wordt een actieve betrokkenheid van de studenten in het onderwijsproces nagelaten. Ook worden de studenten in de loop van hun studie progressief geconfronteerd met meer activerende werkvormen.

OPMERKING VC: De commissie stelt tevens vast dat de onderwijsstaf weinig interesse en aandacht heeft voor onderwijsvernieuwing. De onderwijsvernieuwingprojecten die door de universitaire overheid worden gestimuleerd, komen geleidelijk aan ook binnen de wijsbegeerteopleidingen op gang maar vormen duidelijk geen prioriteit. De commissie wenst de opleidingen te stimuleren om de perspectieven die deze onderwijsvernieuwingprojecten bieden ernstig te evalueren en binnen het wijsbegeerteonderwijs te benutten. In dit kader wijst ze op de mogelijkheden van Blackboard, het elektronisch leerplatform dat ook door de studenten positief gewaardeerd wordt maar waar de verouderde ICT-Infrastructuur van sommige docenten niet aan aangepast lijkt te zijn (p. 174).

ACTIE: De opleiding wijsbegeerte werkt geïntegreerd in het academisch jaar 2005-2006 en werkt in 2006-2007 mee aan een onderwijsvernieuwingproject, waarin een elektronische leeromgeving ontworpen zal worden voor de geïntegreerde competentieontwikkeling bij studenten. Dit project verken en explooreert de mogelijkheden voor de introductie van nieuwe werkvormen en het gebruik van ICT in het onderwijs. Een aantal docenten uit de bacheloropleiding wijsbegeerte staat betrokken bij het project.

OPMERKING VC: Verder heeft de commissie vastgesteld dat zich in het kader van verscheidene opleidingsonderdelen problemen voordoen op onderwijsdidactisch vlak. De zware onderwijslast en de opeenvolgende programmahervormingen en -vernieuwingen zijn hier ongetwijfeld in belangrijke mate mede verantwoordelijk voor. Dat neemt evenwel niet weg dat de opleidingen hier aandacht moeten besteden en de onderwijsdidactiek een blijven aandachtspunt moet zijn (p. 174).

ACTIE: Door de aanname van de opleiding aan het reeds genoemde onderwijsvernieuwingenproject zal de gehele staf kennis maken met de inhoud van de vaardighedenonderwijs en de introductie van ICT in het onderwijs. Bovendien volgen alle beginnende docenten de door ECHO voor hen speciaal ingerichte docenten training. Op die manier heeft de opleiding een continue onderwijsprofessionalisering en een verbetering van de onderwijsdidactiek na door regelmatige evaluaties worden eventuele problemen op dit vlak opgespoord.

Facet 2.7.: Beoordeling en toetsing

Score: V

OPMERKING VC: Binnen de opleidingen wordt naar kennis en inzicht gepeild maar het reproductieve aspect neemt nog steeds een belangrijke plaats in binnen het beoordelingsproces. Dit wordt ook bevestigd door de evaluatieresultaten met betrekking tot de kandidatuursopleiding die aangeven dat een deel van de studenten en de afgestudeerden van oordeel is dat de evaluatie minder reproductief gericht zou mogen zijn. De examinering binnen de opleidingen heeft verder een vrij schools karakter met examenvragen die vrij breed en algemeen zijn (p. 175).

ACTIE: Deze opmerking heeft voornamelijk betrekking op de niet meer bestaande kandidaturopeding in de Bacheloropleiding. Sterker dan voorheen de nadruk wordt gelegd op een minder reproductief gericht evaluatie. De invoering van schriftelijke en mondelinge toetsingen in de tweede bachelor en het grote belang dat gehecht wordt aan de afgeleverde bachelorstipule in het derde jaar, zorgt ervoor dat in de evaluatie meer aandacht besteed wordt aan de afgeleverde competenties. Verder is de opleiding betrokken bij een reeds eerder genoemd onderwijsvernieuwingenproject. De toetsing van de behaalde competenties via een digitale omgeving zal eveneens bijdragen aan een diversifiëring van de behaalde evaluatievormen.

Facet 2.8.: Masterproef

Score: V

OPMERKING VC: De commissie heeft over het algemeen een goede indruk van de onderwerpen waarover gewerkt wordt / kan gewerkt worden. Wel stelt ze vast dat de onderwerpen niet steeds aansluiten bij de onderzoeksdomeinen van de begeleidende docenten. De begeleiding commissie betreurt dit aangezien dit volgens haar een invloed kan hebben op de inhoudelijke begeleidingsmogelijkheden. De begeleiding van de eindverhandeling is volgens de commissie trouwens weinig gestructureerd en in belangrijke mate afhankelijk van het initiatief van de studenten zelf. De commissie spoort de opleiding aan om de thesisbegeleiding op een meer structurele manier in het opleidingsprogramma te verankeren (p. 176).

ACTIE: De onderwijscommissie heeft als regel ingevoerd dat elke voluudsaangestelde docent maximaal vier bachelorscripties per academisch jaar mag begeleiden. Op die manier zullen docenten zelf nauwkeuring de scripties die ze willen en kunnen begeleiden selecteren en kan een docent nooit overbelast worden.

OPMERKING VC: Verder meent de commissie dat het schrijven van een eindverhandeling als vaardigheid onvoldoende in het opleidingsprogramma is ingebed. In de kandidatuur-licentieopleiding en in het bachelorprogramma moeten wel een aantal scripties geschreven worden maar deze zijn weinig talrijk en beperkt in omvang. De commissie beveelt de opleiding aan om de aandacht voor onderzoeks- en schrijfvaardigheden te intensiveren en meer in het licht van de eindverhandeling/masterproef in het opleidingsprogramma te verankeren (p. 176).

ACTIE: In de herenkerende Bacheloropleiding is een uitgebreid pakket vaardigheden in het curriculum opgenomen. Gedurende het eerste jaar omvat dat de volgende opleidingsonderdelen: Methoden en technieken van filosofisch onderzoek (4 SP), Analyse, synthese en redactie van filosofische teksten (4 SP) en Inleiding in de leertraven Franse Engelseten filosofie (4 SP). In het tweede jaar volgen dan een mondelinge (4 SP) en een schriftelijke toetsing (4 SP) zodat de student in het derde jaar een goede basis heeft voor het schrijven van de bachelorscriptie (12 SP).

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Score: G

Geen aanbevelingen tot verbetering

Onderwerp 3: Inzet van personeel

Facet 3.1.: Kwaliteit personeel

Score: V

OPMERKING VC: De commissie stelt wel vast dat er op structureel niveau binnen de opleidingen globaal genomen slechts in beperkte mate aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van het onderwijs en de onderwijsprofessionalisering. De docententrainingen en bijscholingscursussen die door de universiteit worden georganiseerd, worden opvallend vrijblijvend aangeboden en vanuit de opleidingen in hoofdzaak op vrijwillige basis gevolgd. Ook aan de deskundigheid van de staf op het vlak van onderwijsvernieuwing, het ontwikkelen van vaardighedenonderwijs en de introductie van ICT-toepassingen in het onderwijs wordt nauwelijks gewerkt binnen de opleidingen. De commissie betreurt dit en spoort de opleidingen aan om een duidelijke strategie te ontwikkelen met het oog op de uitbouw van een actieve politiek ten aanzien van onderwijsprofessionalisering en -vernieuwing. In dit verband vraagt de commissie ook aandacht voor de klachten die in de loop van haar bezoek werden geformuleerd met betrekking tot de kwaliteit en de inhoud van de aangeboden docententrainingen. Hoewel de commissie geen oordeel kan uitspreken over de kwaliteit van de trainingen en bijscholingscursussen, spoort ze de opleidingen aan deze kritiekpunten productief aan te wenden en door te spelen naar de bevoegde niveaus teneinde de kwaliteit van deze docententrainingen te verbeteren (p. 179).

AGTERDOORDEELNAAM VAN DE OPLEIDING AAN HET REEDS GENOEMDE ONDERWIJSVERNIEUWINGSPROJECT, DE GENELEISTARKE NISMAKEN
 met het ontwikkelen van vaardighedenonderwijs en de introductie van ICT in het onderwijs. Bovendien volgen al te beginnende docenten de door ECHO voor hen speciaal ingerichte docententraining. Op die manier sureert de opleiding een continue onderwijsprofessionalisering na

OPMERKING VC: Voor wat de vakinhoudelijke deskundigheid van de academische staf betreft, stelt de commissie vast dat de relatie tussen de onderzoeksdeskundigheid van de personeelsleden en hun onderwijsopdracht niet altijd transparant is. De commissie komt tot de vaststelling dat meerdere docenten binnen de opleidingen les geven over domeinen waar ze geen specifieke onderzoekservaring in hebben opgebouwd (p. 179-180).

ACTIE: Bij de herziening van het bachelorprogramma is speciaal aandacht besteed aan de onderzoeksgerelateerdheid van het programma. Vooral in de seminars, de keuzevaktken en in de begeleiding van de oefeningen en scripties zal er steeds over gewaakt worden dat de docenten les kunnen geven over domeinen waarin zij een specifieke onderzoekservaring hebben opgebouwd.

Facet 3.2.: Eisen academische gerichtheid

Score: V

OPMERKING VC: De visitatiecommissie beoordeelt de onderzoeksdeskundigheid van het academisch personeel als voldoende. Wel is de commissie van mening dat voor de uitbouw van een volwaardige licentieopleiding en in het kader van de omvorming van de opleidingen naar een bachelor-masterstructuur, de onderzoeksdeskundigheid van de staf meer aandacht zal moeten krijgen en dat de onderzoeksexpertise van het academisch personeel verder uitgebouwd zal moeten worden. Ondanks de personeelsuitbreiding die in het kader van de uitbouw van de licentieopleiding werd doorgevoerd, blijven de onderzoeksspecialisaties die binnen de academische staf aanwezig zijn immers nog steeds relatief beperkt (p. 180).

ACTIE: Voor een uitbreiding van de onderzoeksspecialisaties binnen de staf zijn nieuwe aanwervingen nodig. Daarvoor is de opleiding afhankelijk van de hogere overheid van de universiteit, die moet beslissen o het verspreken van extra financiële middelen. Daarnaast zal het hervormde bachelorprogramma duidelijkere aansluiting bij de in de verschillende centra aanwezige onderzoeksexpertise.

OPMERKING VC: Daarnaast stelt de commissie, zoals reeds eerder aangehaald, ook vast dat de onderwijsopdracht van het onderwijzend personeel niet overeenkomt met met hun onderzoekscompetenties waardoor de onderzoeksgerelateerdheid van het onderwijs niet altijd ten volle kan worden uitgespeeld (p. 180).

ACTIE: Bij de herziening van het bachelorprogramma is speciaal aandacht besteed aan de onderzoeksgerelateerdheid van het programma. Vooral in de seminars, de keuzevaktken en in de begeleiding van de oefeningen en scripties zal er steeds over gewaakt worden dat de docenten les kunnen geven over domeinen waarin zij een specifieke onderzoekservaring hebben opgebouwd.

OPMERKING VC: In dit kader spoort de visitatiecommissie de opleidingen ook aan om de internationale onderwijs- en onderzoekscontacten verder uit te bouwen. De commissie stelt vast dat er op het vlak van internationalisering reeds interessante stappen werden gezet en dat de leden van het academisch personeel op individuele basis internationale netwerken hebben uitgebouwd. Niettemin is de commissie van oordeel dat de internationalisering nog meer geïntensiveerd zou moeten worden waarbij ze de opleidingen vooral aanraadt om meer gestructureerde samenwerkingsverbanden uit te bouwen (p. 180-181).

ACTIE De onderwijscommissie is momenteel in onderhandeling met de Universiteit Tilburg over het uitbreiden van de reeds bestaande samenwerking. Daarnaast zijn er contacten met de Radboud Universiteit Nijmegen en worden op regionale basis gesprekken gevoerd met buitenlandse collega's. Op die manier wordt de opleiding aan gestructureerde samenwerkingsverbanden met buitenlandse universiteiten, onder andere in Zuid-Afrika.

Facet 3.3.: Kwantiteit personeel

Score: V

OPMERKING VC: De commissie is van oordeel dat het departement globaal genomen over voldoende personeel beschikt voor de inrichting van een kandidatuur-licentieprogramma/bachelor-masterprogramma wijsbegeerte. Niettemin is de commissie er van overtuigd dat een verdere personeelsuitbreiding binnen het departement gewenst en noodzakelijk is. Dit is een gevolg van de zware onderwijsbelasting die met de opvallend omvangrijke onderwijsopdracht buiten de faculteit samenhangt. Naast de bijzondere hoeveelheid toeleverend onderwijs die vanuit het departement moet worden verzorgd, draagt ook het in stand houden van een avondprogramma bij tot een bijzonder hoge onderwijsbelasting. De commissie stelt vast dat de onderwijsbelasting in welbepaalde gevallen bijzonder hoog kan oplopen waardoor de onderzoeksmogelijkheden sterk in het gedrang komen (p. 181).

ACTIE Om te komen tot een mededingende faculteit afhankelijk van de hogere overheid, die moet beslissen hoe het verstreken van extra financiële middelen.

OPMERKING VC: Daarenboven meent de commissie dat het departement een duidelijk gebrek heeft aan ondersteunend personeel. Hierdoor wordt de administratieve werklast van het academisch personeel aanzienlijk verhoogd. De commissie pleit dan ook voor een uitbreiding van de ondersteunende staf (p. 181).

ACTIE Om te komen tot een mededingende faculteit afhankelijk van de hogere overheid, die moet beslissen hoe het verstreken van extra financiële middelen.

OPMERKING VC: Met betrekking tot het genderspect, stelt de visitatiecommissie vast dat de man/vrouw-verhouding binnen de academische staf bijzonder ongunstig is. Het aantal vrouwelijke academici dat aan het departement verbonden is, is in alle geledingen opvallend laag. De commissie spoort de opleidingen uitdrukkelijk aan hieraan aandacht te besteden en een betere man/vrouwverhouding in de personeelsbezetting na te streven (p. 181-182).

AGTIE: Bij eventuele toekomstige aanstellingen zal de man/vrouwverhouding in de academische staf bijzondere aandacht krijgen.

Onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Score: G

OPMERKING VC: De computervoorzieningen waarover de onderwijs- en onderzoekstaf kunnen beschikken zijn daarentegen minimaal en in veel gevallen verouderd. De commissie betreurt dit zeker wanneer dit tot gevolg blijkt te hebben dat sommige docenten niet in de mogelijkheid verkeren om op het teleleerplatform Blackboard in te loggen (p. 183).

AGTIE: Om in te zien aan te remediëren is de faculteit afhankelijk van de hogere overheid, die moet beslissen tot het verstrekken van extra financiële middelen.

OPMERKING VC: De bibliotheekinfrastructuur waarover het Departement Wijsbegeerte kan beschikken, is volgens de visitatiecommissie onvoldoende en moet hoogstnoodzakelijk verder verbeterd worden. Het boeken- en tijdschriftenbestand dat in de vakbibliotheek en in de Centrale Bibliotheek aanwezig is, is naar het oordeel van de commissie wel voldoende voor het inrichten van een kandidatuursopleiding, maar ontoereikend voor het inrichten van een licentieopleiding en de uitbouw van een masterprogramma. De bestaande bibliotheekcollectie is ook niet aangepast aan de vereisten die met de uitbouw van het wetenschappelijk onderzoek binnen het Departement samenhangen. De commissie beschouwt dit als een ernstig probleem aangezien de uitbouw van het wetenschappelijk onderzoek een noodzakelijke voorwaarde is voor het inrichten van een licentieopleiding en een masterprogramma. De opleidingen zijn zich bewust van de ernst van deze situatie en leveren samen met de faculteit inspanningen om het boeken- en tijdschriftenbestand verder uit te bouwen. In dit kader werden onder andere de beschikbare financiële middelen recent uitgebreid. Aangezien de commissie de uitbouw van een degelijke boeken- en tijdschriftencollectie als een absolute prioriteit beschouwt, spoort ze de opleidingen, de faculteit en de universiteit uitdrukkelijk aan om hun inspanningen te intensiveren en de uitbreiding van de bibliotheek als een centraal punt in hun beleidsplannen op te nemen (p. 183).

AGTIE: In verband met de bibliotheekinfrastructuur is het een inhaaloperatie bezig, die nog gemeenten en andere werkdag door de komst van een centrale bibliotheek op de stadscampus van de universiteit.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Score: 6

OPMERKING VC: De vakspecifieke studiebegeleiding binnen het departement is weinig gestructureerd of gesystematiseerd. De studiebegeleiding heeft vooral een informeel karakter, ook in het eerste opleidingsjaar, waarbij het initiatief veelal aan de studenten wordt overgelaten. Ook al heeft de commissie de indruk dat zich binnen de wijsbegeerteopleidingen weinig problemen voordoen, toch spoort ze de opleidingen aan om een meer gestructureerde begeleiding uit te werken, zeker voor het eerste opleidingsjaar (p. 184-185).

ACTIE: De onderwijscommissie heeft twee studietoernde begeleidingsaanpakken aangesteld, die vanaf het academietaal 2006-2007 systematisch toegepast zullen worden bij de samenstelling van hun programma's. Alle studenten zullen door deze begeleidingsaanpakken worden en systematisch gevolgd worden.

OPMERKING VC: Met betrekking tot de studiegids is de commissie van oordeel dat de bruikbaarheid ervan verbeterd zou kunnen worden door het aanbrengen van een grotere doorzichtigheid en een duidelijkere voorstelling van de onderwijsprogramma's (p. 185).

ACTIE: Met betrekking tot de structuur van de studiegids is de opleiding afhankelijk van de centrale diensten, die de structuur van de gids bepalen. De opleiding streeft ernaar binnen de haar geboden mogelijkheden tot een zo duidelijk mogelijk product

Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1.: Evaluatie resultaten

Score: V

OPMERKING VC: Het verheugt de commissie in elk geval dat de financiële middelen die op universitair niveau voor kwaliteitszorg worden uitgetrokken, aanzienlijk werden uitgebreid en dat er recent binnen elke faculteit een stafmedewerker kwaliteitszorg werd aangesteld. Voorlopig zijn er evenwel nog weinig resultaten beschikbaar en ook in de aanloop naar de visitatie werd weinig voorbereidend onderzoek verricht. De commissie betreurt dit maar staat positief tegenover de lopende initiatieven zoals het tijdschrijven in het eerste bachelorjaar en de lancering van een periodiek evaluatiesysteem (p. 187).

AGNIE: De GKO verdeelt haar aandacht over de drie opleidingen. Voor de opleiding wijsbegeerte zal de omwerking van een systeem voor de evaluatie van onderwijs aan kleine groepen een grote vooruitgang betekenen, aangezien veel opleidingsonderdelen niet in aanmerking komen voor evaluatie met het huidige instrument. Wegens een te lage bezetting. Het tijdschrijven van heel binnen de opleiding wijsbegeerte geen nuttige resultaten opgeleverd, omdat de studenten onderwijs maar haast aandoeningen de formuleren niet in woorden. De opleiding hoopt dat de departement onderwijs alternatieve voorstellen zal formuleren in verband met student omring.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Score: V

Geen aanbevelingen tot verbetering

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni, beroepen veld

Score: V

OPMERKING VC: De kleinschaligheid van de opleidingen en het informele karakter dat daaruit voortvloeit, blijken een goede betrokkenheid van de verschillende geledingen te waarborgen. Niettemin heeft de commissie vastgesteld dat de brede informele overlegmogelijkheden die binnen het departement worden aangeboden vanuit de studentenpopulatie aan de formele en officiële overleg- en beslissingsorganen lijkt te belemmeren. De commissie betreurt dit en spoort de opleidingen aan strategieën uit te werken om de studenten tot een actievere deelname in de officiële bestuurs- en beslissingsorganen aan te zetten (p. 188).

AGTIE: Elk jaar voor de verkiezingen van de studentenvereniging worden voorlopers moedigen de faculteit en de opleiding te stimuleren aan zich kandidaat te stellen voor de functie van studentenverenigingsvoorzitter in een van de officiële bestuurs- en beslissingsorganen. De opleiding wijsbegeerte is op dit vlak redelijk succesvol in verhouding tot de andere opleidingen binnen de faculteit.

OPMERKING VC: De commissie hoopt dat met de uitbouw van een licentieopleiding en van een volwaardig bachelor-masterprogramma een formele alumnistructuur kan worden uitgewerkt waardoor de betrokkenheid van de afgestudeerden en indirect ook van het beroepenveld bij de organisatie van de interne kwaliteitszorg geïntensiveerd zouden kunnen worden. De commissie stelt in dit verband immers ook vast dat de inbreng van het afnemend beroepenveld nauwelijks aanwezig is en, zeker met het oog op het aanbieden van een volwaardige wijsbegeerteopleiding met een kandidatuur-licentie/bachelor-masterprogramma, verder uitgebouwd zou moeten worden (p. 188).

AGTIE: Na in het academisch jaar 2004/2005 de eerste licentiaten te worden afgesloten in Antwerpen, heeft de opleiding een alumni-overschrijf opgezet. Deze nieuwsbrieven zal opgegeven worden in de verspreiden verspreiden verspreiden met de alumni.

Onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Score: V

OPMERKING VC: Gezien de context met de implementatie van de Bolognaverklaaring, beveelt de commissie de opleidingen aan om in de komende jaren een verhoogde aandacht te besteden aan de uitbouw van de onderwijsinternationalisering. In dit kader zouden de opleidingen een beleid moeten ontwikkelen waarbij de studenten actief gestimuleerd worden om aan Internationale uitwisselingsprogramma's te participeren (p. 190).

ACTIE: De opleiding kent reeds samenwerkingsverbanden met de Universiteit Tilburg en de Radboud Universiteit Nijmegen. In de Bacheloropleiding worden studenten gestimuleerd deel van hun opleiding aan een buitenlandse universiteit door te brengen via het uitwisselingsprogramma Erasmus. Momenteel wordt onderzoek of Masters studenten een deel van hun programma aan de Universiteit Tilburg zullen kunnen volgen, als onderdeel van een structurele uitwisseling van studenten en docenten.

OPMERKING VC: Verder spoort de commissie de opleidingen ook aan om op een structurele manier aandacht te besteden aan de tewerkstellingsectoren en -modaliteiten van de afgestudeerden. De opleidingen voeren dienaangaande geen beleid en beschikken momenteel niet over de relevante informatiegegevens; een gegeven dat de commissie betreurt (p. 190).

ACTIE: Nu in het academisch jaar 2004-2005 de eerste licentiaat en Wijsbegeerte afgestudeerden in Antwerpen kan de opleiding gegevens verzamelen over hun tewerkstellingsmodaliteiten. Voorziet de opleiding wel gegevens bij over de verdere studie loopbaan van haar afgestudeerde kandidaatstudenten, maar was het niet zinvol onderzoek te doen naar hun tewerkstellingsmodaliteiten, aangezien de Antwerpse Studenten dan a unit waren van andere universiteiten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Score: G

Geen aanbevelingen tot verbetering

Antwerpen, 12 april 2005

Mevrouw A. – M. De Jonghe
Algemeen Directeur
Vlaamse Interuniversitaire Raad
Egmontstraat 5
1000 BRUSSEL

Uw ref.: VLIR O 4/28/56 (2) – 279

Onze ref.: LW.Dec./OC Wijsbeg./12.04.2005

Geachte Mevrouw,

Graag bevestig ik de goede ontvangst van de eerste conceptversie van het deelrapport van de Visitatiecommissie Wijsbegeerte. Namens de leden van het Departement Wijsbegeerte aan de Universiteit Antwerpen dank ik de leden van de Visitatiecommissie Wijsbegeerte oprecht voor het positieve eindoordeel over onze opleiding. Daarenboven wil ik beklemtonen dat de leden van het Departement Wijsbegeerte de Visitatiecommissie erkentelijk zijn voor de constructieve suggesties in het kader van het verbeterperspectief. De opleiding Wijsbegeerte zal deze suggesties met onmiddellijke ingang ter harte nemen.

Ingaande op uw uitnodiging om feitelijke onjuistheden in de conceptversie van het deelrapport te corrigeren, wens ik twee centrale punten onder uw aandacht te brengen die aanleiding hebben gegeven tot belangrijke bemerkingen vanwege de Visitatiecommissie, met name vooreerst (1) de relatie tussen de doelstellingen en de inhoud van het programma en vervolgens (2) de academische gerichtheid van het programma. Ik besluit met (3) de weergave van enkele opmerkingen vanwege de studentenvertegenwoordigers.

1.

De Visitatiecommissie omschrijft de opleiding Wijsbegeerte aan de UA als een opleiding die zich ten aanzien van de andere filosofie-opleidingen in Vlaanderen en Nederland wil profileren vanuit een specifiek cultuurfilosofische invalshoek. Uit de wijze waarop de Visitatiecommissie in haar conceptrapport een sceptische houding tegenover dit streven onderbouwt, blijkt dat zij de indruk heeft dat de opleiding Wijsbegeerte aan de UA cultuurfilosofie wil hanteren als een soort van noemer waaronder het hele spectrum van de filosofiebeoefening en dus het hele spectrum van het onderwijsaanbod zou ressorteren (zie bijvoorbeeld *Conceptrapport*, p. 3 r. 6 – 9). Tegenover dit streven staat de Visitatiecommissie bijzonder kritisch, niet alleen omdat zij die doelstelling “met de huidige inhoud en structurele invulling bijzonder ambitieus en moeilijk realiseerbaar” acht (*Conceptrapport*, p. 2, r. 51 – 52 en p. 3, r. 52 – 54), maar ook omdat blijkt dat de cultuurfilosofie als hoofdperspectief niet wordt gerealiseerd in de opleidingen (*Conceptrapport*, p. 4, r. 38 – 39: “de opleidingsprogramma's hebben (...) geen uitgesproken cultuurfilosofisch profiel”).

Het is echter nooit de bedoeling van de opleiding Wijsbegeerte aan de UA geweest om cultuurfilosofie als gemeenschappelijke noemer of als hoofdperspectief van het programma te hanteren. Het *Zelfevaluatie*rapport bevat vele en voldoende elementen die aantonen dat de doelstellingen op bachelorniveau in eerste instantie breed en klassiek zijn en pas in tweede instantie ook aandacht voor cultuurfilosofie inbouwen (*Zelfevaluatie*rapport, 1.3.1, p. 13), aandacht die dan op masterniveau op een meer uitgesproken wijze aan bod komt (wat op dit niveau overigens leidt tot plannen die de Visitatiecommissie duidelijk hoopvol stemmen (*Conceptrapport*, p. 5, r. 4 – 7).

Bij haar uitbreiding en omvorming is de opleiding Wijsbegeerte aan de UA niet alleen vertrokken van de centrale opleidingsdoelstellingen die reeds in de zelfevaluatie van 1996 werden opgenomen (filosofie leren / leren filosoferen; zie *Zelfevaluatie*rapport, p. 14), bovendien blijft zij expressis verbis daarnaar refereren (*Zelfevaluatie*rapport, p. 10, derde alinea en p. 16). Deze opleidingsdoelstellingen werden door de Visitatiecommissie Wijsbegeerte van 1996 zeer uitdrukkelijk als positief gewaardeerd. Ook nu nog blijven diezelfde opleidingsdoelstellingen als centrale doelstellingen overeind, en blijkt uit het programma dat het eerste oogmerk van de opleiding Wijsbegeerte aan de UA erin bestaat een brede, klassieke (voor)opleiding Wijsbegeerte te zijn. De doelstellingen zijn immers voor minstens 80 % zonder meer preciserende articulaties van de centrale opleidingsdoelstellingen die de opleiding na 1996 is blijven huldigen, omdat ze in 1996 "alle waardering" van de Visitatiecommissie konden wegdragen (*De onderwijsvisitatie Wijsbegeerte. Een onderzoek naar de kwaliteit van de opleiding wijsbegeerte aan de Vlaamse universiteiten*. Brussel: VLIR, 1996, p. 74). En wat het programma betreft werden alle goede elementen van het oude kandidaatsprogramma integraal behouden en zelfs versterkt in de nieuwe bacheloropleiding.

In haar oordeel over zowel de doelstellingen als het programma van de opleiding Wijsbegeerte aan de UA merkt de Visitatiecommissie bovendien bij herhaling op dat de opleiding te weinig aandacht heeft voor recente ontwikkelingen binnen het wetenschapsdomein van de wijsbegeerte, voor het recente debat in de filosofie, of voor "actuele filosofie" (*Conceptrapport*, p. 3, r. 50 – 51; p. 4, r. 1 – 2 en r. 56 – 57). Soms luidt het zelfs dat hedendaagse filosofie en actuele filosofische probleemstellingen in het programma in belangrijke mate ontbreken (*Conceptrapport*, p. 2, r. 56 – 57 en p. 4, r. 51 – 53). Alleen de plannen voor de masteropleiding stemmen de Visitatiecommissie in dit verband hoopvol (*Conceptrapport*, p. 5, r. 4 – 6).

De Onderwijscommissie wijst er echter op dat in het *Zelfevaluatie*rapport de aandacht voor recente ontwikkelingen in alle wijsgerige disciplines in de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding zijn geïntegreerd (*Zelfevaluatie*rapport, 1.3, doelstellingen K6 en A6, p. 13). Bovendien zijn die doelstellingen in het programma van de bacheloropleiding gerealiseerd (cfr. *Zelfevaluatie*rapport, Onderwerp 2, p. 22 – 27; *Bijlagen bij het Zelfevaluatie*rapport, 'Beschrijving van de opleidingsonderdelen volgens tabel 1.2', p. 11 - 93); in drie van de vier historische vakken, in alle systematische vakken (twaalf vakken in de bacheloropleiding) en in twee van de zes auteursvakken wordt ingegaan op recente ontwikkelingen binnen het wetenschapsdomein van de wijsbegeerte en staat de hedendaagse wijsbegeerte zelfs centraal. Ook in haar cultuurfilosofische component ontbreekt het de opleiding geenszins aan die aandacht (cfr. *Bijlagen bij het*

*Zelfevaluatie*rapport, vakbeschrijvingen van de cultuurfilosofische (keuze)vakken, pp. 21, 65 – 81, 91 – 92).

Het blijft tevens onduidelijk wat de Visitatiecommissie juist bedoelt, wanneer ze op het niveau van de doelstellingen wijst op een gebrek aan aandacht voor "de praktische problematiek" (*Conceptrapport*, p. 3, r. 40 – 41 en p. 4, r. 2). Alleszins is het zo dat zowel op het niveau van de doelstellingen als op het niveau van het programma (met vakken als *Algemene moraal*filosofie, *Politieke en sociale filosofie* en *Bijzondere moraal*filosofie), maar ook met auteursvakken waarin vaak moraalfilosofische basisteksten worden gelezen, voldoende aandacht wordt besteed aan praktische wijsbegeerte in de aristotelische betekenis van het woord. De aandacht voor concrete maatschappelijke en in die zin praktische problematieken wordt daarenboven gegarandeerd door de systematische vakken, en in de regel door cultuurfilosofische keuzevakken (zoals *Filosofie van de economie*, *Rechtsfilosofie*, *Bio-ethiek*, *Toegepaste ethiek*, *Godsdienstfilosofie*, *Religie moraal en samenleving*, *Techniekfilosofie*, *Milieufilosofie*, ... ; cfr. *Bijlagen bij het Zelfevaluatie*rapport opgenomen vakbeschrijvingen van opleidingsonderdelen, pp. 19, 59, 66 – 69, 77, 79 – 81, 86).

2.

De Visitatiecommissie is van oordeel dat de opleiding op onvoldoende wijze academisch is gericht (cfr. *Conceptrapport*, p. 5, r. 12 e.v.). Zij is eveneens van oordeel dat "meerdere docenten opleidingsonderdelen verzorgen die niet aansluiten bij hun eigen onderzoeksdomein" (*Conceptrapport* p. 5 en p. 12).

De Onderwijscommissie Wijsbegeerte stelt evenwel vast dat de Visitatiecommissie dit oordeel uitspreekt zonder de fundamentele inbreng van de verschillende aan het Departement Wijsbegeerte verbonden onderzoekscentra te vermelden. De inbreng van deze onderzoekscentra (vijf in totaal) is cruciaal voor de opbouw van het BaMa-programma Wijsbegeerte : "Zij [die bedoelde centra en een onderzoekswerkgroep] hebben in hoge mate bijgedragen tot de vorming van het BaMa-programma" (*Zelfevaluatie*rapport, p. 29). Deze centra zijn de vrucht van een expertise die de opleiding Wijsbegeerte reeds in het verleden heeft verworven : sedert 1996 (jaar van de vorige visitatie) is de dynamiek van de onderzoekseenheden exponentieel toegenomen. Zij zijn dan ook de waarborg voor de continuïteit en voor de wetenschappelijke kwaliteit van deze expertise. Op licentiaats- en masterniveau is er geen opleidingsonderdeel dat niet door het onderzoekspotentieel van een van de onderzoekscentra wordt ondersteund. Ook het programma van de bacheloropleiding weerspiegelt in hoge mate de bestaande expertise in die onderzoekscentra en dat niet alleen voor wat betreft de cultuurfilosofische oriëntaties, maar ook voor de opleidingsonderdelen van de systematische component. De terugkoppeling van het eigen onderzoek naar de onderwijsinhouden blijkt voor elk van die opleidingsonderdelen uit de verschillende vakbeschrijvingen (cfr. *Bijlagen bij het Zelfevaluatie*rapport, bv. p. 17 – 21, p. 56 – 71, p. 79, p. 83 – 90). Uiteraard geldt dit niet voor de inleidende basisvakken die ieder lid van het zelfstandig academisch personeel, behorend tot het Departement Wijsbegeerte, kan doceren. Bij de voorbereiding van de redactie van het *Zelfevaluatie*rapport ontving de opleiding vanwege de VLIR instructies. Daaruit mocht blijken dat in het *Zelfevaluatie*rapport geen ruimte werd voorzien voor onderzoeksrapportering. Indien evenwel de leden van de Visitatiecommissie dat alsnog wensen, zal de opleiding Wijsbegeerte zeer graag een exhaustief overzicht voorleggen van de academische bibliografieën van haar academisch personeel en van de

onderzoeksprojecten en de onderzoeksactiviteiten die de jongste jaren aan het Departement Wijsbegeerte lopen.

3.

Op uitdrukkelijk verzoek van de studentenvertegenwoordigers die in de schoot van het Departement en van de Onderwijscommissie Wijsbegeerte kennis hebben genomen van het conceptrapport, zou ik tot slot ook twee van hun opmerkingen onder uw aandacht willen brengen.

- Met betrekking tot de houding van de studenten ten overstaan van de nieuwe cultuurfilosofische profilering in het BaMa-programma (*Conceptrapport*, p. 4, r. 38 – 43) moet worden opgemerkt dat daarnaar alleen werd gepeild bij studenten van het 1ste bachelorjaar (die pas in de derde maand van hun opleiding waren) en van de 2de kandidatuur (die nog het oude programma volgen).
- De vaststelling van de Visitatiecommissie (*Conceptrapport*, p. 16, r. 50 – 55) "dat de brede informele overlegmogelijkheden die binnen het departement worden aangeboden de participatie vanuit de studentenpopulatie aan de formele en officiële overleg- en beslissingsorganen lijkt te belemmeren" is in strijd met de ervaring van de studenten zelf : de informele overlegmogelijkheden worden gezien als een groot voordeel, terwijl de formele kanalen goed gekend zijn en gebruikt worden.

Oprecht dank ik U, Geachte Mevrouw, en dank ik de voorzitter en de leden van de Visitatiecommissie voor alle welwillende aandacht die aan deze voorstellen tot correctie zal worden besteed.

Met vriendelijke groeten en bijzondere hoogachting,

Prof. dr. J. Verschueren
Decaan Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
UA

CC: - Administratie VLIR
- Rector UA
- Institutioneel coördinator
- Facultair coördinator

Het accreditatierapport is tot stand gekomen op basis van een externe beoordeling en een aanvullende beoordeling van de opleiding Master in de wijsbegeerte (master) van de Universiteit Antwerpen uitgevoerd door VLIR.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

Parkstraat 28

Postbus 85498 | 2508 CD DEN HAAG

T 31 70 312 23 30

F 31 70 312 23 01

E info@nvao.net

W www.nvao.net

Aanvraagnummer # 1260

Het accreditatiebesluit treedt in werking met ingang van de aanvang van het academiejaar 2007-2008 tot en met het einde van het academiejaar 2014-2015.